

9 771335 828003

mesačník o filmovom dianí
(nielen) na Slovensku

www.filmsk.sk

film

sk

6 –

2020 ▶ 2,50 €

rozhovor: Martin Šmatlák – Martin Palúch –
Tereza Nvotová – Mira Fornay

téma: Prebúdzanie sa z koronakómy

novinky: Zlatá zem recenzia: Hlavule

vod recenzia: Fosse/Verdonová – Watchmen –
Papierový dom – Najsilnejší hlas

PODPorenÉ A NEPODPorenÉ PROJEKTY V AVF – ROK 2019

ELO HAVETTA COLLECTION

ELO HAVETTA COLLECTION

OBSAHUJE KRÁTKE
FILMY ELA HAVETTU
A DOKUMENT SLÁVNOSTĚ
OSAMELEJ PALMY
V PREDAJI OD MÁJA
2020

úvodník

— Popustite uzdu svojej fantázii! S takouto výzvou sa na čitateľov obrátila autorka Harryho Pottera. Prvá knihu pre deti z iného než potterovského fikčného sveta začala zverejňovať zadarmo online, aby zabavila deti, ktoré museli pre pandémiu zostať doma. Zároveň ich vyzvala, aby sa zapojili do súťaže a posielali jej svoje ilustrácie k textom. Zdôraznila, že nejde nevyhnutne o dokonalú technickú zručnosť, ale skôr o kreativitu, vynachádzavosť a snahu.

— O čosi vynachádzavejší než inokedy musel byť v posledných týždňoch hádam každý. Ak ste však mali roztočený film, navyše koprodukčný, až tak veľa ste toho vymyslieť nemohli. Vplyvu pandémie a s ňou súvisiacich opatrení na rôzne oblasti audiovizízie sa opäť venujeme v téme čísla. Niektoré aktivity, ako filmové „premiatania“, workshopy či dokonca festivaly, sa aspoň sčasti presunuli do online priestoru. Ale nie všetko sa dá presunúť na internet. Genius loci vlastnej obývačky je predsa len iný než atmosféra kina, ktoré má navyše za sebou bohatú históriu. V texte, ktorý vznikol ešte pred pandemiou, o tom píše Ladislav Volko.

— Režisérka Mira Fornay zase v rozhovore, ktorý vznikol ešte pred uvoľnením opatrení, hovorí, že dúfa v skoré otvorenie kín, aby mohla svoj najnovší film *Žaby bez jazyka* uvádzať aj s diskusiami. Ďalšiu režisérku Terezu Nvotovú „uväznila“ pandémia v New Yorku. Zasiahla do príprav jej hranej snímky *Svetlonoc*, ale Nvotová tu nakrútila dokument pre Českú televíziu. V hlavnom rozhovore čísla riaditeľ Audiovizuálneho fondu Martin Šmatlák hovorí, ako sa mu spolupracuje s novou ministerkou kultúry, ale väčšina rozhovoru sa takisto týka koronakrízy, ktorá podľa Šmatláka presunie distribúciu niektorých nových slovenských filmov do online priestoru. Veľa vecí však na webe nenájdete. Martin Palúch sa ponoril do zahraničných archívov, aby tam hľadal materiály do filmu o svojom otcovi, hercovi Ivanovi Palúchovi. Jeho neskutočne rozbehnutú medzinárodnú kariéru zabrzдила normalizácia.

— Medzinárodný úspech oscarového filmu *Obchod na korze*, ktorý Slovenský filmový ústav vydáva ako 2-DVD a blu-ray, zase odštartovala náhoda. Významný britský divadelný kritik a provokatér Kenneth Tynan svojou slávnou recenziou hry Johna Osborna *Obzri sa v hneve* pomáhal v roku 1956 meniť charakter britského divadla. O dekádu neskôr si ako prvý v britskej televízii dovolil povedať slovo *fuck* (takéto prvenstvo si po rokoch budú nárokovať aj iní) a stal sa jedným z najslávnejších ľudí v krajine. Fantázia mu nechýbala. V roku 1969 vytvoril erotickú revue *Oh! Calcutta!*. Presvedčil Johna Lennona, Samuela Becketta či Sama Sheparda, aby do nej prispeli skečmi. Dnes je to najdlhšie uvádzaná revue v histórii Broadwaya. Podľa pamätníkov práve Tynan svojou veľkou recenziou *Obchodu na korze* v britskom nedeľníku *The Observer* otvoril filmu Jána Kadára a Elmara Klosa cestu do sveta.

— Ktovie, kto bude o niekoľko rokov písať podobné recenzie. Spoločnosť Microsoft nedávno oznámila, že na svojom webe MSN nahradí desiatky novinárov umelou inteligenciou. Jej úlohou bude výber z agentúrnych správ, hľadanie údernejších titulkov či lepších fotografií. Nakoľko pritom popustí uzdu svojej fantázii? ◀

— Matúš Kvasnička —

film.sk

mesačník o filmovom dianí
(nielen) na Slovensku / 21. ročník

Vydavateľ:

Slovenský filmový ústav

Adresa redakcie:

film.sk / Slovenský filmový ústav

Grösslingová 32 / 811 09 Bratislava

tel.: 02/57 10 15 25

fax: 02/52 73 32 14

e-mail: filmsk@sfu.sk

Šéfredaktor:

Matúš Kvasnička

Redakcia:

Mária Ferenčuhová

Jaroslava Jelchová

Redakčná rada: Peter Dubecký

[generálny riaditeľ SFÚ]

Rastislav Steranka

[riaditeľ NKC – SFÚ]

Marián Brázda

[vedúci edičného oddelenia SFÚ]

Miroslav Ulman

[odborný referent Audiovizuálneho

informačného centra SFÚ]

Simona Nôtová-Tušeřová

[tlačová tajomníčka SFÚ]

Andrea Biskupičová

[vedúca predajne Klapka.sk]

Štefan Vraštiak

Jazyková redakcia:

Jaroslav Hocheľ

Design & grafická úprava: p & j

Tlač: Dolis Goen, s. r. o.

Uzavierka čísla 6/2020: 29. 5. 2020

Snímka na titulnej strane:

Cez palubu! - nutprodukcia

Objednávanie Film.sk:

L.K. Permanent, Zuzana Hrušková

tel.: 02/49 11 12 02,

e-mail: hruškova@predplatne.sk

Film.sk vychádza s podporou MK SR.

ISSN 1335 – 8286

Názory redakcie sa nemusia zhodovať
s názormi prispievateľov.

Akokoľvek rozmnožovanie textu, fotografií, grafov
vrátane údajov v elektronickej podobe len
s predchádzajúcim písomným súhlasom vydavateľa.
© Slovenský filmový ústav

Vydanie časopisu
finančne podporil

- 3 **myslím si**
- 4 — 14 **téma:** Prebúdzanie sa z koronakómy /
televízia v časoch pandémie / festivaly a filmové trhy online /
rozhovor Tereza Nvotová / rozhovor Mira Fornay
- 15 **Správy z filmového diania**
- 16 — 21 **aktuálne:** Kino Lumière, Klapka.sk aj SFÚ sú opäť otvorené /
MIDPOINT intensive SK / animovanie v obývačke /
animovaný film Cez palubu!
- 22 — 23 **novinky:** Zlatá zem
- 24 — 29 **rozhovor:** Martin Šmatlák
- 30 — 31 **recenzia:** Hlavule
- 32 — 33 **Správy z filmového diania**
- 34 — 37 **rozhovor:** Martin Palúch
- 38 **profil:** Jana Plichtová
- 39 **tv tip**
- 40 — 41 **dvd špeciál:** Obchod na korze
- 42 — 43 **dvd nosiče / filmové publikácie / čo robia**
- 44 — 49 **vod recenzia:** Fosse/Verdonová / Watchmen /
Papierový dom / Najsilnejší hlas
- 50 **svet spravodajského filmu:** Týždeň vo filme
- 51 **moje obľúbené slovenské filmy / zásadné filmy**
- 52 **výročia / stalo sa za 30 dní**

Ladislav Volko

sociológ a publicista

— Nedávno som kráčal po schodoch Kina Lumière z dolnej kinosály a akosi nevedojak sa mi premietol príbeh tohto priestoru.

— Jeho začiatky sú spojené so vznikom Filmového klubu, ktorý s veľkou slávou otvorili 12. septembra 1976. V čase jeho vzniku už existoval Divadelný klub, Klub novinárov, Klub výtvarných umelcov aj Klub architektov – ak sa dobre pamätám. Filmový klub vznikol ako posledný z tvorivých klubov. Odvtedy tu prebiehal filmový život naplno.

— Filmový klub mal jedinečné zariadenie realizované na mieru. Rozvážny režisér Andrej Lettrich mi rozprával, aký boj sa musel zvieť, aby priestory už pri návrhu budovy prideliť filmárom s cieľom pripraviť ich na využitie pre Kolibu. V preklade to znamenalo vybudovať v hornej časti dve väčšie kinosály s reprezentačným priestorom. Využíval sa na slávnostné premiéry slovenských filmov, filmové festivaly aj prezentácie diel zahraničných filmárov, ktorí navštívili Slovensko. Konala sa tu Malá filmová akadémia mládeže, ale aj stranícke aktivity a schôdze pre nestráňníkov. V dolnej časti vznikli menšie kinosály na študijné premietanie aj zasadacia miestnosť a kaviarenský priestor s barom na spoločenské využitie a klubovú činnosť.

— Kinosály slúžia doposiaľ, spomínané spoločenské priestory boli tam, kde je dnes digitálne pracovisko. Kedysi tu prebiehal skutočný klubový život. Filmová sekcia Zväzu slovenských dramatických umelcov tu organizovala otvorené diskusie o nových slovenských filmoch, konali sa tu rôzne konferencie a stretnutia, napríklad so spomínanými zahraničnými filmármi. Svoje miesto tu mali aj filmové festivaly, ktoré usporadúval Slovenský filmový ústav neraz v spolupráci s inými organizáciami. Po prvomájovom sprievode nechýbali obľúbené každoročné stretnutia zamestnancov pri gulášoch či akcie odborového zväzu ROH, napríklad na Medzinárodný deň detí. Bol tu aj filmový klub detí zamestnancov Koliby, takisto v réžii SFÚ. Vo Filmovom klube prebiehali aj pracovné i klubové stretnutia filmárov s inými tvorcami. Vznikol tu nejedna námet na film, nápad na spoluprácu.

— Je to iba pripomenutie rôznorodých aktivít Filmového klubu a nekladie si za cieľ vyčerpať tému. Jej monografické spracovanie chýba. Pochopiteľne, existujú písomné, fotografické i filmové materiály, z ktorých možno čerpať. A pamätníci ešte žijú, takže je najvyšší čas, aby sa také dielo zrodilo, podobne ako by som uvítal, a zrejme nielen ja, keby v roku 2023 vyšla monografia Slovenského filmového ústavu k jeho šesťdesiatinám. Čas nezastavíš a aj ten náš treba zaznamenať. ◀

— text: Zuzana Sotáková — foto: Silverart,
Punkchart films/Juraj Chlpík,
MPhilms, Hailstone —

Prebúdzanie sa z koronakómy

Viac ako 58 miliónov eur, taký je odhadovaný ekonomický dosah COVID-19 na slovenský audiovizuálny priemysel za rok 2020. V audiovizuálnej výrobe predstavuje výpadok 38 percent celoročného objemu a vo filmovej distribúcii 36 percent. Tieto čísla zverejnila koncom apríla Asociácia nezávislých producentov. Za nimi sa však skrývajú aj nevyčísliteľné dôsledky, ktoré zasiahli umenie a jednotlivé príbehy filmových projektov v rôznych fázach tvorby.

— Viacerí producenti a režiséri v posledných týždňoch preškrťávajú svoje rozpočty a prispôbujú plány nepredvídateľnému vývoju situácie. Mnohí filmári mohli s úľavou skonštatovať aspoň to, že ich pandémia nezastihla uprostred nakrúcania. Také šťastie nemal český režisér a producent Václav Kadrnka. Bezpečnostné obmedzenia zasiahli do natáčania jeho filmu *Správa o záchrane mŕtveho*, ktorý je koprodukciami medzi Českom a Slovenskom. „Nakrúcať sme začali v marci. Pre pandémiu a s ňou súvisiace opatrenia sme museli nakrúcanie zastaviť po desiatom filmovacom dni. Zároveň sa uzavreli hranice, preto by sa naša slovenská herečka a slovenská časť štábu už nedostali na nakrúcanie,“ približuje pre Film.sk producentka Katarína Krnáčová. Každý týždeň si situáciu aktualizovali s českou producentkou a režisérom, neustále pripravení obnoviť nakrúcanie hneď, keď to bude čo i len trochu možné. „Máme postavené stavby, lešenia, prenájmy priestorov stále bežia. Každý ďalší týždeň zbytočne narastajú náklady a mierne sa zvyšuje aj nervozita a frustrácia,“ opisuje situáciu Krnáčová (text vznikol v polovici mája, pozn. red.).

— Fakt, že ide o koprodukčný projekt, spravil pre nich situáciu ešte náročnejšou. „Náš hlavný kameraman z Francúzska bol, našťastie, na začiatku pandémie ochotný zostať v Česku, kde spolu s priateľkou hrdinsky prečkali tie najťažšie týždne izolácie. Vedeli sme, že ak by sa vrátili do Francúzska, už by sa im nepodarilo flexibilne prísť naspäť. V istej fáze sme boli na moment nútení premýšľať aj o prípadnom hereckom preobsadení, ale veľmi sme sa snažili, aby k tomu nedošlo. Našťastie sa v posledných týždňoch opatrenia

v oboch krajinách uvoľňujú, takže sme už oslovili hercov aj štáb a naplánovali pokračovanie. Myslím si, že sme momentálne prvá filmová výroba, ktorá už začala nakrúcať. Samozrejme, v súlade s množstvom bezpečnostných opatrení,“ podotýka Krnáčová.

Rúška, testy aj lekár

— Meranie teploty každé ráno pred nakrúcaním, nosenie rúšok na placi i mimo neho, neustály kolobeh dezinfekcie a sterilizácie, absolvovanie testov na koronavírus u každého kľúčového člena štábu i hercov či zazmluvnenie lekára, ktorý pravidelne kontroluje ich zdravotný stav. To všetko je dnes bežnou súčasťou nakrúcania, tak ako sa to odporúča v príručke samoregulačného desatora opatrení pre audiovizuálnu produkciu. To vychádza z materiálu Európskeho inštitútu bezpečnosti filmových projektov a dohodli sa na ňom všetky súčasti slovenského audiovizuálneho prostredia. Sprísneným podmienkam sa podarilo vyhnúť tvorcom filmu Mátyása Priklera *Moc*, ktorého nakrúcanie sa skončilo pred vypuknutím pandémie. „Mali sme veľké šťastie, lebo zimná časť nakrúcania sa skončila na konci februára, asi dva týždne pred zatvorením sveta. Na apríl sme mali naplánovaný jeden filmovací deň, ktorý nám ostal visieť. Ďalšie dva-tri dni sú už od začiatku plánované na jeseň, takže až na ten jeden otázný deň sme z toho vyšli dobre. Momentálne striháme a strižňa je jedno z mála miest na svete, kde nie je rozdiel medzi normálnym stavom a karanténou,“ hovorí pre Film.sk Mátyás Prikler.

Vyčkávanie na divákov

— Koronakríza sa dotkla aj dokumentu Jara Vojteka *Raj na zemi*, ktorý Prikler produkoval. Domácu premiéru mal mať v marci na Febiofeste, spolu s festivalom ju posunuli na koniec septembra. „Hlavnou komplikáciou je, že prakticky od marca sa fyzicky nekoná žiadny filmový festival na svete a teraz malo byť obdobie, keď sa film uvádza práve po festivaloch,“ konštatuje Prikler.

— S odsunom kinodistribúcie a festivalových projekcií musí rátať aj Katarína Krnáčová: „Tento rok som mala pripravené do kinodistribúcie dva filmy. Jeden sme odložili na budúci rok, ale druhý je detský letný film a ten by sme chceli odpremiérovat' toto leto. Mali sme potvrdenú jeho svetovú premiéru v marci na najväčšom škandinávskom festivale, ktorý však necelé dva týždne pred začiatkom zrušili a posunuli na jeseň. To platí aj o ďalších piatich zahraničných festivaloch, na ktorých sme mali pokračovať. Niektoré zrušili, iné posunuli na neurčito. Posúvame aj slovenskú kinodistribúciu. Je to veľmi frustrujúci pocit, pracovať na filme

patrí na veľké plátno v kinosále, nie na online festival. Preto je momentálne jeho festivalová distribúcia i kinodistribúcia presunutá na obdobie, keď si ho diváci budú môcť vychutnať v plnej kvalite,“ dopĺňa producentka Katarína Tomková. Dokončiť film podľa nej neznamená len ho v plnej paráde uviesť na červenom koberci, ale je s tým spojených aj množstvo menej vzrušujúcich úkonov súvisiacich s administráciou či vyúčtovaním. Ešte komplikovanejšie je to pri koprodukciami, ako sú aj *Služobníci*, na ktorých sa podieľalo aj Rumunsko, Česko a Írsko. Práca na filme sa podľa Tomkovej teda zatiaľ nekončí.

Rôzne podoby vývoja

— Koronakríza nezastihla len *Služobníkov*, ale aj ich ďalšie projekty. Ostrochovský vníma situáciu podnetne. „Máme viacero projektov vo výrobe, vo vývoji aj v postprodukcii a dokonca sme niektoré nové počas pandémie naštartovali. Takže sa nás to nijako nedotklo. Dokonca mám pocit, že sme začali pracovať ešte intenzívnejšie.“ Fázu zatvorenia pred

Služobníci —

Raj na zemi —

päť rokov a potom takto prísť o finálnu fázu jeho uvedenia do sveta a k ľuďom,“ dodáva producentka.

— Cestu k domácim divákovi zahatal koronavírus aj najnovšiemu filmu Ivana Ostrochovského *Služobníci*. Vo februári stihol svetovú premiéru na prestížnom Berlinale a sprevádzali ho pozitívne ohlasy. Domáci diváci si ho mali vychutnať takisto na Febiofeste. „Dá sa povedať, že entuziazmus z Berlinale a dobré reakcie na film od zahraničných novinárov nám pomohli prekonať sklamanie zo zrušenia Febiofestu. Úprimne, asi najviac to zasiahlo organizátorov festivalu, ktorí majú s jeho prípravou celoročnú prácu. Ako ľudia s nadhľadom sme chápali, že svet sa netočí okolo nášho filmu, a premiéru sme preložili na 17. novembra. Od začiatku nám bolo jasné, že odloženie filmu nie je v porovnaní s problémami ostatných ľudí žiadny veľký problém, takže nás žiadne katastrofické pocity neovládli. Berieme to jednoducho ako odklad,“ reaguje na situáciu Ivan Ostrochovský. Tvorcovia filmu sú však radi, že sa im podarilo film osobne uviesť aspoň v Berlíne. „Je to totiž film, ktorý

svetom využil režisér György Kristóf. „Koronakríza prišla vo fáze, keď ma to vlastne veľmi nezasiahlo. Už koncom minulého roka bolo jasné, že môj pripravovaný tanečno-dystopický film *Bunker* sa nebude môcť točiť ani tento rok. Začal som teda pracovať na ďalšom filme, ktorý bude hovoriť o obetiach dunajskostredského mafiánskeho klanu Pápayovcov. Pandémia mi vytvorila pokojnejšie podmienky na písanie scenára; odišiel som na dedinu, kde sa môžem maximálne sústrediť na prácu. Som rád, že Audiovizuálny fond aj nový maďarský filmový fond pružne reagujú na toto špeciálne obdobie a že sme mohli podať granty. Popritom vyvíjame animovaný seriál pre dospelých *Píp Show*, ktorého hrdinami budú kurčatá a ďalšie vtáky,“ hovorí Kristóf pre Film.sk.

— Zatvorené hranice a cestovanie obmedzené na minimum ovplyvnili pripravovaný film dokumentaristu Tomáša Krupu, ktorý sa bude odohrávať v oblastiach zasiahnutých globálnym otepľovaním, na miestach, kde je život vystavený mimoriadne ťažkým podmienkam alebo odsúdený na pomalý zánik. „Ľudstvo pravdepodobne

nezastaví zmenu klímy, ale bude sa musieť prispôbiť novým, ťažším podmienkam. To je hlavná myšlienka projektu. Znie to náročne, ale už za pár mesiacov sa nám podarilo nájsť podporu na viacerých frontoch a projekt začal naberať reálne obrysy,“ približuje Krupa pre Film.sk. V spolupráci s lokálnymi partnermi vo vzdialených krajinách naštartovali prieskum a ešte koncom minulého roka podnikli prvé obhliadky v Japonsku. Tento rok mali v pláne vývoj zintenzívniť a o rok ísť do produkcie. „Na marec boli zorganizované obhliadky v USA, v júni mali naše cesty viesť do Grónska, koncom roka do Austrálie. V tom najlepšom rozbehu zasiahla pandémia, museli sme zrušiť letenky, rezervácie ubytovania, miestnu dopravu a odvolať sprievodcov a produkčných. Prinútilo nás to pribrzdiť. Plány sa však nemenia, pracujeme z domu na tom, aby sme udržali lokálne kontakty živé,“ rozvíja dôsledky krízy Krupa a poznamenáva, že mnohé závisí aj od toho, či sa uvoľní cezhraničné cestovanie. „V prípade dokumentárneho filmu sa vývoj celkom určite nedá urobiť z domu, sme odkázaní na osobné stretnutia s protagonistami. Za tými našimi musíme vycestovať do všetkých svetových strán, taký je koncept – z každej svetovej strany jedna lokácia, jeden príbeh. Budeme musieť dodržiavať

nych podmienok, prišla po dvojmesačnej pauze 11. mája opatrením Úradu verejného zdravotníctva. Ten rozšíril výnimku z používania ochranných prostriedkov na nakrúcanie a výrobu programov či podávanie umeleckého výkonu. Získať výnimku sa usilovala iniciatíva viacerých profesijných združení a zástupcov slovenskej audiovizízie v spolupráci s Ministerstvom kultúry SR. Ďalším dôležitým prvkom pri zmierňovaní dôsledkov pandémie je Audiovizuálny fond, ktorý zintenzívnil komunikáciu s prostredím a zaviedol viaceré opatrenia. „Pri podpore produkcie audiovizuálnych diel fond považuje za jednoznačnú prioritu dokončenie tých filmov a televíznych projektov, ktoré boli fondom podporené v uplynulých rokoch. V oblasti vývoja a produkcie audiovizuálnych diel fond o jeden rok odloží povinnosť producentov vyúčtovať a uhradiť fondu podiel z obchodného zhodnotenia podporených projektov. Producentom podporených a už uvedených filmov fond odloží o rok ich zmluvnú povinnosť vyúčtovať a uhradiť podiel fondu na príjmoch z obchodného využitia týchto projektov,“ informuje AVF na svojej stránke. (Viac v rozhovore s Martinom Šmatlákom na stranách 24 – 29.)

— „Dostali sme podporu na vývoj, čo je pre nás kľúčové,

finančné limity a v súčasnom stave výmeny vládnych garnitúr je ťažké niektoré výrazné zmeny uskutočniť. Je mi ľúto, že v porovnaní s Českou republikou sa nám zatiaľ nepodarilo presadiť nutnosť vyhlásiť špeciálnu výzvu a tým aj navýšiť finančné prostriedky na projekty zamerané na tie oblasti filmového priemyslu, ktoré potrebujú okamžitý reštart,“ hovorí Katarína Krnáčová, ktorá je aj viceprezidentkou SFTA. „Príprava a tvorba filmu je veľmi špecifická a každý projekt nachádzajúci sa aj v inej fáze prípravy, výroby či postprodukcie prichádza s inými problémami, a teda si aj vyžaduje osobitné riešenia. Preto som uvítala ochotu a ústretovosť AVF riešiť každý problém individuálne a snažiť sa nájsť špecifické riešenie šité na mieru priamo s producentom.“ Ivan Ostrochovský hovorí, že už samotná existencia AVF na neho pôsobí upokojujúco, aj keď by uvítal zrýchlenie procesov. „Nemyslím si, že by mal fond robiť nejaké špeciálne kroky, ale mohol by trochu zjednodušiť byrokráciu a zrýchliť procesy, pretože namiesto logického krízového zrýchlenia sa dostavilo spomalenie. Ale to asi súvisí aj s výmenou na ministerstve kultúry a s nezodpovednými krokmi bývalej ministerky.“

Kiná sa hromadne neotvárali

— Štvrtá fáza uvoľňovania opatrení umožnila otvoriť aj kiná. Mnohé sa s tým ale neponáhľali. „Za stanovených podmienok je otvorenie kín pre našich členov neekonomické a väčšina avizuje neskoršie otvorenie svojich prevádzok. Aj distribučné spoločnosti budú vyčkávať na uvedenie premiérových titulov na trhu so znovuo tvorením kín, tým sa celkový rozbeh audiovizuálneho sektora výrazne spomalí,“ uvádza v stanovisku Združenia prevádzkovateľov kín jeho predseda Jozef Valachovič.

— K 25. máju, teda takmer týždeň po spustení štvrtej fázy, premietalo 10 zo 124 slovenských kín, medzi nimi napríklad bratislavské Kino Lumière (viac čítajte na strane 16), kino Palárik Čadca, košický Úsmev, trenčianske Metro či viacsálové kiná Star vo Zvolene a Lučenci. Otvoriť chceli aj v Hriňovej. Tamojšie kino Poľana však premieta iba raz do týždňa – v nedeľu. A to nemohlo.

— Aj sem smerovala jedna z výhrad kinárov. Nevideli dôvod, aby ich typ prevádzky mal sanitárny deň práve v nedeľu. „Žiadame o zaradenie medzi výnimky, ktoré sú už poskytnuté. Nedeľa pre divákov bola a stále aj je veľmi atraktívnym dňom na návštevu kina a kiná sú schopné realizovať dezinfekciu (sanitáciu) aj mimo svoj hrací profil,“ uvádza ZPK. Toto opatrenie neskôr uvoľnili. Kinári nesúhlasia ani s tým, že nemôžu otvoriť bufety. Pochutiny balené v jednorazových obaloch podľa nich spĺňajú hygienické predpisy a zákaz považujú za diskriminačný, keďže vnútorné priestory reštaurácií už otvorili.

— Nešťastný je podľa ZPK aj spôsob obmedzenia kapacity kín a dvojmetrové odstup divákov. Povolenu kapacitu 100 návštevníkov docieli vraj iba málo sál a maximálny počet divákov sa zníži až o dve tretiny. „Veľmi by nás mrzelo, keby množstvo kín (najmä tých s menšími sálami) kvôli takto postaveným podmienkam svoje prevádzky neotvorilo,“ napísali kinári. Aktualizácia opatrení neskôr upresnila, že vnútorné prevádzky si môžu vybrať, či dodržia kritérium 15 štvorcových metrov na zákazníka, alebo dvojmetrový odstup. K desiatke kín sa pomaly pridávali ďalšie, viaceré z nich plánovali otvorenie na prvý júnový týždeň. ◀

isté obmedzenia a vítam, že AVF bude akceptovať náklady spojené s opatreniami ako vyúčtovateľné a hradené z poskytnutej dotácie. Ak fond nájde ďalšie možnosti, ako pomôcť producentom, ktorí realizujú diela mimo Slovenska a budú im narastať náklady vzhľadom na isté opatrenia, budem ich len vítat.“

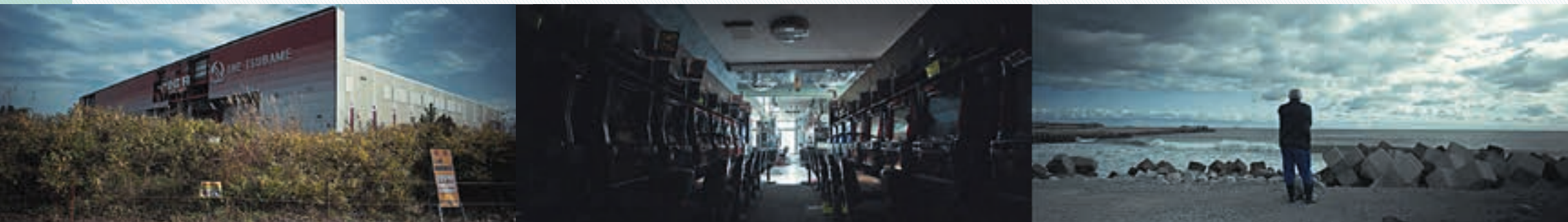
— Situácia zasiahla aj Krupov predošlý film *Dobrá smrť*, ktorý mal byť uvedený vo Francúzsku, v Bangladéši či na Ukrajine. Niektoré festivaly sa presunuli v čase, iné do online prostredia. Keďže fázu festivalovej stratégie s premiérami má už film za sebou, v oboch prípadoch organizátorom vyhovel. Podľa Krupu sa online priestor legitimizoval a odkúšalo sa, čo všetko môže fungovať, aj keď si nemyslí, že nahradí kino či festivaly. „Udrží si svoje miesto popri fyzických podujatiach, maximálne ich rozšíri, ale v rámci distribúcie nenahradí iné platformy. U nás sa diváci v dôsledku obmedzení možno priučili tomu, čo je už celkom zabehnuté inde – že je legitímne za obsah na internete si zaplatiť a nie všetko je tam automaticky zadarmo,“ uzatvára Tomáš Krupa.

Podpora audiovizuálneho prostredia

— Možnosť opätovne nakrúcať, i keď za veľmi prís-

aj vzhľadom na možnosti skladania medzinárodnej koprodukcie, bez ktorej sa v našom projekte nezaobídeme. Dnes je, žiaľ, otázkou, či dokážeme dodať 100% výstupy, ku ktorým sme sa pred krízou za poskytnuté prostriedky zaviazali fondu. Očakávam aký bude vývoj v cenotvorbe leteniek, uvidíme, ako sa zmenia aj ceny za iné služby ako sú ubytovania, miestna doprava a náklady na štáb. Medzi naše destinácie patrí Grónsko, USA, Austrália, Japonsko a Čína. Keď budeme poznať bližšie čísla, zaujímaloby ma, či bude s nami fond vedieť rokovať o udržateľnosti projektu,“ hovorí Tomáš Krupa s tým, že vývoj je problematická fáza, ktorej podporu vníma ako veľmi dôležitú. Zároveň si uvedomuje závislosť fondu od jeho rozpočtu. „Rozpočet vyplýva zo zmluvy so štátom, takže je to aj o rozhodnutí politikov. Nemôžeme všetko hádzať iba na hlavu fondu.“ V pripravovanom projekte sa preto Krupa so svojím tímom snažia rozložiť riziko a skladať financovanie z viacerých zdrojov, podarilo sa im nájsť aj súkromného investora.

— „V rámci Slovenskej filmovej a televíznej akadémie sme s AVF diskutovali o viacerých formách podpory. Niektoré sa pretavili do reálnych opatrení a schém pomoci, iné sa, žiaľ, zatiaľ nepodarilo realizovať. Samozrejme, existujú veľmi silné

Z pripravovaného filmu Tomáša Krupu —

Žijem v neustálom pohybe, korona mi podrazila nohy

Aj prípravy druhého hraného filmu režisérky Terezy Nvotovej ovplyvnila pandémia COVID-19, ktorá ju „uväznila“ v New Yorku. Situáciu v meste, ktoré sa koncom marca stalo novým epicentrom nákazy, zaznamenáva v dokumentárnom filme pre Českú televíziu.

Pandémia COVID-19 ťa zastihla v New Yorku. Čomu si sa tam venovala? Zhatili ti opatrenia prácu?

Do New Yorku som išla navštíviť svojho priateľa predtým, než som mala začať intenzívne pracovať na príprave filmu *Svetlonoc*, ktorý sa mal točiť od začiatku júla. Do toho však prišla korona, ktorá ma tu tak trochu uväznila. Film sme posunuli na august a prípravy zatiaľ riešim online. Mám skvelý tím, ktorý so mnou trávi hodiny rozhovorov cez WhatsApp. Hádám sa mi podarí prísť na konci mája, aby som mohla aspoň dva mesiace pred natáčaním všetko intenzívne pripravovať na mieste. Popritom som začala pracovať na dokumente pre Českú televíziu o situácii v New Yorku ako epicentre nákazy sveta cez vlastný filmový denník a cez pohľad bežných Newyorčanov.

Ako vyzerá tvoj lockdown?

Celkom dobre. Veľa varím a trávim dosť času na internetových telefónoch, cez ktoré riešim úplne všetko – prepisujem scenár *Svetlonoci*, hľadám lokácie, sťahujem svoj byt v Prahe, robím pôrodnú asistenciu kamarátke atď. Posledný týždeň však už netrávim toľko času doma, keďže som začala natáčať.

Situácia v New Yorku sa odtiaľto javí ako kritická.

Bola som tu, keď sa to celé začalo, a so strachom som sledovala narastajúce čísla, keď boli školy, bary a reštaurácie stále otvorené. Na Slovensku vtedy už všetko pozatvárali, ale tu trvalo asi o týždeň dlhšie, kým im to došlo, a to bolo už neskoro. New York má viac než 8 miliónov obyvateľov. Žijeme tu dosť hlava na hlave, a tak nie div, že sa to práve tu tak rýchlo roznieslo. Situáciu však vnímam asi trochu triezvejšie ako ľudia u nás, ktorí mi niekedy vystrašení volajú, či žijem. Čísla sú naozaj hrozné, no neznamená to, že by sa tu povalovali mŕtvoly na ulici. Ľudia fungujú v rámci obmedzení, už aj nosia rúška, sú dosť priateľskí, pretože vedia, že spolupatričnosť je jediné, čo ich teraz zachráni. Talian, čo má pizzeriu na rohu, mi rozprával, ako pečie každý deň pre lekárov a sestry v nemocnici, iní zase rozvážajú jedlo pre dôchodcov zadarmo – ľudia si tu dosť pomáhajú. Bohužiaľ, neboja sa len korony, ale aj toho, že o mesiac nebudú mať z čoho žiť. Priemerný Newyorčan minie za mesiac na základné potreby, ako jedlo a bývanie, 4 500 dolárov. Keď stratí prácu, čo sa stalo tisícom, zrazu nemá na nájom a zo dňa na deň sa stane bezdomovcom. Rezidenti dostali jednorazovú finančnú injekciu, to im však pokryje tak polovicu mesačného nájmu.

K nakrúcaniu filmu si asi musela pristupovať expresne. Ako si sa pripravovala?

Je to taký spontánny film – nebolo veľmi čo pripravovať. Točím „on the go“, zachytávam svoje dni a rozhovory s ľuďmi, mesto a jeho zmeny. V Českej televízii ho chcú pustiť už na budúci mesiac.

Ako teda vyzerá produkcia?

Tak, že si všetko musím zariadiť sama. Zvyčajne mám kameramana, zvukára, produkciu. Teraz riešim všetko na kolene. Našťastie tu mám kamaráta, takisto Slováka, Petra Domoráka, ktorý má techniku a motorku, takže som

to vyhrala, lebo dvaja sme schopní riešiť všetko, aj keď je to náročnejšie. On musí cez týždeň pracovať, má home office, takže to prispôbujeme aj jemu.

Ako pristupuješ k téme?

Zaujíma ma nielen aktuálna situácia, ale aj to, čo táto kríza odhalila v rámci americkej spoločnosti a sociálno-politickej situácie. Slabiny, ako zdravotné poistenie, ktoré nemá asi 27 miliónov Američanov, či sociálna podpora, zrazu vystúpili na povrch a rozdelili spoločnosť. Jedna časť chce aj za cenu straty miliónov životov čo najskôr otvoriť ekonomiku, chce si robiť veci po svojom a nechce, aby jej štát niečo diktoval. Druhá časť chce, aby štát zabezpečil základné sociálne istoty, ako poistenie či školstvo, ako je to u nás v Európe – no títo americkí ľavičiarci sú často označovaní za komunistov. Korona je taký filter, ktorý tento diskurz posunul do extrému.

Zmení podľa teba korona New York?

Kým nepríde vakcína, tak klasicky preplnené ulice, bary, galérie, divadlá, múzeá či reštaurácie zostanú minulosťou. Bola som sa pozrieť na Time Square, kde sú za normálnych okolností permanentné davy, a teraz je úplne prázdne. Okolité divadlá na Broadwayi asi zostanú ešte nejaký čas zavreté. Kamaráta divadelného režiséra to zastihlo uprostred skúšania hry a teraz je na nezamestnanckej podpore. New York tvoria Newyorčania a tých korona teraz nepríjemným spôsobom zastavila. Keď toto mesto stojí, znamená to, že jeho ľudia trpia, lebo nemajú ako zarábať peniaze. Home office si môže dovoliť naozaj len elita. New York sa bude musieť pozviechať, ale toto mesto má za sebou 11. september a jeho ľudia sú dosť húževnatí na to, aby to dali. Z Broadwaya k dopĺňaniu regálov v supermarketoch tu nie je tak ďaleko a to si všetci uvedomujú.

A zmení táto skúsenosť teba?

Ťažko povedať, keďže som teraz uprostred toho všetkého. Určite to nejak ovplyvní môj vzťah, ktorý štyri roky fungoval na diaľku. V bývalom svete to bolo možné, no pri zatvorených hraniciach a zastavenom cestovaní to už nebude také jednoduché. Chceme sa zobrať, aby nás aspoň pustili navštíviť sa, keď odletím. Korona mi naozaj podrazila nohy, keďže žijem v neustálom pohybe. Bývam v Prahe, ale veľa pracujem na Slovensku, mám tam rodinu a priateľa zase tu v USA. Teraz, keď sa nedá normálne cestovať, budem musieť zmeniť aj svoj život. Nemám však pocit, že by to ovplyvnilo môj pohľad na svet. Skôr sa potvrdzuje to, čo som si už dlho myslela. Idioti ako súčasný americký prezident sa pri tejto kríze ľahšie odkopávajú a problémy, o ktorých som vedela, viac cítim. Mrzí ma však, že sa málo hovorí o tom, aby sme túto krízu využili na zmenu kurzu v rámci životného prostredia. Klimatická zmena bude horšia než korona, no málokto si to dnes uvedomuje a malé zmeny nestačia. ◀

Rozhovor sme pripravovali koncom apríla, 13. mája sa Tereza Nvotová vydala a 8. júna jej film *New York v čase korony* odvysielala ČT.

FILMOVÉ PODUJATIA VO VIRTUÁLNOHOM PROSTREDÍ

Zorganizovať alebo nezorganizovať? Preskočiť ročník alebo sa presunúť do online prostredia? Festivaly po celom svete stoja pred neľahkým strategickým rozhodnutím a spolu s nimi aj filmové trhy. Viaceré z nich, a medzi nimi aj Cannes či Karlove Vary, nakoniec prišli s modelom šitým na mieru ich potrebám v špeciálnych časoch. Zhodujú sa, že preniesť atmosféru filmového festivalu do virtuálneho sveta sa nedá, ale biznis v ňom fungovať dokáže. Preto sme sa rozhodli zmapovať, kedy a na akých „miestach“ sa môžu filmoví profesionáli stretnúť v najbližšom období.

Krakovský filmový festival a KFF Industry ▶ 31. 5. – 7. 6. 2020
▶ www.krakowfilmfestival.pl

Okrúhly 60. ročník festivalu sa presunie do online prostredia. Ponúkne tradičný výber najnovších dokumentov, animovaných a krátkych filmov z celého sveta, ako aj premiéry poľských filmov a stretnutia s filmármi. Uskutoční sa aj program pre profesionálov KFF Industry. Táto sekcia bude otvorená výhradne pre akreditovaných hostí, ktorí získajú prístup k digitálnej video knižnici, ku konferenciám, k prednáškam, panelovým diskusiám a prezentáciám animovaných a dokumentárnych projektov v rôznych štádiách vývoja. Dostupný pre nich bude aj koprodukčný trh a workshopy Doc Lab Poland.

Far East Festival a Focus Asia
▶ 6. 6. – 4. 7. 2020 ▶ www.fareastfilm.com

Pandémiu vzal taliansky festival ako príležitosť na transformáciu festivalového obsahu do streamovacej podoby v najväčšej možnej miere. Aj preto sa festival rozhodol svoj 22. ročník nezrušiť, ale zorganizovať ho online na platforme MYmovies. Súčasťou podujatia bude aj industry sekcia Focus Asia (30. 6. – 2. 7. 2020), ktorá ponúkne prezentáciu ázijských filmov v postprodukcii, projektový trh a bohatú zostavu webových seminárov. Festival zverejní ďalšie informácie v najbližšom období.

MFF Cannes a Marché du Film Online
▶ 22. – 26. 6. 2020 ▶ marchedufilm.online
▶ www.festival-cannes.com

Najznámejší filmový festival v čase našej uzávierky ešte nezverejnil definitívne vyhlásenie o tohtoročnej prehliadke, známe sú však už obrisy jeho trhového podujatia Marché du Film, ktoré sa pre tento rok presunie do virtuálneho prostredia. Slovensko tu bude mať virtuálny pavilón, ktorý organizuje Slovenský filmový ústav. „Prieskum, ktorý sme uskutočnili medzi distribútormi po celom svete, nám ukázal, že 80 percent z nich má záujem o online trh a 66 percent má kapacitu na vytvorenie akvizícií (hlavne dokončených filmov, ale aj filmov v postprodukcii a vo fáze tvorby scenára). Trhom Marché du Film Online nenahradzujeme skúsenosti z Cannes, ale vytvárame časť tejto esencie online tým, že ponúkame profesionálom efektívnu a špičkovú platformu na projekciu ich filmov, na ich nákup, financovanie projektov a stretnutie partnerov. Experimentujeme aj s novým trhovým modelom, ktorý dovoľí profesionálom, ktorí nemajú prostriedky alebo čas prísť do Cannes, aby sa zúčastnili,“ uviedol výkonný riadi-

teľ trhu Jérôme Paillard. Market ponúkne medzinárodným sales agentom virtuálne stánky a inštitúciám virtuálne pavilóny, konať sa budú video stretnutia a online trhové projekcie filmov. Platforma bude založená na technológii Cinando a za prísnych bezpečnostných podmienok. Programy a konferencie ako Cannes Docs, Cannes Next, Producers Network, Goes to Cannes, Frontières či Fantastic 7 sa prevažne prispôbia digitálnemu priestoru.

Medzinárodný festival animovaného filmu Annecy a Mifa
▶ 15. – 30. 6. 2020 ▶ www.annecy.org

Obe podujatia sa presunú do online prostredia. Festival ponúkne divákovi možnosť pozrieť si celú kolekciu filmov vybraných na festival. Sprístupnené budú aj ďalšie formáty, ako napríklad Work in Progress, masterclassy s osobnosťami animovanej tvorby, Making Of či sekcia Preview, v ktorej predstavia aj slovenskú minoritu **Myši patria do neba** v réžii Denisy Grimmovej a Jana Bubeníčka. V plnom prúde bude prebiehať aj trhové podujatie Mifa, vďaka prepracovanej webovej stránke Do virtuálneho prostredia adaptujú dobre známe formáty, ako Mifa Pitches & Pitching – Territory Focus, Mifa Campus, Industry – Territory Focus & Mifa Special Events, Meet the... či Share With. V rámci pitchingu sa tento rok predstavia aj dva slovenské projekty – krátky film **Ahoj, leto** a seriál **Chcem vedieť!**, oba od Martina Smatanu.

MFF Karlove Vary a KVIFF Eastern Promises Industry Days
▶ 6. – 8. 7. 2020 ▶ www.kviff.com

Filmová slávnosť u našich susedov sa nakoniec tento rok nekoná, ale organizátori sa rozhodli pripraviť špeciálnu verziu tradičnej prehliadky Vary vo vašom kine, ktorá sa uskutoční v pôvodom festivalovom termíne (3. – 11. 7.). Divákovi ponúkne v kinách po celej Českej republike mimoriadny výber snímok, ktoré sa oplatí vidieť. Organizátori zároveň oznámili, že veľká časť tradičnej súťažnej prehliadky pre filmových profesionálov KVIFF Eastern Promises sa odohrá vo virtuálnom prostredí. „Vďaka tomu sa filmové projekty z regiónu strednej a východnej Európy, Balkánu, bývalého Sovietskeho zväzu, Blízkeho východu a severnej Afriky v rôznych fázach vývoja či výroby budú môcť predstaviť aj zahraničným nákupcom, festivalom a distribútorom,“ uvádza festival. ◀

— pripravila: **Zuzana Sotáková** —

— text: **Mária Ferenčuhová** —

Pre tvorivého človeka nie je žiadny čas stratený

Po siedmich rokoch od premiéry filmu *Môj pes Killer*, ktorý zvíťazil na MFF v Rotterdame, mala na jar prísť do kín novinka režisérky **Miry Fornay** *Žaby bez jazyka*. Svetovú premiéru mala vlani na festivale **Black Nights** v Tallinne a v januári ju uviedol rotterdamský festival.

Žaby bez jazyka čakal podľa všetkého bohatý festivalový život. Ako vnímaš jeho prerušenie pandémie?

— Mój posledný film *Cook F**k Kill*, čo je asi výstižnejší názov ako *Žaby bez jazyka*, má francúzskeho sales agenta a čakal ho celý rad festivalov, v rámci ktorého by som bola veľa cestovala. Väčšina festivalov, kde sa mal uvádzať, však buď posunula termín, alebo zorganizovala festival v online podobe a bez účasti režiséra. Až tak mi nevádi, keď nemôžem film uviesť osobne, nerada totiž lietam, a to nielen z dôvodu zvyšovania svojej uhlíkovej stopy. Ale je škoda, ak sa festival zruší, pretože pre moje filmy je to hlavná forma distribúcie. Mrzia ma najmä Karlove Vary, rovnako aj Plzeň. Distribúcia je teraz veľmi komplikovaná, ale dúfam, že si film nájde divákov, či už v online priestore, alebo si naň skrátka počkajú.

O akých stratégiách jeho ďalšieho uvádzania uvažuješ?

— Práve to riešime s distribútorom. Termín českej premiéry sme posunuli na jeseň, pretože ešte prednedávnom nikto nevedel, čo sa bude diať. Znamená to prerobiť celé PR, od trailerov až po plagáty, korona nás zastihla len týždeň pred plánovanou premiérou. Uvádzanie online, samozrejme, prichádza do úvahy, lenže môj film je nameraný na 35 mm film, ktorý funguje v kine, takže ak si ho niekto bude púšťať na počítači, nie je to ono. Je to umelecký, nezávislý kinofilm pre špecifické publikum. Preto veľmi dúfam, že sa kiná čoskoro otvoria a my ho budeme môcť uvádzať aj s diskusiami. Veľmi by sa mi páčili premietania v otvorených priestoroch, o ktoré sa pokúsime v lete na Slovensku. V Česku nás premiéra čaká, žiaľ, až v októbri, teda o viac ako pol roka neskôr oproti plánu. Na jeseň už prídu do kín ďalšie filmy a boj o diváka bude väčší. Myslím si však, že robím natoľko špecifické filmy, že sa *Cook F**k Kill* medzi nimi nestratí. Okrem toho sa v ňom rozoberá téma domáceho násillia, respektíve správania, ktoré k nemu vedie – a práve táto téma teraz v dôsledku koronakrízy vystúpila výraznejšie do popredia. Možno práve vďaka tomu, že sa o nej viac hovorí, bude mať aj film väčšiu šancu zarezonovať.

Čo pandémie a nedávne obmedzenia verejného života znamenali pre teba osobne?

— Som spolovice kaviarenský človek a v kaviarňach alebo co-working priestoroch si organizujem celý pracovný život, od stretnutí až po samotárske písanie. Opatrenia ma teda zasiahli, od úzkosti z nosenia rúšok a gumených rukavíc ako v nejakom divnom filme som prešla až po nutnosť zreorganizovať spoločenské fungovanie, nanovo nastaviť spôsob života na „športovejší“, s bicyklovaním, hodinami klarinetu pri Dunaji alebo piknikmi v rúškach a s bezpeč-

nými odstupmi. Veľmi sa teším, že sa opatrenia postupne uvoľňujú a že si znova môžem dať kávu na terase. Ale teším sa aj z toho, čo mi obmedzenia priniesli. Som teraz viac s blízkymi, s rodinou, s priateľmi, celkovo sa viac venujem tomu, na čo som dlhodobo nemala čas – predovšetkým vzťahom, ktoré sú zrazu vzácnejšie a výrazne sa prehĺbili. Nie som veľmi zameraná na sociálne siete, skutočný ľudský kontakt je pre mňa oveľa cennejší.

Čomu sa v týchto mesiacoch venuješ z pracovnej stránky?

— Žijem medzi Parížom, Prahou a Bratislavou a pandémie ma zastihla akurát v Bratislave. Čas, ktorý som pôvodne chcela venovať festivalom, som napokon venovala práci na novom filme. To znamená, že píšem. Na nový projekt som dostala štipendium a dúfam, že aj napriek jednej zamietnutej žiadosti získame podporu na ďalší vývoj v Česku aj na Slovensku. S francúzskym producentom som v kontakte cez Skype, len ma mrzí, že nemôžem robiť výskum k novému filmu priamo v teréne. Ale vďaka postupnému uvoľňovaniu opatrení sa nakoniec dostanem aj k tomu.

Ako vnímaš iniciatívy na pomoc filmárom, ktoré predkladajú filmárske združenia na Slovensku či v Česku?

— Na aktuálny stav vo filmovom priemysle sa nepozieram ako človek, ktorý pracuje na zákazku, ale ako režisérka autorských filmov. To znamená, že v situácii, v akej sa mnohí filmári ocitli počas koronakrízy, sa nachádzam celoročne. Zdá sa mi, že iniciatíva je viac zameraná na tie filmárske profesie, ktoré boli zvyknuté na pravidelný príjem a teraz oň prišli. Nežijem od projektu k projektu, ale od filmu k filmu, pričom práca na jednom filme mi trvá minimálne tri roky, niekedy aj viac, ak napríklad zo slovenskej strany päť rokov nedostanem podporu. Mám teda obdobie, keď žijem z mála, a nutnosť uskomniť sa pre mňa nie je ničím nezvyčajným. Iniciatívy na podporu filmárov sú super, ale nie som si istá, či sa až tak venujú nezávislým autorom. V každom prípade je podľa mňa dobré, že koronakríza upozornila na viaceré veci týkajúce sa fungovania zdravotníctva, školstva alebo kultúry, ktoré sa často ocitajú na okraji záujmu, a teraz im, či už chceme, alebo nie, musíme venovať pozornosť. Zároveň si však myslím, že ľudia sa nedokážu zmeniť, ak ich nejaká situácia nezasiahne, a že veľmi rýchlo budú mať tendenciu zase nabehnúť na ten šialený rytmus ako predtým. Po skončení pandémie to tu môže chvíľu vyzeráť ako začiatkom 90. rokov – ako divoký západ –, ľudia sa budú snažiť rýchlo dobehnúť ten stratený čas. Pre tvorivého človeka však žiadny čas nie je stratený, takže dúfam, že nám toto obdobie priniesie aj množstvo zaujímavých a dobrých vecí. ◀

Televízne koleso sa pomaly roztáča

Protivírusové opatrenia „vypli“ nielen výrobu filmov, ale aj seriálov. Situácia prinútila televízie, aby jej prakticky zo dňa na deň prispôbili svoju vysielaciu štruktúru i produkciu. Niektoré projekty pripravili ešte pred pandémiou a ony už „len“ čakajú na jesennú sezónu, ale iné zasiahla kríza natvrdo počas výroby. Po iniciatíve zástupcov audiovizuálneho priemyslu a na základe žiadosti Ministerstva kultúry SR zaviedol Úrad verejného zdravotníctva SR 11. mája výnimku z používania rúšok, ktorá sa týka nakrúcania či podávania umeleckého výkonu.

„Začiatkom mája sme spustili výrobu pozastavených vlastných cyklických relácií a publicistických programov,“ hovorí pre Film.sk PR manažér verejnoprávnej televízie Marián Prevendarčík. V rovnakom období RTVS za prísnych hygienických podmienok obnovila aj dabing akvizitných titulov. V čase pandémie televízia vytvorila napríklad nové vzdelávacie programy a rozšírila spravodajské vysielanie.

Obmedzenia sa dotkli aj hraných projektov televízie, ktoré sú vo fáze predprípravy na natáčanie – ide o vianočnú rozprávku *O liečivej vode* a filmové spracovanie románu *Jozef Mak*. „Pri projekte *Jozef Mak*, ktorý je plánovaný na dva roky, problém nevidíme. Ten môže skôr nastať pri rozprávke, ktorá musí mať premiéru na Vianoce. Ak pandémia ustúpi, ako sa doteraz javí, a vláda bude uvoľňovať opatrenia súvisiace s koronavírusom, bude možné projekty stihnúť. Prvé klapky majú padnúť v najbližších mesiacoch. S očakávaním veríme, že sa situácia vyvinie k lepšiemu, a dúfame, že na-

táčanie spustíme podľa plánu,“ približuje Prevendarčík a pokračuje: „Takisto máme viacero projektov hranej tvorby, ktoré závisia od koproducentov a od situácie, v akej sa ocitnú po prekonaní koronakrízy. Všetko pozorne sledujeme, komunikujeme a dúfame, že to bude mať čo najmenší vplyv na tieto koprodukčné projekty.“

Aj produkciu televízie Joj ovplyvnili opatrenia na ochranu zdravia. „Obmedzili sme výrobu niektorých formátov a prijali sme také opatrenia, aby nedochádzalo k vysokej koncentrácii ľudí. Život v televízii sa však ani počas mimoriadnej situácie s týmto ochorením nezastavil. Náš divák práve teraz najviac očakáva, že ho budeme informovať a zabávať,“ hovorí marketingová manažérka Joj Group Miroslava Klemková. „Vysielaciu štruktúru sme v apríli a máji prispôbili zložitej logistike pri produkcii a aktuálnemu dopytu zo strany zadávateľov. Na druhej strane je našou strategickou úlohou udržať pozíciu značky a ponúknuť divákovi aj kvalitný premiérový obsah,“ dodáva Klemková. Pre televíziu sú

podľa nej dlhodobá dôležitá nespravodajské programy, ktoré vytvárajú stabilnú sledovanosť. Preto sa maximálne snažili, aby ich výroba pokračovala aj v nových podmienkach. „Nakrúca sa v rúškach, s minimálnym štábom, bez divákov, kontrola telesnej teploty a dostatočná hygiena na pracovisku je bezpečnostným štandardom,“ menuje Klemková ešte pred uvoľnením opatrení. Takto sa nakrúcali napríklad relácie, ktoré bývajú tradične bez diváka, ako kuchárska šou *Moja mama varí lepšie ako tvoja*. Pri iných formátoch, napríklad v glosátorskej relácii *Sedem*, zase nateraz zrušili komparz.

Ďalšie programy zasiahla kríza tvrdšie. Joj musela pozastaviť nakrúcanie druhej série sitkomu *Nový život*, ktoré už bolo v pokročilom štádiu produkcie. Do nezávideniahodnej situácie sa dostala aj pripravovaná miniséria *Ultimátum*. „Zatiaľ máme nakrútených 16 filmovacích dní, čo je asi jedna štvrtina z celkového počtu. Keďže ide o koprodukcii, účinkujú v nej slovenskí aj českí herci, čo situáciu ešte viac komplikuje vzhľadom na uzatvorené hranice medzi štátmi, ale aj na povinnú karanténu. Sledujeme však vývoj a veríme, že sa situácia zlepší a začne filmárom priať. Ochrana zdravia a bezpečnosť hercov i štábu zostáva

ktoré sme pripravení nasadiť nielen do jesennej štruktúry, ale aj na rok 2021,“ hovorí Klemková. „Nové diely seriálu *Prázdniny*, úplne nový seriál *Bodka* či komediálna séria *Uhorčík*, ale aj výpravný historický, dosiaľ produkčne najdrahší televízny seriál *Slovania* sú pripravené, aby šou na našich obrazovkách bežala ďalej,“ dodáva s tým, že televízia neustále sleduje vývoj situácie, aby mohla čo najefektívnejšie nasadiť jednotlivé formáty do programovej štruktúry. Prísne opatrenia proti šíreniu vírusu sprevádzajú dabing, ktorému sa však podľa slov Klemkovej zatiaľ problémy vyhýbajú.

Aj televízia Markíza musela pozastaviť výrobu väčšiny programov s výnimkou spravodajstva a publicistiky, čím sa výrazne zredukovalo vysielanie jej premiérových titulov. „Pre reštrikcie, ktoré sa na Slovensku zaviedli relatívne skoro, sme museli pozastaviť výrobu takmer všetkých projektov, na ktorých sme pracovali. Ovplyvnilo to napríklad nakrúcanie seriálov *Oteckovia*, *Horná Dolná* či *Susedia*,“ uvádza pre Film.sk PR manažér televízie Lukáš Kočišek. V súčasnosti sa tak Markíza zaoberá tým, ako a kedy bude môcť obnoviť výrobu. „Nevieme potvrdiť presný dátum, avšak vyzerá to tak, že môžeme spustiť výrobu jedného projektu po druhom počas leta. Tento týždeň (v polovici mája,

aj naďalej na prvom mieste,“ komentuje situáciu televízia. *Ultimátum* sa začalo nakrúcať po troch rokoch príprav 12. februára. „Je to historicky prvá podpísaná aj roztočená koprodukcii Českej televízie a slovenskej TV Joj, garantom je naša spoločnosť KFS production,“ uviedli pre Denník N režisér a producent Michal Kollár a producentka Jana Kluková. „Rozpadol sa nám zložito vyrokovaný nakrúťací plán a pôvodne jednoliate filmovanie sa muselo prerozdeliť na tri samostatné fázy – prvá je všetko, čo sme stihli natočiť pred karanténou, druhá je nakrúcanie v ateliéri, ktoré plánujeme teraz v júni, a do tretej spadajú všetky exteriéry, ktoré sme nemohli nakrútiť v marci a pre kontinuitu ich nemôžeme točiť v lete. Tak trochu sa modlíme, aby na jeseň neprišla ohlasovaná druhá vlna pandémie. Znovu sa otvorili zmluvy, musí sa posunúť termín dodania. Zároveň dúfame, že sa včas ozdraví kurz českej koruny voči euru, pretože našim koproducentom je Česká televízia,“ rozviedli svoju situáciu producenti.

Viacero projektov stihla Joj pripraviť dopredu. „Kvalitný televízny obsah sa nerodí zo dňa na deň. Uvažujeme, píšeme, natáčame na mesiace dopredu, čo je v dnešných dňoch našou veľkou výhodou. Preto nás momentálna situácia nezaskočila nepripravených a už dnes máme dostatok titulov,

pozn. red.) vydal hlavný hygienik SR nariadenie s pravidlami, v akých parametroch je povolené natáčanie hercov a účinkujúcich bez ochranných rúšok. Spoločne s ostatnými predstaviteľmi audiovizuálneho priemyslu ďakujeme za pomoc a podporu pri presadzovaní tejto výnimky Ministerstvu kultúry SR a Úradu verejného zdravotníctva SR. Súčasne sme prijali aj vlastné prísne hygienické pravidlá s detailnými bezpečnostnými opatreniami. Keď dokončíme prípravu v našich štúdiách a exteriérových lokáciách, budeme schopní zodpovedne začať s výrobou jednotlivých programov,“ dodáva Kočišek. Zelenú pre nakrúcanie si pochvaluje aj televízia Joj, ale podotýka, že ako „nezávislý producent, ktorý celé desaťročia zamestnáva výkonných umelcov, by sme privítali, aby sa k nám ministerstvo správalo tak ako k iným nezávislým producentom a ďalším profesionálom z oblasti umenia a kultúry“. RTVS zase dúfa, že „ministerstvo kultúry v spolupráci s ministerstvom financií dofinancuje projekty, ktoré sa začnú vo vyššej frekvencii vyrábať v lete a na jeseň, keďže bolo nutné presunúť časť finančných prostriedkov zo zastavených relácií na výrobu nových, aktuálnych, vyplývajúcich z koronakrízy“. ◀

Môžeme a mali by sme teraz robiť filmy?

Už 66. Medzinárodný festival krátkého filmu v Oberhausene sa napriek pandémie uskutočnil v plánovanom termíne (13. – 18. mája), pretože sa jeho vedenie počas jari v karanténe odhodlalo pripraviť prvý alternatívny online ročník v histórii podujatia.

— Marcové prepuknutie pandémie donútilo organizátorov tejto legendárnej, stále pedantne organizovanej filmovej akcie konať promptne. Podľa šéfa festivalu Larsa Henrika Gassa neuvažovali o zrušení či odklade, pretože v kríze by sa kultúra nemala hneď sťahovať do úzadia. Program pôvodne tvorilo viac ako 500 filmov zo 70 krajín. Očakával sa príchod približne 1 000 akreditovaných hostí. Prioritou bolo udržanie kľúčových zložiek programu, t. j. všetkých piatich súťaží (136 filmov) a spolu s nimi aj najvýraznejších festivalových sekcií, zameraných na profily tvorcov, prezentácie vybraných špecializovaných archívov alebo distribučných spoločností.

— Tesne pred začiatkom otváracieho ceremoniálu portál festivalu skolaboval. A obrovský divácky záujem si online projekcie udržali až do konca. Sledovali ich diváci v takmer 100 krajinách sveta a okrem akreditovaných profesionálov sa podľa festivalu predalo 2 500 vstupov. Ponuku sledovať vybrané programy využili aj mnohé školy v rámci domácej výučby. Projekciu každého filmu predchádzala úvodná infostrana a po filmoch, nielen po súťažných, nasledoval v mnohých prípadoch krátky rozhovor dramaturga sekcie s tvorcom. Programy archívnych sekcií sprevádzali úvodny ich kurátorov a pri otvorení každej programovej sekcie si divák mohol stiahnuť adekvátnu časť festivalového katalógu. Napriek úvodnému zaváhaniu prebehli všetky ostatné projekcie bez problémov.

— V kontexte zhoršujúcej sa koronavírusovej situácie festival akčne inicioval vznik jediného „kontracovidového“ programu s názvom *Môžeme a mali by sme teraz robiť filmy?*, ktorý finálne pozostával z 12 video- alebo mobilových esejí, dlhých od 44 sekúnd po takmer 10 minút. Išlo o čisto nemecké produkcie, ktoré nakrúcali viac (Dietrich Brüggemann) či menej známi, väčšinou mladí

nemeckí tvorcovia, ktorých spájalo okrem iného najmä ocenenie získané v Oberhausene. „Honorár za vytvorenie eseye,“ píše sa v katalógu, „sa rovná bežnému poplatku za jedno psychoterapeutické sedenie v Nemecku. Produkcia videí teda nemala trvať viac ako hodinu.“ Jednu z myšlienkovito i vizuálne najkompaktnejších prác vytvorila mladá hudobníčka a filmárka Brenda Lien, ktorá hneď v jednom z prvých titulov, sprevádzajúcich prúd jej voľných obrazových asociácií, ďalej odkrýva prvotné zadanie s otázkou, či robiť, alebo nerobiť filmy v čase korony. „Povedali: *Nakrúť to v rámci jednej hodiny za 100 eur. Pomyslela som si: Čo je to, dočerta, za sprostosť? Môžem urobiť film za stovku, ale neviem ho nakrútiť za jednu hodinu.*“ Zvládla to najlepšie z celej zostavy. Jej komentáre vkladané do fotografií i krátkych pohyblivých obrazov plnokrvne vystihovali situáciu, ustrnutie, nutkanie pokračovať, prehodnocovať, pomáhať si prácou, ale naznačovali aj odpor k snahám pomeriavať človeka jeho produktivitou, najmä v čase krízy.

— Jediným príspevkom v online programe festivalu, na ktorého produkcii sa podieľalo aj Slovensko, bola čierobiela observačná esej *Pamätník, synagóga, most a kostol* (2012) v profile nemeckej filmárky Maye Schweizerovej, venovaná jednému miestu pamäti v Bratislave, miestu, kde kedysi stála synagóga na Rybnom námestí, soche Milana Lukáča a plynutiu každodenného života okolo nich. Omnoho významnejšie zastúpenie mal tohto roku v Oberhausene predstavovať ďalší výber archívnych titulov zo SFÚ do zvláštneho programu *Re-selected*, ktorého uvedenie sa odložilo na budúci rok. Úspech online ročníka vedenie festivalu príjemne zaskočil. Ostáva len dúfať, že to v Oberhausene neohrozí návrat k festivalu ako živej, reálnej udalosti. ◀

Vláda sľubuje podporu audiovizuálnemu dedičstvu aj priemyslu

„Audiovizuálne dedičstvo ako súčasť kultúrneho dedičstva predstavuje reflexiu spoločnosti a bohatý zdroj poznania o nej. Vláda SR preto bude pokračovať v projekte systematickej obnovy audiovizuálneho dedičstva Slovenskej republiky, ktorý realizuje Slovenský filmový ústav,“ píše sa v programovom vyhlásení vlády Igora Matoviča. Parlament ho schválil 30. apríla. Venuje sa aj potenciálu audiovizuálneho priemyslu a vyjadruje sa v ňom vôľa, aby Slovensko bolo atraktívnou filmovou krajinou s vhodnými podmienkami a produkčnými stimulmi. Vyjadruje sa v ňom podpora cezhraničnej spolupráci, ale aj koprodukciami nezávislých producentov s televíziami. Medzi cieľmi nechýba väčší podiel súkromných financií v kultúre. Podľa rezortnej ministerky Natálie Milanovej (OLANO) je ambíciou prijať sponzorský zákon, po ktorom volá kultúrna obec už roky. Systém a štandard fondov na podporu kultúry (AVF, FPU, KULTMINOR) pritom zostane zachovaný, ale vláda prehodnotí fungovanie umeleckých fondov (literárny, hudobný a výtvarný).

Zvýšená pozornosť patrí podľa dokumentu kultúrnej infraštruktúre, ako sú kiná, knižnice a multikultúrne centrá. V programe na roky 2020 až 2023 sa ďalej hovorí o podpore distribúcie domácich audiovizuálnych diel a o podpore výskumu a sprístupňovania obsahov audiovizuálneho dedičstva. Pozornosť vláda nasmeruje aj na audiovizuálnu výchovu a vzdelávaciu funkciu kultúry všeobecne. Audiovizuálne mediálne služby a elektronické médiá čaká v súlade s EÚ úprava regulačného rámca. V súvislosti s finančnou poddimenzovanosťou RTVS sa vo vyhlásení sľubuje úprava zákonov a stabilizácia, ktorá by sa mala odraziť v oblasti vlastnej tvorby aj prieniku do nových mediálnych služieb. Úvahy o zmene modelu financovania RTVS a novom mechanizme voľby generálneho riaditeľa by sa podľa dokumentu nemali dotknúť verejnoprávnosti a nezávislosti RTVS.

Milan Dubovský (20. 6. 1940 – 25. 4. 2020)

Hudobný skladateľ Milan Dubovský, ktorého hudba znie v desiatkach animovaných filmov, zomrel vo veku nedožitých 80 rokov. Spolupracoval s Vladimírom Pikalíkom (*Jožinko, Dvaja a pes, Náš les, Utieračik*), Rudolfom Urcom (*Dada a Dodo, Majster Kristián*) či Helenou Slavíkovou-Rabarovou (*Vodník Rybka a figliar Šupka*). Dubovský podľa encyklopédie *100 slovenských skladateľov* preukázal ako žiak Jána Cikkeru kvalifikované ambície v klasických formách v niekoľkých koncertných inštrumentálnych skladbách. „Praktické okolnosti uplatnenia skladateľskej profesie ho však priviedli k širokému spektru hudobných foriem, druhov a žánrov, v ktorých mohol uplatniť svoju všestrannú invenciu i pohotovosť. Z nich sa mu najvlastnejšou formou skladateľskej realizácie stala najmä tvorba scénickej a filmovej hudby, kde mohol uplatniť rôznorodosť výrazových prostriedkov,“ uvádza sa v encyklopédii. Dubovský, ktorý dvanásť rokov viedol Armádu umelecký súbor, pôsobil ako koncertný klavirista, korepetitor a pedagóg na bratislavskom konzervatóriu. Skomponoval štyri opery, z toho dve detské (*Veľká doktorská rozprávka, Tajomný kľúč*).

Okrem toho sa venoval aj inštruktívnej tvorbe pre deti, je autorom rozsiahlej koncertnej orchestrálnej i komornej tvorby aj scénických kompozícií do divadelných predstavení a muzikálov.

Slovenské klasiky za (online) polárnym kruhom

Fínsky festival Midnight Sun, ktorého 35. ročník sa bude konať od 10. do 14. 6. v online podobe, uvedie vo svojom programe aj štyri slovenské klasiky, ktoré vznikli koncom 60. rokov. Do programu ich vybral uznávaný filmový teoretik a kurátor Olaf Möller, ktorý bude mať k nim masterclass. Slovenský filmový ústav pripravil snímky podľa špeciálnych technických požiadaviek festivalu. Midnight Sun uvedie *Zmluvu s diablom* (r. Jozef Zachar, 1967), *Sladký čas Kali-*

magdory (r. Leopold Lahola, 1968), *Vtáčkov, siroty a bláznov* (r. Juraj Jakubisko, 1969) a *Slávnosť v botanickej záhrade* (r. Elo Havetta, 1969). Midnight Sun uvedie aj novinku Agnieszky Holland *Šarlátán*, ktorá vznikla v minoritnej slovenskej koprodukcii. Festival založili v roku 1986 fínski filmári, medzi nimi napríklad bratia Kaurismäki. Koná sa v Laponsku, asi 120 kilometrov za polárnym kruhom, kde Slnko v lete nezapadá a premieta sa 24-hodín denne. Slovenská kinematografia sa na festivale predstavila už pred piatimi rokmi. Aj vtedy filmy Štefana Uhra, Petra Solana, Eduarda Grečnera, Ela Havettu a Dušana Hanáka vybral Olaf Möller. „Keď niekto hovorí o československej novej vlne, obyčajne má na mysli len českých režisérov (...) Pritom zmeny v kinematografii, ktoré priniesla nová vlna (...) sa v Československu začali v slovenskom filme. Prelomovým dielom bolo *Slnko v sieti* Štefana Uhra, ktoré je ešte aj dnes za hranicami Slovenska pomerne neznáme. A neprávom, pretože prvky v slovenskej novej vlne boli oveľa fascinujúcejšie a inšpiratívnejšie ako v českej,“ povedal pri tej príležitosti expert na českú i slovenskú kinematografiu

— mak —

Legislatívne zmeny v audiovizii

V súvislosti s koronakrízou schválil parlament zákon č. 129/2020 Z.z., ktorý platí od 21. 5. a rieši aj niektoré akútne problémy. Dotkne sa tiež fungovania Audiovizuálneho fondu. Upravuje niektoré termíny a lehoty. Po novom môže fond prerušiť lehotu platnosti osvedčenia o registrácii filmového projektu. Ak žiadateľ z objektívnych dôvodov prerušil jeho realizáciu, môže písomne požiadať AVF o stopnutie lehoty. Najviac na 18 mesiacov. Zákon rozširuje aj výnimky z časového limitu pre reklamu v televízii a rozhlase v rámci oznamov vo verejnom záujme. Budú nimi aj prezentácia a prístup k audiovizuálnemu dedičstvu, čo podľa AVF výrazne pomôže propagácii slovenskej kultúry a umenia vrátane distribučných premiér nových slovenských filmov v kinách.

— mak —

Kino Lumière, Klapka aj Slovenský filmový ústav opäť otvorené

Bratislavské Kino Lumière patrilo k prvým na Slovensku, ktoré pre koronavírus zo dňa na deň zatvorilo svoje kinosály. Kino, ktoré prevádzkuje Slovenský filmový ústav, bolo aj medzi prvými, ktoré v máji opäť privítalo vo svojich priestoroch divákov.

„Za dva a pol mesiaca tohto roka až do zatvorenia kín na začiatku marca prišlo do Kina Lumière skoro 35 000 divákov a vyzeralo to tak, že rok 2020 bude minimálne taký úspešný ako rok 2019, keď prišlo na naše predstavenia 120 000 divákov. Pandémia dobre naštartovanú cestu v kinopriemysle zastavila a návrat bude naozaj zložitý. Pevne dúfam, že situácia bude časom natoľko priaznivá, že nariadenia spojené s hygienickými opatreniami poľavia a vrátíme sa do normálu. To bude zrejme možné až na jeseň,“ hovorí Peter Dubecký, generálny riaditeľ Slovenského filmového ústavu (SFÚ).

„Pri otvorení kina je pre nás kľúčová ochrana zdravia divákov, a preto dôsledne dbáme na zabezpečenie hygienických opatrení i na dodržanie potrebných pravidiel pri obsadzovaní kinosál,“ pokračuje Dubecký. „Podľa našich výpočtov naplníme asi štvrtinu celkovej kapacity všetkých štyroch sál. Napriek tomu chceme dať divákovi možnosť vrátiť sa do kín, aj keď to nebude zisková záležitosť a asi sa tak skoro nevrátíme k bežnému hraciemu profilu,“ dodáva riaditeľ SFÚ. Manažérka Kina Lumière Zita Hosszúová po prvých dňoch od otvorenia slová o zhruba štvrtinovej kapacite potvrdzuje a dodáva, že pre kino je takáto prevádzka akceptovateľná iba na krátke obdobie. Dúfa, že prísne bezpečnostné opatrenia sa čoskoro uvoľnia.

Divácky záujem o projekcie je aj po znovuotvorení kina. Lumière preto odporúča, aby si diváci kúpili vstupenky dopredu online, pretože kapacita je výrazne obmedzená a predstavenia bývajú vypredané. Navyše by sa diváci – s výnimkou kúpy lístkov – nemali zdržiavať vo foyeri kina. Platí totiž limit na počet ľudí v pomere k rozlohe priestorov. V kinosále by zase diváci, ktorí môžu kino navštíviť iba s rúškom alebo jeho náhradou, mali sedieť dva metre od seba.

Obmedzenia sa nedotkli iba návštevníkov, ale i programu, keďže mnohé plánované premiéry sa presunuli až na jeseň. „Ako repertoárové kino nemáme núdzu o kvalitný program. Vrátili sme sa aj k filmom, ktorých premietanie prerušila pandémia,“ povedala pre Film.sk Hosszúová. „A v júni sa už môžeme tešiť aj na premiérové novinky,“ dodala. Do kín príde napríklad príbeh skorumpovaného policajta, ktorý sa kvôli láske a 30 miliónom

rozhodne naučiť jazyk el sibo. Ten tvorí hvízdanie a policajtovi má pomôcť, aby dostal z väzenia drogového priekupníka. Film *La Gomera* nakrútil rumunský režisér Corneliu Porumboiu (12.08 na východ od Bukurešti) a do kín príde v polovici júna. O týždeň skôr, 11. júna, má distribučnú premiéru snímka *To musí byť nebo*. Elia Suleiman v nej uteká z Palestíny a prisľub nového života sa pre neho mení na komédiu plnú omylov. Suleimanov humor ocenili vlni v Cannes Zvláštnou cenou poroty. V júni premietne Kino Lumière aj film *Solo*, ktorému vlni v Jihlave udelili cenu za najlepší český dokument. Jeho hrdinom je argentínsky klavírny virtuóz, ktorý sa po štyroch rokoch strávených v ústave pre duševne chorých pokúša o návrat do života. Film o samote a posadnutosti dokonalosťou nakrútil nedávno zosnulý režisér Artemio Benki. Lumière v júni uvedie aj príbeh, v ktorom dve mladé ženy v povojnovom pekľe Leningradu roku 1945 hľadajú nádej a spôsob, ako znovu začať žiť. Ruský film *Vysoké dievča* režiséra Kantemira Balagova získal vlni dve ceny v Cannes.

V júni a júli bude kino hostiť aj festival talianskych filmov Cinevitaj. Okrem súčasných diel ponúkne aj klasiky Federica Felliniho. A 15. júna sa v kine začína prehliadka Európske filmy za euro. Vybrané snímky za symbolické vstupné sa budú premietiť až do konca augusta. Popritom pokračuje aj projekt Kino Lumière doma, v máji dokonca virtuálne hostil Minifestival európskeho filmu. Snímky podporené z programu Kreatívna Európa – MEDIA sa tak premietali nielen „naživo“ v Kine Lumière, ale aj online.

Počas úderu pandémie boli zavreté aj pracoviská SFÚ inak prístupné verejnosti. Knižnica, mediatéka a dokumentácia sú od 25. mája opäť otvorené. O čosi dlhšie je už otvorená aj predajňa Slovenského filmového ústavu Klapka.sk, ktorá niekoľko týždňov predávala filmovú literatúru, časopisy aj nosiče iba cez svoju rovnomennú internetovú stránku. Aj na týchto miestach však tak ako inde platia určité obmedzenia. ◀

Cez web pitvali rozchod, problém s nesmrteľnosťou aj temné tajomstvá

Workshop MIDPOINT Intensive SK, ktorý sa zameriava na analýzu pripravovaných scenárov, ale aj na rozvoj tvorivej spolupráce medzi autorom scenára a producentom, mal byť tento rok súčasťou marcového diania na MFF Febiofest v Bratislave. Organizátori workshopu, ktorý pandémie, rovnako ako festival, zastavila na poslednú chvíľu, sa rozhodli, že nebudú čakať až do jesene na náhradný termín. Keď sa situácia trochu upokojila, zorganizovali ho v online podobe od 18. do 21. mája. MIDPOINT inštitút vznikol pred desiatimi rokmi, slovenská platforma s prívlastkom Intensive SK má o rok menej.

Som človek alebo produkt? Som nesmrteľný alebo mŕtvy? K týmto otázkam sa dopracuje hrdina projektu *Zámok*. Oskar je moderátorom najpopulárnejšej televíznej šou v krajine. Za pozlátkou úspechu sa však skrýva zúfalý muž, ktorý túži po smrti. Lenže v bohatom mesteckom regióne zvanom Vnútorň kruh smrť prakticky neexistuje a zomrieť nie je vôbec jednoduché. Veda pokročila a smrť je už iba „nehygienickou slabosťou“ najnižších sociálnych vrstiev. Smrť sa dokonca vytratila aj zo slovnej zásoby, nahradil ju „zámok“ – slangový výraz pre štátne krematórium. Ak by predsa len niekomu napadlo, že chce zomrieť, uviazne v pavučine absurdnej byrokracie.

Zámok, ktorý nezapiera inšpiráciu rovnomenným nedokončeným dielom Franza Kafku, je jedným zo štyroch scenárov v rôznej fáze rozpracovanosti, ktoré organizátori vybrali na workshop. Jeho lektorom bol pôvodcom macedónsky režisér, producent, strihač, ale aj scenárista a dramaturg Ivo Trajkov, ktorý od štúdií na FAMU pôsobí v Česku. Autorkou *Zámku* je scenáristka Diana Kacarová. Za sebou má viacero dokumentárnych cyklov a jej hraných seriálov, v poslednom čase sa ako autorka a dramaturgička podpísala pod animovaných *Chochmesovcov* a s režisérom Bohdanom Slámom spolupracovala ako scenáristka na seriáli pre deti *Mami, kúp mi psa!*, ktorý je v postprodukcii. Pri *Zámku* spojila sily s niekdajším programovým riaditeľom RTVS Tiborom Búzom, ktorý dnes vedie produkčnú spoločnosť B PRODUCTION.

MIDPOINT inštitút je však priestorom nielen pre skúsených autorov, ale aj pre tých, ktorí sú na začiatku svojej cesty, ako napríklad Petra Brštiaková. Scenáristiku a dramaturgiu absolvovala na bratislavskej VŠMU pred dvomi rokmi a svoju magisterskú prácu *Loan* chce teraz pretaviť do scenára celovečerného filmu aj v spolupráci s producentkou Simonou Mócikovou z Bright Side Pictures. Ich projekt *Loan* sa volá rovnako ako jeho hlavná postava, osemnásťročná maturantka s vietnamskými koreňmi, ktorá žije s mamou a so sestrou vo vietnamskej komunite v Bratislave. Do života dospievajúceho dievčaťa, ktoré zapasí nielen s problémami tínedžerov, ale aj so svojimi dvoma identitami – slovenskou a vietnamskou, vstupuje po smrti otca jej vietnamský strýko Vuong. Ako hlava miestnej

vietnamskej komunity chce, aby *Loan* uprednostnila pred svojimi osobnými záujmami záujem spoločenstva...

S naratívom komunity, tentoraz izolovanej od okolitého sveta, pracuje aj projekt *Kult*. Hybným prvkom deja sa v ňom stáva návrat dievčatka, ktoré sa stratilo pred štrnástimi rokmi. To, že je späť a navyše vôbec nezostarlo, považujú niektorí zo spoločenstva ukrytého v slovenských lesoch za zázrak, iní sú skeptickejší. V náčrte príbehu nechýbajú konšpirácie o mimozemšťanoch, slovenská mytológia, zakázaná láska mimo komunity, temné rodinné tajomstvá či dokonca vražda. S *Kultom* sa na workshop prihlásila scenáristka Petra Stračiaková. Spolupracuje na ňom s Marekom Káčerom, ktorý sa desať rokov venoval práci televízneho kameramana a pred niekoľkými rokmi bol spoluzakladateľom spoločnosti CineVision, kde pôsobí ako režisér a producent.

Filmárka Barbora Berezňáková má na konte projekty ako *Spýtaj sa vašich 68*, *Spýtaj sa vašich 89* a vlni debutovala celovečerným dokumentom *Skutok sa stal*. Ich asociovanou producentkou bola Eva Pavlovičová. Na workshop sa prihlásili s projektom *Rado a Dora*, ktorý charakterizujú ako komédiu o mladých ľuďoch na prahu dospelosti. „*Rado a Dora* majú na výber všetko, čo im sloboda aj otvorené hranice ponúkajú, a je len na nich, ako si s tým poradia. Generácia ich rodičov vyrastala v socializme a mala presne naplánovaný život, síce bez slobody, ale aj bez možnosti výberu. Príbeh je rámcovaný rozchodom dvoch mladých ľudí, ktorí vo veku, keď ich rodičia už mali deti a stabilný životný plán, podľahnú lákadlám individualizmu a možnosti súčasného sveta,“ opisujú v katalógu podujatia svoj projekt. „*Ide o humornú spätnú reflexiu ich vzťahu cez mužsko-ženské videnie sveta*,“ dodávajú.

Na workshope sa v pozícii hosťujúcich projektov rozoberali aj *Hlavička* Juraja Raýmana, *Vandy* Raýmanovej a *Mariny* Andree Škop a *Rauš* Igora Vodrášku a Lukáša Terena. Obe diela boli súčasťou minuloročného workshopu a ich tvorcovia tak mohli konzultovať vývoj, ktorým ich príbehy odvtedy prešli. Rovnakú možnosť budú mať aj autori projektov *Kult*, *Loan*, *Rado a Dora* a *Zámok*. Pokrok na scenároch rozoberú v auguste. ◀

— text: Jaroslava Jelchová — foto: Filmroom —

Aj rodič môže byť členom filmového štábu

Koronavírus na dlhé týždne zatvoril školy a zrušil aj všetky organizované aktivity a krúžky. Ako deti, ktoré zostali doma, zabaviť? Odpoveďou na častú otázku rodičov boli viaceré iniciatívy, ktoré deti okrem zábavy aj niečo nové naučili. Napríklad o filme.

Filmroom Doma je online projekt pre deti, ktoré chcú vytvárať vlastné príbehy a rozprávať ich obrazom. Filmový a výtvarný ateliér Filmroom ponúka celoročne krúžky zamerané na film a výtvarnú tvorbu. Začiatkom marca ho pandémia zavrela tiež. „Keďže deti mali krúžok predplatený do konca marca, lámali sme si hlavu nad tým, či budeme hodiny nahrádzať, alebo budeme rodičom vracat peniaze. Online nápad mal kolega Maťo Mazák. Medzitým som však odcestovala na chalupu a nemala so sebou nič na natáčanie, ani statív, takže všetko bolo homemade alebo kúpené v rozličnom tovare na dedine. So sedemročnou dcérou sme všetko vyrábali a z týždňa na týždeň som natáčala videozadania a online komunikovala s deťmi. Tak vznikli prvé animované filmy na diaľku. Keď už som mala videozadania, ktoré videlo spolu osem detí, prečo ich ďalej nevyužiť?“ opisuje dobrodružné pozadie vzniku nového projektu animátorka a výtvarníčka Ivana Tirpáková, ktorá v ateliéri Filmroom vedie krúžky animovaného filmu.

Technické minimum má doma každý

„Súčasťou kurzu sú štyri videá, ktoré lektor deťom postupne posielal. V každom je zadanie, ktoré si s deťmi prejdeme aj na skupinovej online hodine, povieme si viac k danej téme a ony si do ďalšieho týždňa pripravujú, čo majú v zadaní. Takto si krok za krokom pripravíme všetko, čo budeme potrebovať na animáciu: postavičky, rekvizity, logo, písmo, pozadia atď. Potom nás čaká práca na storyborde (scenári) a samotná animácia. Ďalej deti čaká nahrávanie hlasov a ozvučovanie filmu. Niektoré to zvládnu samy, iné pošlú nahraté svoje repliky a lektor im pomôže film dokončiť pridaním hudby a ruchov,“ ozrejuje Tirpáková. Technické minimum na absolvovanie workshopu má podľa nej doma každý. „Návody, ktoré deťom posielam, predpokladajú, že doma nemajú profesionálnu techniku na filmovanie. Stačí iba mobilný telefón alebo tablet s aplikáciou na stop motion animáciu. Všetko ostatné si zostroja doma. V prípade workshopu výroba bábky pre animovaný film posielame deťom domov na adresu balíčok s materiálom na výrobu postavičky,“ dodáva.

Jeden film bežne vzniká približne šesť týždňov, keďže ho deti vyrábajú vo voľnom čase popri iných aktivitách. Akú úlohu má v tomto procese lektor? „Úloha lektora je veľmi dôležitá. Vďaka nemu deti dotiahnu film do konca a spravia ho zrozumiteľným aj pre ostatných. Deti majú fantáziu a všeličo si vedú vymyslieť a predstaviť, ale často nevedia odhadnúť, ako to skutočne zrealizovať, a film by samy

nevyrobili. Najčastejšie im treba veci zjednodušiť. Úlohou lektora je doviest deti k výsledku tak, aby ich to bavilo a mali z toho radosť a dobrý pocit. Ani si to neuvedomia, ale naučia sa pritom veľmi veľa praktických vecí, ktoré môžu v budúcnosti využiť, či už pri práci na školskom projekte, alebo na ďalšom filme,“ vysvetľuje Tirpáková.

Vytvoriť si vlastných hrdinov

Workshopy sú určené žiakom základných škôl, ale nie je to striktné pravidlo. „Momentálne si vyrába bábku na animáciu aj otecko šesťapoločnej Cami, ktorá absolvuje rovnaký workshop. Viac než o veku je to o chuti spraviť si svoj animovaný film a vytvoriť si svojich vlastných hrdinov,“ ozrejuje lektorka. Dodáva, že pri online workshopoch potrebujú pomoc rodičov najmä menšie deti. „Po začiatkoch nadšení sa v niektorej fáze zaseknú a treba ich znovu motivovať. Iné sú naopak veľmi nedočkavé a chcú si všetko urobiť naraz, ale vtedy to väčšinou nedopadne tak dobre.“ Tirpáková preto veľmi pozitívne hodnotí, že sa do online workshopov začali zapájať aj rodičia. „Často sú s deťmi aj pri online hovoroch, takže sú vlastne súčasťou detského filmového štábu a deťom s filmom pomáhajú. Zdá sa mi, že je to veľmi pekne strávený čas. A mnohých rodičov to aj baví a zaujíma. To ma priviedlo k myšlienke do budúcnosti robiť aj workshopy animovaného filmu pre rodiny. Momentálne mám v kurze jednu celú rodinu (otec, mama a dvaja chlapci). Keď to dospelých začne spolu s deťmi baviť, prináša to veľa zaujímavých tém pre celú rodinu,“ vysvetľuje lektorka. „Oproti klasickému workshopu, kde dieťa príde na dve hodinky a zase odíde, pri online workshopoch ste bližšie celej rodine a na nejaký čas ste naozaj hosťom u nich doma.“

Nové ucelené online koncepty zvažujú vo Filmroome aj na prázdninové mesiace. Vlni organizovali denný letný tábor – Letnú filmovú školu animovaného filmu. „Okrem výtvarného ateliéru prešli všetci lektori do online prostredia, kde krúžky pokračujú. Pre všetkých to bola nová skúsenosť, ale všetci si s tým skvele poradili a nadobudli nové pozitívne skúsenosti a zručnosti,“ uzatvára Tirpáková. Filmy, ktoré deti počas online workshopov vytvorili, sa spolu s aktuálnymi informáciami o workshopoch dajú nájsť na facebookovej stránke Filmroomu.

Ako sa orientovať v obsahu pre deti?

RTVS rozšírila počas koronakrízy vysielanie detských programov na Dvojke a sprístupnila ich aj v online

archíve. Bohatý bezplatný archív a detské programy zastúpené samostatným televíznym okruhom s interaktívnou webovou stránkou má aj jazykovo blízka Česká televízia. Množstvo obsahu pre deti ponúkajú aj satelitné a káblové televízie, VOD platformy, streamovacie služby a videotéky filmových inštitúcií.

Ako sa zorientovať v kvantách filmov a programov? Tipy pre rodičov aj učiteľov dáva na svojom blogu animátorka, režisérka a producentka a zároveň mama dvoch dcér Ivana Laučíková. Blog má zatiaľ 10 častí. V každej sa dajú nájsť desiatky odporúčaní na filmy či seriály z odlišných období i kútov sveta, ktoré vznikli rôznymi technikami. Laučíková nepíše len o tom, čo pozerať, ale aj ako. Rozoberá prekonávanie „sledovacej rutiny“, prehľbovanie citlivosti voči inakosti – postáv, príbehov, vizuálnych vnemov a dáva návody, ako deti naučiť pozerať napríklad aj staré pomalé seriály, experimentálne filmy či animované programy so vzdelávacím potenciálom. Dôraz kladie na komunikáciu s deťmi o tom, čo videli alebo uvidia. Zároveň ponúka tipy, ktoré môžu deti inšpirovať k vlastnej tvorbe.

V sérii textov s názvom Domacia škola animovaného filmu zase vysvetľuje, ako s deťmi natočiť film pomocou bežnej techniky – mobilného telefónu, bezplatných aplikácií a softvérov. Venuje sa pritom všetkým aspektom tvorby od vymýšľania hrdinov a príbehu cez prípravu scenára, výtvarnú prípravu, animáciu až po postprodukcii. Náborne a veľmi podrobne zasväčuje rodiča alebo učiteľa, aby mohol byť dieťaťu pri tvorbe sprievodcom, lektorom.

Tvorba animovaného filmu núka priestor na realizáciu rôznych bláznivých nápadov a riešení a popri kreativite rozvíja aj trpezlivosť, koncentráciu a zvyšuje mediálnu gramotnosť. Na základe tejto skúsenosti dokážu deti neskôr oceniť okrem príbehu aj formálnu stránku sledovaného obsahu. Na facebookovej stránke Čo pozerať s deťmi sa nachádzajú ďalšie tipy na animované filmy a seriály a Laučíková avizovala, že postupne by tam mali pribúdať aj výstupy z tvorby animovaných filmov od čitateľov blogu. ◀

Nakrútil film o neurotickom režisérovi

Minirozhovor s Teom (13 rokov), účastníkom online kurzu Filmroom Doma, ktorý vytvoril animovaný film Action.

Mal si predchádzajúcu skúsenosť s animovanou tvorbou?

Trochu áno, trikrát som bol na animačnom workshope počas festivalu 4 živly.

O čom je tvoj film?

O neurotickom režisérovi, ktorý vrieska na pláci a topí sa vo vlastných slovách.

Akým spôsobom workshop prebiehal a ako dlho trvalo, kým film vznikol?

Päť týždňov – každý týždeň sme sa venovali jednej veci (charakter postavičky, farebnosť a pozadie, vyrábanie postavičky s pohyblivými kĺbmi, scéna, rekvizity a logo a nakoniec animovanie).

V čom spočívala pomoc či asistencia lektorky?

Každý týždeň sme mailom dostali video, čo sa bude robiť, a na konci týždňa sme mali skupinový hovor, kde sme si ukazovali, čo sme spravili, a dostávali sme rady. Nakoniec sme animovali v aplikácii Stop Motion Studio, kde sa dá nahráť aj zvuk a hudba.

Bolo náročné preniesť nápad na film do finálnej podoby?

Nie.

Čo ťa na práci najviac bavilo?

Všetko. ◀

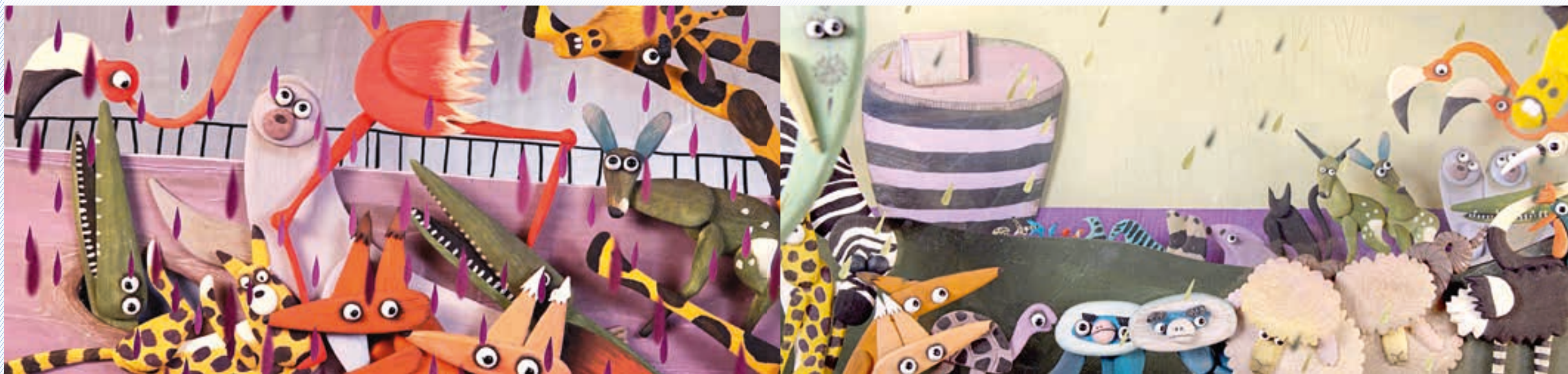
— text: Zuzana Sotáková —

foto: nutprodukcia —

Aj pravidlá majú svoje chyby. Vtipne na ne ukazujú chameleón a kivi

Nevyzerajú práve ako zo žurnálu a vo zvieracej ríši sú skôr outsidermi. Spomalený škuľavý chameleón a vypĺznutý plachý vták kivi tvoria nezvyčajnú dvojicu, akú by ste v biblickej Noemovej arche sotva hľadali.

V novom filme ju však nájdete. Pilotný diel animovaného česko-slovenského seriálu pre deti Cez palubu! príde v polovici októbra do kín ako predfilm Maškrtných medvedích príbehov.

— Za projektom stojí autorská dvojica Barbora Valecká a Filip Pošivač. „Kivi a chameleón sú pre nás hrdinovia, ktorí sú jeden bez druhého odsúdení na úplné fiasko. Spoločne však môžu dokázať aj veľké veci, ako napríklad zachrániť celú archu pred stroskotaním.“ To je podľa nich aj jednou z hlavných tém ich príbehu: „Povedať deťom v dnešnej ciela-vedomej dobe, že človek nemusí ovládať všetko, nemusí byť vo všetkom úspešný, že nie je potrebné byť dokonalý, tak ako nie sú dokonalí ani naši hrdinovia. Pretože takýchto ich máme radi – nešíkavných, zmätkárov, chaotikov, šlamastikov, prospěchárov, ale aj nerozlučných kamarátov a bytosti, ktoré v dôležitých momentoch neváhajú pomôcť jeden druhému i svojmu okoliu.“ Nielen pozitívne, ale aj negatívne vlastnosti prinášajú hrdinovi, do ktorých sa divák vie vcítiť či zamilovať. Do popredia sa dostáva aj element odlišnosti, ktorá vôbec nemusí byť na škodu.

— Zvierací hrdinovia sú obľúbenou klasikou, no autori filmu Cez palubu! sa v atlase zvierat pozreli na ich menej

oúchané stránky. „Hľadali sme neštandardné charaktery. Vybrali sme si chameleóna, lebo je pomalý, trochu škaredý a rozhodne to v prvom pláne nie je maznáčik na hranie. Zároveň však vyzerá vtipne. Kivi je zase zdanlivo bezvýrazný vták, ktorý sa vyznačuje rýchlym behom a dobrým čuchom, ale inak nie je veľmi páčivý, napríklad ako typické africké zvieratá, ktoré im vo filme robia protiváhu. Celkové výtvarné ladenie sme chceli odlišiť od toho, čo sa dá vidieť v televízii, od istého druhu mainstreamu,“ vysvetľuje pre Film.sk Filip Pošivač, ktorý sa okrem námetu a réžie zhostil aj úlohy výtvarníka. Tvorcovia použili klasickú stop-motion animáciu cez reliéfne plošky položené na sklách, ale výhľadovo uvažujú o kombinácii plôšok s 2D animáciou. Samotné natáčanie pilotu im zabralo približne tri mesiace.

— Prvá časť (s dĺžkou 12 minút) predstaví divákovi hlavných hrdinov, s ktorými objavia fungovanie celej archy i kľúč k ďalším epizodám. „Teda to, že na konci každého dielu hrdinov z archy vyhodí, aby sa tam na začiatku ďal-

šieho pokútne a vtipne vrátili,“ prezrádza Barbora Valecká, ktorá sa postarala o námet, réžiu aj animáciu. Pošivač dopĺňa: „Ako hovorí Bára, motívom pilotu bolo načrtnutie sveta, ktorý sme so scenáristom Hynkom Trojánkom vytvorili – 40 dní plavby v arche, kde zdanlivo vládnu jasné pravidlá, ale z času na čas sa ukáže, že majú svoje veľké chyby a je potrebná ‚občianska neposlušnosť‘ hlavných hrdinov, aby sme poukázali na to, čo je skutočne dôležité.“ Ďalšími motívmi, ktoré film Cez palubu! vtipne a s nadsádzkou rozohráva, je spolužitie zvierat zavretých v arche, hierarchia medzi druhmi, to, ako páry do archy vyberú, či je dobré, že sú to iba páry samec – samica, a nakoniec aj záhada samotného Noema. Aj keď je veľká potopa a Noemova archa príbehom z Biblie, animované dielo s ním pracuje voľne. „V základných hodnotách, ako je vzájomne si pomáhať, vedieť o vlastných chybách a pracovať s ich dôsledkami či prijať i toho, kto na prvý pohľad nezapadá do nášho spoločenstva, sa to všetko, samozrejme, týka primárnych kresťanských hodnôt. Chceli sme

Potočný, hudobný skladateľ Matúš Široký a mix zvuku spracovávali v štúdiu Dimas.

— Do plánovanej kinodistribúcie na Slovensku zasiahla situácia s koronavírusom, a tak sa plánovaná jarná premiéra presúva na jeseň. Film uvedie do kín Asociácia slovenských filmových klubov (ASFK). „Medzi naše poslanie patrí podpora mladých tvorcov i krátkometrážnych filmov. Snímku Cez palubu! sme sa rozhodli distribuovať aj preto, že svojím obsahom, spracovaním a zacielením zapadala do koncepcie nášho projektu Filmový kabinet deťom, ktorého cieľom je začať so vzdelávaním už od tých najmenších a ktorý ponúka deťom do systému výchovy všeobecný kultúrny prehľad, lásku k umeniu a predovšetkým k filmu,“ uviedla pre Film.sk Lucia Mandincová z ASFK. „Čo sa týka pokračovania projektu, ambíciou je vytvoriť animovaný seriál, avšak pri jeho koncepte sme v štádiu vývoja. Práve preto je pre nás dôležitá kinodistribúcia pilotu a reakcia divákov, ktorá ukáže, do akej miery si kivi a chameleón dokážu získať medzi deťmi

to však brat's nadhľadom, a tak sú naši hrdinovia veľmi potmeľúdski a v konaní idú do extrému, čo nám umožnilo flexibilnejšie pracovať so scenárom,“ vysvetľuje Valecká. Pošivač na ňu nadväzuje: „Pre mňa bola vždy dôležitá skôr rovina apokalypticko-ekologická, útek z končiaceho sa sveta a nádej na lepší svet.“

— „Našu cieľovú skupinu tvoria deti predškolského veku, teda päť- až sedemročne, s presahom do skupiny ešte mladších detí vo veku tri až päť rokov. Preto sa snažíme, aby mal príbeh viac rovín, zrozumiteľných obom cieľovým skupinám. Ale prioritne sa sústreďujeme na tú prvú, pretože deti v tomto veku už dokážu vnímať rozdelenie dobra a zla, odčítať z tváre grimasy a nálady, pochopiť situačný humor,“ hovorí pre Film.sk Jakub Viktorín zo slovenskej spoločnosti nutprodukcja, ktorá je minoritným koproducentom filmu. Projekt je ich prvým krokom na poli animovanej tvorby. Zo slovenských filmárov spolupracovali na snímke Cez palubu! i strihač Marek Kráľovský, zvukár Tobiáš

priaznivcov. Aktuálne s autormi pracujeme na celovečernom animovanom bábkovom filme s pracovným názvom Tonda, Slávka & Génus, ktorý začíname nakrúcať tento rok a budeme ho pripravovať ešte viac ako dva roky, takže seriál bude mať teraz pauzu,“ uzavrel Jakub Viktorín s tým, že ambíciou je distribuovať ho online. ◀

Cez palubu! (r. Filip Pošivač, Barbora Valecká, Česko/Slovensko, 2020)

CELKOVÝ ROZPOČET FILMU: 106 400 eur
(podpora z Audiovizuálneho fondu: 15 000 eur)
DISTRIBUČNÉ NOSIČE DCP, Blu-ray/mp4
PLÁNOVANÁ PREMIÉRA 15. 10. 2020

— text: Jaroslava Jelchová
— foto: HITCHHIKER Cinema —

Zlatá zem ukazuje, že ozvať sa má zmysel

Dlhometrážny debut Dominika Jursa Zlatá zem sa napriek zatvoreným kinám a zrušeným festivalom dostal k prvým divákovi. Televíznu verziu uviedla RTVS koncom marca a 1. mája bola na portáli DAFilms.sk na niekoľko hodín prístupná jeho kinoverzia. V kinách ju divácividia na jeseň. Plánované sú aj ďalšie alternatívne uvedenia filmu, spojené s diskusiami.

— Dokumentárny film Zlatá zem sleduje boj obyvateľov troch malých obcí na východe Slovenska s veľkou americkou ropnou spoločnosťou. Zachytáva hodnotovú zrážku dvoch pohľadov na krajinu: pre obyvateľov obcí predstavuje krajina domov, útočisko, hodnotu, ktorú chcú zachovať pre seba a svoje deti, kým predstavitelia ropnej spoločnosti vidia hodnotu zeme v jej nerastnom bohatstve, ktoré treba vyťažiť. „Vo filme sa stretajú dva uhly pohľadu na to, ako sa správať ku krajine. Na jednej strane je tu túžba po naturalizme – žiti v nedotknutej prírode, v pokoji a tichu. Na opačnej je takisto ľudsky pochopiteľná snaha po zisku, na ktorej nemusí byť a priori nič zlé, ak je to v rozumnej miere, ktorú by mal regulovať štát,“ vysvetľuje pre Film.sk režisér Dominik Jursa. „Vo svojom filme som nechcel pátrať po pravde jednej či druhej strany. Snažil som sa vykresliť osudy ľudí, ktorí sa ocitli v situácii, keď pre svoje vnútorné presvedčenie jednoducho museli konať,“ dopĺňa filmár, ktorého zaujala aj environmentálna stránka veci. „Dnes verejnosť veľmi sleduje situáciu týkajúcu sa životného prostredia, a to nielen z globálneho, ale aj z regionálneho hľadiska – drancovanie lesov a podobne,“ hovorí režisér a dodáva, že svoju zvedavosť nesmeroval primárne na ekologické dôsledky. Tie prirodzene vyplynuli z podstaty hodnotového sporu medzi protagonistami filmu.

— V centre pozornosti Zlatej zeme je aj to, ako sa z človeka stáva aktivista. „Vo filme je hlavnou témou aktivizmu, aj keď je to aktivizmus trochu viac reakčný. Lebo ľudia sa nezačali aktivizovať za nič, ale začali sa brániť niečomu, čo vtrhlo do ich života,“ objasňuje režisér. „Vždy som obdivoval, ako aktivisti veria tomu, čo robia, a s akým nasadením to robia. Som veľmi rád, že žijem v spoločnosti, kde jedinec s dostatočným odhodlaním a vierou vo svoju pravdu má šancu uspieť aj v nerovnom súboji. Mám radosť, že občianska spoločnosť kvitne aj v tých najzabudutejších kútoch našej krajiny,“ hovorí filmár, ktorý sledoval vývoj témy takmer od začiatku a natáčaníu na východe Slovenska sa venoval viac ako štyri roky.

— Téma občianskej spoločnosti, zvyšovania občianskeho povedomia a občianska aktivita prameniaca zo vzťahu človeka k prostrediu, v ktorom žije, je pre spoločnosť veľmi dôležitá, či už ide o environmentálne, alebo iné aktuálne kultúrno-spoločenské problémy. Doterajšia krátkometrážna a študentská tvorba Dominika Jursa takéto problémy reflektuje. Problematiku extrémizmu a nenávisťi k rómskemu etniku spracoval v študentskom filme Požiar rómskeho pôvodu. Vizuálny smog v Bratislave sa stal témou školského filmu Každý potrebuje reklamu a vo filme Toto nie je hra sa režisér pozrel na dobrovoľníkov z organizácie Slovenskí branci.

— Jursov dlhometrážny debut Zlatá zem začal vznikáť takisto na pôde VŠMU ako magisterský projekt, s ktorým školu absolvoval. „Už vtedy som vedel, že si film bude vyžadovať oveľa viac času ako rok na škole a že kauzu budem ďalej sledovať,“ vysvetľuje Jursa. „Začali sme ho robiť v pevnej zostave troch ľudí – ja, produkčný Filip Fleischer a zvukár Tomáš Košiar. V tejto zostave sme v priebehu prvého roka vycestovali na východ asi 25-krát. Brali sme to s nadšením, pretože pre nás bolo určitým spôsobom zaujímavé spoznávať ľudí v opačnom kúte našej krajiny,“ spomína režisér, ktorý je aj autorom námetu, scenára a jedným z kameramanov.

Na finálnej podobe filmu sa okrem neho kameramansky podieľali Peter Važan, Maxim Klujev, Michal Furda, Boris Gomolčák, Martin Tokár, Radka Šišuláková, Jozef Čábo a Pavol Wolf. Film strihala Lucia Kopačková a hudbu zložil Martin Barabáš. Dramaturgičkami filmu sú Ingrid Mayerová za VŠMU a Vlasta Ruppeltdtová za RTVS.

— „Natáčanie bolo časovo náročné, pretože od začiatku som sa snažil film rozprávať najmä cez situácie – observačne zachytené. Pamätám si napríklad, ako sme dva dni od rána do večera stáli na ceste v mrznúcom daždi spolu s aktivistami, ktorí cestu blokovali a čakali, či sa objavia ‚ropáci‘ a čo sa bude diať. Keď sme sa nakoniec na poľhodinu odišli zohriať na krátky obed, práve vtedy sa strhla šarvátka s bezpečnostnou službou, ktorú sa podarilo zachytiť aspoň na mobil jedného z aktivistov. Neskôr sa tam ukázal aj jeden z majiteľov prieskumnej spoločnosti, ku ktorému sme sa inak nemohli dostať, a postavil sa zoči-voči jednému z aktivistov. Tento materiál sa pre film ukázal ako dôležitý,“ opisuje pre Film.sk režisér a dodáva: „Po škole sme na film nemali peniaze, no napriek tomu sme sa snažili chodiť na východ tak často, ako sa dalo. Zároveň sme čakali, ako celá situácia vyústi.“

— Neskôr do projektu vstúpila producentka Barbara Janišová Feglová zo spoločnosti HITCHHIKER Cinema. „Vypracovali sme nový treatment a získali peniaze na dokončenie filmu,“ vysvetľuje Jursa. Koproducentmi filmu sú FLEISCHER production, FTF VŠMU a Rozhlas a televízia Slovenska.

— „Film distribuujeme v spolupráci s platformou Film Expanded, ktorej portfólio sa výrazne profiluje cez autorský angažovaný film a vychádzajúce talenty súčasných dokumentaristov. Okrem distribúcie v klubových kinách sa sústreďujeme na eventové premietania, spojené s diskusiami, v regiónoch a komunitách, ktoré sa s témou filmu prelínajú,“ poodhaľuje pre Film.sk distribučnú stratégiu producentka Barbara Janišová Feglová. „Okrem toho vnímame hrozbu, že filmová jeseň môže byť presýtená, a nechceme sa spoliehať na to, že si diváci náš film nájdu. Je pre nás výzvou priniesť Zlatú zem bližšie k divákovi, a to najmä tam, kde sa s premietaniami bežne nepočíta. Pripravujeme aj špecifický modul premietaní pre školy, z nášho pohľadu veľmi účinný nástroj priamej spätnej väzby pre tvorcov, producenta a v neposlednom rade aj pre médiá,“ ozrejmjuje producentka filmu, ktorý podľa tvorcov ukazuje, že občianska spoločnosť funguje na celom Slovensku, a že aj keď to často nie je jednoduché, bojovať a ozývať sa má zmysel. ◀

Zlatá zem (r. Dominik Jursa, Slovensko, 2020)
CELKOVÝ ROZPOČET FILMU: 118 000 eur (podpora z Audiovizuálneho fondu: 10 000 eur, podpora z RTVS: 23 000 eur)
DISTRIBUČNÉ NOSIČE: DCP, mp4

— text: Mária Ferenčuhová —

— foto: Miro Nôta —

Robíme iba také opatrenia, ktoré môžeme zvládnuť

Audiovizuálny fond sa hneď po svojom vzniku stal inštitúciou, ktorá významne prispela k oživeniu slovenskej kinematografie. Formuje ju už viac ako desať rokov a aj v čase koronakrízy je inštanciou, na ktorú sa mnohí obracajú so žiadosťou o pomoc. Od vzniku fondu je jeho riaditeľom Martin Šmatlák, skúsený stratég, manažér a pedagóg, ktorý po revolúcii viedol Slovenský filmový ústav, šéfoval koncepcii a stratégií v Slovenskej televízii, riadil sekciu audiovizie a médií na ministerstve kultúry aj vlastnú tvorbu a akvizície v televízii Joj.

Začnime radostne: minulý rok zaznamenali kiná rekordnú návštevnosť. Je to zrejme aj výsledok komplexného a systémového zlepšenia podpory slovenského filmového prostredia. Ako tento vývoj hodnotíte vy?

— Nevnímam to len ako jednorazový výkyv minulého roka, ale ako dlhodobý a kontinuálny trend rastu celého audiovizuálneho prostredia na Slovensku. Napokon, potvrdzujú to všetky štandardné merateľné ukazovatele, ktoré vyjadrujú potenciál či výkonnosť kinematografie v príslušnej krajine aj v medzinárodnom kontexte. Pravidelne ich sledujeme a vyhodnocujeme aj vo výročných správach Audiovizuálneho fondu ako indikátory efektivity podpory, ktorú fond poskytuje na rozvoj našej audiovizuálnej kultúry a priemyslu.

— Dlhodobu rastie ročný počet premiér nových slovenských filmov v kinách – z počtu 9 v roku 2010 sme sa vlani dostali na rekordných 43 a ročný priemer za posledných desať rokov predstavuje 25 premiérových titulov. Pritom významne narástol podiel majoritných slovenských produkcií. Niekedy sa v tejto súvislosti pýtam, či takmer jeden nový slovenský film týždenne už nie je priveľa a či sa tie jednotlivé diela v kinách tak trochu navzájom „nekanibalizujú“.

Tento rok však kinárov a distribútorov v prvej polovici marca zhatila koronakríza. AVF zareagoval viacerými opatreniami, ktoré môžu audiovizuálne prostredie aspoň sčasti sanovať. Celkovo vyčlení na podporu kín až milión eur a pomoc môžu očakávať aj ďalšie pododvetvia

audiovizie. Rozhodli ste sa na zmiernenie dôsledkov krízy napríklad zrušiť viaceré náklady, ktoré znášali subjekty žiadajúce o podporu. Odkiaľ zoberie AVF financie na túto pomoc audiovizii?

— Zatiaľ sme prijali iba také opatrenia, ktoré môžeme zvládnuť v rámci finančných prostriedkov, čo máme k dispozícii zo zákona. Za prioritu sme pritom považovali zachovať vo fonde aj v týchto limitovaných podmienkach všetky štandardné procesy – od prijímania a hodnotenia žiadostí až po kontrolu vyúčtovaní. A, samozrejme, zabezpečiť finančnú stabilitu fondu, ktorá bola v prvom štvrťroku sčasti ohrozená vinou nepochopiteľného prístupu bývalého vedenia ministerstva kultúry.

— Zároveň sa v súčasnosti s profesionálnymi združeniami usilujeme zmapovať potreby a požiadavky, ktoré so sebou prinesie otvorenie kín alebo obnovenie nakrúcania. Ak ich budeme poznať vrátane technických riešení, môžu ich profesionálne združenia aj finančne kvantifikovať v prepočte na jedno kino alebo na počet členov filmového štábu. Čoskoro sa obrátíme na ministerstvo kultúry s požiadavkou spoločne nájsť osobitné finančné zdroje na zabezpečenie takejto pomoci pre tých, ktorí to budú potrebovať. My môžeme mať vhodné finančné nástroje aj operatívne administratívne riešenia tak, aby pomoc bola rýchla, účinná a poskytnutá tým, ktorí ju naozaj potrebujú. Ale finančné zdroje pre systémovú pomoc cielene zameranú na opätovné oživenie kultúrnych aktivít nevieme zabezpečiť bez pomoci štátu.

Asociácia nezávislých producentov spolu s Creative Industry Forum zatiaľ odhadujú výpadok financií pre ľudí a spoločnosti v sektore audiovizuálneho sektoru na takmer 59 miliónov eur. Z toho asi 36 percent – optimistický odhad je 15 miliónov eur – spadá do oblasti distribúcie. Zvyšok znášajú televízni vysielatelia. Sú podľa vás tieto odhady realistické alebo sa ešte môžu meniť, podobne ako sa vyvíjali epidemiologické scenáre šírenia COVID-19?

— Vnímam to zatiaľ ako hrubé čísla na základe kvalifikovaného odhadu. Sú nepochybne užitočné na obhajobu pomoci celému audiovizuálnemu sektoru. Ale skutočný výpadok príjmov či zvýšené náklady na zabezpečenie opatrení proti šíreniu pandémie sa dajú zistiť iba podrobným prieskumom. Na ten však zatiaľ nebol čas, lebo sa museli prijímať operatívne a rýchle riešenia. Ukazuje sa, že nie všetky sú efektívne či zmysluplne použiteľné pre tých, ktorým boli určené. Čerpanie štátnej „prvej pomoci“ je na Slovensku zatiaľ výrazne pomalšie než v iných krajinách. Aj preto je potrebné nespoliehať sa len na prvé odhady, ale priebežne mapovať vývoj aktuálneho stavu aj skutočné potreby audiovizuálneho prostredia a subjektov, ktoré v ňom pôsobia. Toto však nemôže robiť Audiovizuálny fond a myslím, že to ani nikto neočakáva. Ale úprimne by sme privítali priebežné či čiastkové výstupy z takéhoto mapovania, aby sme vedeli, kam a na čo máme najväčšmi zamerať prípadnú osobitnú finančnú podporu.

„Namiesto jesennej „tlačnice“ v kinách, považujem za oveľa prospešnejšie hľadať zmysluplný online priestor na zhodnotenie a zverejnenie nových slovenských filmov.“

S akou pomocou od AVF by mohli počítať napríklad distribučné spoločnosti?

— Už sme avizovali, že tento rok zrušíme povinnosť distribútorov odvieť do fondu podiel z obchodného zhodnotenia podporených projektov – teda tzv. návratnosť dotácie poskytnutej na podporu distribúcie filmov, ktoré priamo zasiahlo zavretie kín. Vlni sme takto získali asi 40-tisíc eur a v tomto roku sme predpokladali nárast. Po zatvorení kín a odložení plánovaných distribučných premiér pravdepodobne dôjde k výraznejšiemu medziročnému poklesu návštevnosti. Uplatníme aj zníženie povinného spolufinancovania projektov na distribúciu na najnižšiu možnú mieru. Nástroj podpory „euro na diváka“, ktorý uplatňujeme od roku 2016 na slovenské filmy, plánujeme rozšíriť aj na distribúciu európskych filmov. Už sme zverejnili informáciu, že do tejto podpory sa môžu započítať aj „vstupenky“, ktoré kiná predajú na vzdialené premietanie filmov cez internet, ako sú projekty Kino doma alebo Kino z gauča.

AVF teda hodnotí pozitívne alternatívne formy šírenia audiovizuálnych diel a dokonca plánuje zohľadniť tieto aktivity pri podpore žiadostí. Znamená to, že spoločnosti alebo kiná, ktoré museli z objektívnych dôvodov všetky aktivity zastaviť, by mohli byť pri žiadaní o podporu znevýhodnené? Môže rozvoj online platforiem zmeniť stratégiu AVF pri podpore distribúcie audiovizuálnych diel?

— Zatiaľ máme len niekoľko projektov, ktoré sa v dôsledku vzniknutej situácie museli „premiestniť“ do online priestoru. Ide najmä o workshopy alebo podobné podujatia, ktoré sa môžu takmer plnohodnotne – a niekedy dokonca s väčším počtom účastníkov – uskutočniť aj dištančnou formou. Pri týchto projektoch akceptujeme takúto zmenu a považujeme za oveľa prospešnejšie, aby sa projekt uskutočnil v inej forme, než aby sa neuskutočnil vôbec. Podobne je to aj s podujatiami, pri ktorých po dohode so žiadateľom akceptujeme zmenu termínu alebo čiastočnú úpravu obsahu podujatia.

— Predpokladám, že nás čaká aj zmena distribučného využitia viacerých nových slovenských filmov a niektoré z nich sa takisto presunú do online priestoru. Aj vplyvom tejto situácie totiž nárastol či zvýraznil sa jeho význam, využitie aj efektívnosť vo vzťahu k divákovi. Takže namiesto jesennej „tlačnice“ v kinách, ktorých kapacita sa po znovuo tvorení môže ešte zredukovať vzhľadom na hygienické opatrenia, považujem za oveľa prospešnejšie hľadať zmysluplný online priestor na zhodnotenie a zverejnenie nových slovenských filmov. Predpokladám, že aktuálne zmeny vo vnímaní tohto priestoru sa celkom prirodzene premietnu aj do stratégie fondu pri podpore distribúcie audiovizuálnych diel v najbližšom období.

Sú momentálne na Slovensku kiná alebo spoločnosti, ktoré koronakríza bezprostredne ohrozila tak, že by mohli zaniknúť?

— Zatiaľ nemáme takéto informácie a rovnako nám žiaden z podporených projektov zatiaľ neavizoval, že sa nebude môcť vôbec zrealizovať. Dúfam, že to tak aj zostane, pretože ak by náhodou takýto prípad nastal, musel by nám žiadateľ vrátiť všetky poskytnuté prostriedky bez ohľadu na to, koľko z nich mu v tejto situácii vyletelo hore komínom.

Kríza vážne postihla aj filmových profesionálov, ktorí často pracujú v audiovizuálnom prostredí ako SZČO. Na mnohých sa nevzťahujú vládne záchranné balíčky. Ani AVF nemá možnosti sociálnej podpory. Koncom apríla však prišiel s návrhmi na vyčlenenie osobitných zdrojov určených napríklad na preklopenie výpadku finančných zdrojov pri aktuálne prebiehajúcich produkciách. Máte údaje o tom, koľko filmov, ktoré získali dotácie z AVF, bolo k marcu práve v štádiu produkcie a koľko ich bude takúto podporu potrebovať?

— Máte pravdu, Audiovizuálny fond naozaj nie je zriadený na poskytovanie sociálnej podpory v dôsledku výpadku príjmov alebo z iného dôvodu. Takúto činnosť môžu sčasti robiť umelecké fondy (v našej oblasti Literárny fond), ktoré to majú v štatútoch.

— Riešenie, o ktorom sme predbežne uvažovali, boli operatívne pôžičky na preklopenie výpadku príjmov alebo niektorého z dôležitých finančných zdrojov projektu v dôsledku tejto situácie. Samozrejme, neboli by to iba „prevádzkové“ úvery: prijímateľ by musel poskytnuté peniaze použiť na realizáciu podporeného projektu alebo na udržanie návštevnosti kina po jeho otvorení. Audiovizuálny fond má ako jediný z fondov pôsobiacich v kultúre reálne skúsenosti s poskytovaním pôžičiek už od roku 2013 a splatnosť doteraz poskytnutých pôžičiek máme stopercentnú.

— Zatiaľ sa nám predbežne ohlásili dvaja záujemcovia o takúto pomoc, no bez bližšej špecifikácie účelu či kvantifikácie požadovanej pôžičky. Uvidíme, či bude o takýto nástroj reálny záujem. Ak áno, budeme hľadať voľné finančné zdroje, ktoré by sme na tento účel mohli použiť. Považujem to za vhodné riešenie, pretože ním pomôžeme už podporenému žiadateľovi zrealizovať jeho projekt a zároveň sa tieto prostriedky do fondu v budúcnosti vrátia na podporu ďalších projektov.

Niektoré filmové podujatia boli v marci stopnuté krátko pred začiatkom. Asi najvypuklejšími príkladmi boli MFF Febiofest a Visegrad Film Forum, ktoré práve finišovali s prípravami. Zrušenie, respektíve odloženie festivalov či filmových premiér znamená dosť veľké finančné náklady. Budú mať jednotlivé subjekty možnosť zvýšiť rozpočty o potrebné prostriedky alebo sa ich podujatia uskutočnia v skromnejšej podobe?

— Zatiaľ nevravíme o zrušení, ale o presune podujatia na iný termín. Hoci aj o rok, pretože pri periodických podujatiach je to z hľadiska účelu poskytnutej dotácie v zásade jedno. Už sme deklarovali, že aj výdavky „ne-

návratne“ vyvolané zmenou termínu (napríklad prenájmy, letenky pre hostí a pod.) budeme v odôvodnených prípadoch považovať za oprávnené vo vzťahu k poskytnutej dotácii. Žiaľ, zvyšovať dotáciu v takýchto prípadoch nebudeme môcť.

Koncom marca sa uzavrela výzva na predkladanie žiadostí o podporu na vývoj audiovizuálnych diel. Zaznamenali ste v dôsledku koronakrízy napríklad väčší počet žiadostí o štipendiá? Ak nie, môžu producenti alebo fyzické osoby očakávať nejakú mimoriadnu výzvu na vývoj? Plánujete zvýšiť prostriedky na vývoj povedzme na úkor produkcie audiovizuálnych diel?

— Všetky jarné výzvy, ktorých uzávierky už boli, sú celkom štandardné tak z hľadiska počtu podaných žiadostí, ako aj ich štruktúry a rozdelenia v jednotlivých podprogramoch. Znížil sa len počet žiadostí o podporu na digitalizáciu či modernizáciu kín, ale to je skôr dôsledok už uskutočnenej reštrukturalizácie siete kín než priamy vplyv koronakrízy. O žiadnej mimoriadnej výzve zatiaľ neuvažujeme, pretože okrem produkcie audiovizuálnych diel sa môžu vo všetkých otvorených výzvach podávať žiadosti priebežne. Ak bude potrebné ich opera-

„Verím, že aj napriek viacerým krkolomným témam nebude pôsobenie pani Milanovej vo funkcii ministerky iba kaskadérskym výkonom.“

tívne vyhodnotiť, urobíme to. Tento princíp periodického vyhodnocovania žiadostí spravidla každý mesiac už aplikujeme v podprograme na podporu prezentácie audiovizuálnych diel a uplatníme ho aj pri štipendiách alebo v iných prípadoch.

Začiatkom apríla podpísalo MK SR s AVF zmluvu o financiách zo štátneho rozpočtu garantovaných zákonom na rok 2020, vďaka ktorej je zabezpečené základné fungovanie fondu. Ako teraz prebieha vzhľadom na výmenu vlády komunikácia medzi AVF a ministerstvom?

— Veľmi operatívne a konštruktívne. To, čo pre nás predchádzajúce vedenie ministerstva neriešilo tri mesiace, vyriešilo terajšie za tri dni.

Vnímame novú ministerku, ktorá sa dala počuť, že má k filmárom blízko aj vďaka svojej kaskadérskej minulosti, ako ústretovú partnerku?

— S novou pani ministerkou sme sa prvý raz stretli, keď u nás pred dvomi rokmi viedla poslanecký prieskum. Už vtedy sme ocenili jej korektný a konštruktívny prístup. Aj vďaka jej osobnej iniciatíve sme začali uskutočňovať krízovú kontrolu výdavkov vyúčtovaných

na ten istý projekt vo vzťahu k fondu a k RTVS. Robí to naša dozorná komisia a vedenie RTVS nám poskytuje potrebné informácie. Verím, že aj napriek viacerým krkolomným témam nebude pôsobenie pani Milanovej vo funkcii ministerky iba kaskadérskym výkonom.

Na záver skúsme trochu nazrieť do budúcnosti. Nešťatní prispievatelia budú mať tento rok príspevok do AVF vyrátaný na základe roku 2019, ktorý bol pre nich dobrým rokom, vďaka čomu bude zrejme tento rok rozpočet AVF vyrovnaný. Rok 2020 však bude práve pre týchto prispievateľov kritický – jednak majú teraz vyššiu odvodovú povinnosť, jednak sa im znížili príjmy. Tie sa odrazia na ich príspevku do AVF na rok 2021. Ako pristúpi AVF k výpadku prostriedkov od nešťatných prispievateľov?

— Nemôžeme k tomu pristúpiť inak, než že to budeme rešpektovať. Ale aký veľký bude napokon ten výpadok a v akých skupinách prispievateľov, to uvidíme najskôr až začiatkom budúceho roka. Predpokladám, že v oblasti retransmisie alebo VoD zatiaľ k výrazným výpadkom príjmov nedochádza. No na televíznej reklame a na príjmoch zo vstupného v kinách sa súčasná

situácia určite prejavuje. Treba však počkať, ako sa to napokon vyvinie.

— Ak pri konkrétnom prispievateľovi dôjde pri vyúčtovaní jeho príspevku do fondu k výraznému medziročnému poklesu, budeme to riešiť tak ako doteraz, teda podrobnou kontrolou predloženého vyúčtovania a jeho účtovných podkladov u prispievateľa, ktorú pravidelne robí naša dozorná komisia.

Zmenia sa aktuálnou krízou priority AVF?

— Ak nám aktuálna kríza prinesie aj zmenu myslenia, tak sa pravdepodobne upravia aj priority AVF. Ale o tom je dnes predčasné hovoriť. Napokon, na rozmýšľanie máme čas do jesene, keď sa budeme baviť o štruktúre podpornej činnosti a prioritách fondu na budúci rok. ◀

Hlavuľa (Slovensko, 2020) RÉŽIA Gejza Dezorz SCENÁR Tony Gaal, G. Dezorz VÝTVARNÍK BÁBOK Von Dubravay

VÝTVARNÍČKA SCÉNY Michaela Čopíková KAMERA Richard Žolko STRIH Peter Pisoň, Ondrej Azor HUDBA Martin Hasák

POSTAVY NAHOVORILI Peter Kadlečík, Tomáš Maštálir, Vladimír Kobielsky, Marek Majeský, Miro Noga, Boris Farkaš, Juraj Kemka

MINUTÁŽ 6x14 min. HODNOTENIE ●●● PREMIÉRA 5. apríla na RTVS

— text: Mária Ferenčuhová —
foto: Slovak Motion Picture —

Hlavuľa — vzor chlap?

V čase, keď boli školopovinné deti dlhodobo doma a ich vzdelávanie nadobudlo celkom nové podoby, uviedla RTVS v premiére bábkový seriál Gejzu Dezorza Hlavule. Je určený najmä deťom mladšieho školského veku a atraktívnou formou predstavuje mimoriadne osobnosti, ktoré sa narodili alebo žili na území dnešného Slovenska od stredoveku až po 20. storočie. Prvá séria prináša „portréty“ Majstra Pavla z Levoče, lietajúceho bylínkára mnícha Cypriána, bratislavského vynálezcu Kempelena, Štefana Baniča s jeho „sukničkovým“ padákom, maliara Kolomana Sokola či krasokorčuliara Ondreja Nepelu.

Hlavule sú v súčasnej slovenskej tvorbe pre deti unikátnym počínom najmä z formálneho a žánrového hľadiska: rozvíjajú tradíciu bábkového filmu vychádzajúceho z marionetového divadla a zároveň ho inovujú animovanými sekvenciami. Gašparko, jedna zo základných figúr tohto divadla, tu cestuje v čase a stáva sa dramaturgickým tmelom i pilierom celého seriálu. V klasických bábkových filmoch majú marionety s viditeľným mechanizmom na ich ovládanie vždy do istej miery antiiluzívny účinok a tvorcami sa ho v Hlavuliach darí veľmi šikovne využívať: otvárajú ním priestor na metafilmové otázky a uvažovanie o umeleckom médiu. V závislosti od historického obdobia, do ktorého Gašparko cestuje, sú totiž filmové obrazy dopĺňané „archívnymi“ zábermi, evokujúcimi či už rané obdobie kinematografie, kde sa autori pohrali s trhaným a zrýchleným premietaním filmového pásu i s inscenovanými špinkami, ktoré na ňom uviazli (časť o Štefanovi Baničovi), alebo televízny prenos z obdobia normalizácie (časť o Ondrejovi Nepelovi). Vďaka tomu sa môžu detskí diváci zamýšľať nielen nad príbehmi „hlavúľ“, ale aj nad tým, aké obsahy im tradičné marionetové divadlo v kontexte filmu ponúka.

Z výtvarného a scénického hľadiska je seriál až ohromujúco prepracovaný. Každá osobnosť i každé obdobie majú svoje vlastné dominantné farebné tóny, líšia sa kostýmami aj pozadím a zároveň pôsobia jednotne. Z dramatického hľadiska seriál osciluje medzi náučnou zábavou a jarmočnou atrakciou. Keďže pohyb marionet v zábere má svoje obmedzenia, tvorcovia v úsilí zachovať svižné tempo jednotlivých častí stavili na efekty, ktorými dopĺňajú a oživujú statickejšie dialógové časti. Na týchto efektoch stojí celá úvodná sekvencia s predstavením seriálu, kde Gašparko otvára encyklopédiu múdrych hlavúľ, dostáva sa do tranzu a zázračným tunelom v časopriestore skáče do minulosti. Jeho prejav, chichúňanie, pády a šibalstvá však niekedy oživujú dej až natoľko, že sa niektoré časti stávajú ukričanými.

Tvorcovia sa museli vyrovnat aj s tým, že každá časť seriálu unesie len isté množstvo informácií podávaných prostredníctvom slova, takže má skôr charakter názorného, no nie vždy presného encyklopedického hesla. Atrakcia v podobe jazykového okienka – či skôr bublinky,

ktorá deti učí jednoduché frazémy v taliančine, poľštine, latinčine, španielčine, angličtine či nemčine – je toho príkladom. Cudzie reči odkazujú na pravdepodobný pôvod postáv, ich spätosť s konkrétnou krajinou či pracovný jazyk, no zároveň zostávajú nepresné (nevieme, či Majster Pavol hovoril po taliansky, určite však nehovoril súčasťou taliančinou). Iný typ nepresnosti charakterizuje Hlavuloviny, nadčasový plátok prinášajúci v seriáli fotografie všetkých hlavúľ vrátane tých, ktorým sa o fotoaparáte ani nespomína: ich texty neprešli jazykovou úpravou a občas sa v nich zvláštne strieda súčasný jazyk so staršou rétorikou. Ak si vysielanie nemáte možnosť zastaviť, tak to, samozrejme, nepostrehnete.

Čo sa však nedá nevidieť, je rodový aspekt seriálu. Hoci je hlavuľa rodu ženského a hoci sa po území dnešného Slovenska pohybovalo viacero mimoriadnych žien (a nielen v 20. storočí, keď už mali viacero možností realizovať sa), prvých šiest dielov seriálu sa venuje výlučne osobnostiam-mužom. Ženám prideliť tvorcovia len podružné úlohy. Dcéra Majstra Pavla Margitka síce prejaví ambíciu učiť sa rezbárstvu, no napokon sa uspokojí s rolou starostlivej gazdinky. Dokonca aj najvýraznejšia ženská postava prvej série, Nepelova trénerka Hilda Múdra je tu zobrazená viac ako materinská figúra, ktorá napechie chlapcom koláč, než ako prísna trénerka s jasnou stratégiou. Situáciu kompenzuje len zmienka o prvej pilotke z dielu o Baničovi – tá však bola Američanka.

Súčasná kríza vyvolaná pandémiou koronavírusu ukazuje veľmi presne, ako kumulácia povinností orientovaných na privátnu sféru vyčerpáva tvorivý potenciál žien. Ani túto recenziu som pôvodne nemala písať ja. Oslovili sme viacero autoriek, ktoré sa tvorbe pre deti venujú dlhodobo, všetky však boli vyťažené prácou z domu a starostlivosťou o malé deti. Môj syn je už väčší, aj podmienky na prácu mám o čosi vhodnejšie. Nie však ideálne. A práve preto si myslím, že na ženské osobnosti z našej minulosti treba upozorňovať už len preto, že ich aktivita a výsledky vo verejnej sfére si často vyžadovali (a občas dodnes vyžadujú) obrovské úsilie. Verím, že ďalších šiest dielov série sa na ženy pozrie aj inak než iba tradične. ◀

Creative Europe Desk Slovensko informuje

Výsledky výzvy EACEA/17/2019, Podpora vývoja jednotlivých projektov, s uzávierkou 13. novembra 2019 sú už známe. V jej rámci prišlo celkovo 278 žiadostí (37 na animované filmy, 71 na kreatívne dokumenty a 170 na hrané filmy), z ktorých podporili 64 projektov (9 animovaných, 17 dokumentárnych a 38 hraných). Celková suma podpory je 2 705 000 eur. Pokiaľ ide o úspešnosť projektov z krajín s nízkou audiovizuálnou kapacitou, získali celkovo 815 000 eur, t. j. 30,13 percenta celkových alokovaných prostriedkov, čo je viac než minimálne garantovaných 27 percent. Nás, samozrejme, zaujímajú slovenské tituly – zo šiestich predložených projektov hraných filmov získal podporu vo výške 50 000 eur film **Mäso (The Flesh – A True Eastern)** spoločnosti KFS production. Srdečne gratulujeme.

V júni bude mať uzávierku jediná výzva programu Kreativná Európa – MEDIA, EACEA/21/2019, Selektívna podpora kinodistribúcie, uzávierka je 16. júna. Pandemická situácia a jej dôsledky pre audiovizuálne prostredie sú, samozrejme, v centre pozornosti Európskej komisie i Európskeho parlamentu, o niektorých konkrétnych opatreniach sme vás už informovali v predchádzajúcom dvojčíslí. Komisia pracuje veľmi intenzívne na ďalších krokoch, ktoré budú predstavovať bezprostrednú finančnú pomoc, sanáciu strát a investície v rámci rekonštrukcie celého sektora. Londýnska spoločnosť MUSO, s ktorou sme spolupracovali na analýze pirátstva v audiovizuálnom sektore na Slovensku pred dvomi rokmi, zverejnila informáciu o náraste počtu nelegálne sťahovaného obsahu počas pandémie. Čísla nie sú prekvapujúce, ale alarmujúce: v mesiacoch marec a apríl sa pirátstvo celosvetovo zvýšilo o 33 percent. Inými slovami, prvými víťazmi súčasnej krízy sú stránky s nelegálnym obsahom.

— vs —

Cineama v nových termínoch

Aj do priebehu 28. ročníka celoštátnej postupovej súťaže a prehliadky amatérskej filmovej tvorby Cineama zasiahol COVID-19. Tento rok sa väčšina regionálnych kôl uskutočnila online alebo formou iného výberu. Krajské kolá sa presunuli, rovnako ako celoštátna prehliadka, ktorá bude namiesto začiatku júna 18. až 20. 9. v Bardejovských Kúpeľoch. Cineama patrí medzi najstaršie súťažné prehliadky amatérskeho filmu na Slovensku, nie je tematicky zameraná ani žánrovo vymedzená a koná sa každý rok. Súťaží sa v troch vekových skupinách (do 16, do 21 a nad 21 rokov). Vyhlasovateľom a odborným garantom súťaže je Národné osvetové centrum, organizátormi sú krajské a regionálne osvetové a kultúrne strediská, mestské kultúrne strediská a ďalšie kultúrne subjekty. Najlepšie ocenené diela sa dostanú do výberu, z ktorého porota vytvorí kolekciu na českú národnú súťaž Český videosalón, ktorá je plánovaná v novom termíne 23. až 25. 10. a na svetovú súťaž amatérskych filmov UNICA. Kolekciu uvedie aj festival neprofesionálneho umenia TVOR.BA 2020, ktorý sa má uskutočniť 8. až 10. 10. v Bratislave.

— jj —

Európske filmy za euro

Tradičný letný projekt Európske filmy za euro sa v bratislavskom Kine Lumière začne v pondelok 15. júna a potrvá celé leto. Divákovi ponúkne až do 31. augusta tridsať súčasných filmov za symbolické vstupné jedno euro. Snímky v kolekcii sú filmami, ktoré zbierali ceny na medzinárodných festivaloch a/alebo si získali divácku priazeň. Medzi také patrí napríklad francúzska komédia **Kým nás svadba nerozdelí** režisérskeho tandemu Eric Toledano a Olivier Nakache či cestovateľské dobrodružstvá Dana Přibáňa v dokumente **Trabantem tam a zase zpátky**. K snímkam, ktoré divákov polarizujú, patrí zase posledný film Larsa von Triera **Jack stavia dom**. Jedným z najtalentovanejších súčasných škandinávskych filmárov je aj

Joachim Trier. Projekt Európske filmy za euro uvedie jeho uhrančivý triler o temných túžbach a zakázanej láske **TheLma**. Premietat sa bude aj sexom nabitá dráma **Love**, ktorú nakrútil francúzsky režisér Gaspar Noé. Oceňovaná talianska režisérka Alice Rohrwacher aktuálne spolupracuje na seriáli **Geniálna priateľka** podľa knižnej predlohy Eleny Ferrante. V kolekcii ju zastupujú oceňované tituly **Zázraky a šťastný Lazzaro**. Premietat sa bude aj provokatívny portrét Silvia Berlusconiho **Oni a Silvio**, ktorý nakrútil Paolo Sorrentino, či filmy britského režiséra Petra Stricklanda **Také krásne šaty** a **Motýle**. Projekt, ktorý organizujú Slovenský filmový ústav a Asociácia slovenských filmových klubov, uvedie aj diela klasikov ako Andrzej Wajda (**Walesa, človek z nádeje, Odrazy**), Michael Haneke (**Happy End**) či Aki Kaurismäki (**Bohémsky život**). Nechýbajú ani animované filmy, medzi nimi univerzálny príbeh z tropického ostrova a prvý koprodukčný projekt japonského štúdia Ghibli s Európou **Červená korytnačka**, francúzska trojica zvieratkových príbehov **Veľký zlý lišiak a iné príhody** a rotopskopický pohľad na život v súčasnom Iráne **Teheránske tabu**.

— mak —

Edisonline ponúka festivalové filmy aj televíziu

Spoločnosť Film Europe spustila koncom apríla novú česko-slovenskú videotéku Edisonline. Za cenu 6 eur získa dnes používateľ portálu prístup k desiatkam filmov online. Pri spustení mala služba v základnom balíčku 50 filmov, najmä európskych, ktoré ocenili napríklad na festivaloch v Berlíne, Benátkach a Cannes, a 12 filmov pre deti. Ambíciou je pravidelne aktualizovať zoznam titulov na portáli: každý mesiac ich má v Edisonline pribudnúť 30. Do mája 2021 sa tak má rozšíriť ponuka videí pre predplatiteľov základného balíka na vyše 400 titulov. Súčasťou predplatného je okrem SVoD ponuky aj online vysielanie filmových kanálov Film Europe, Be2Can a Československo. Vi-

z filmového diania

deotéka je zameraná na festivalové filmy. V aktuálnej ponuke sú napríklad tituly, ktoré iba nedávno vstúpili do slovenskej distribúcie, napríklad aktuálny dánsky film roka a víťazná snímka diváckeho hlasovania festivalu Sundance **Srdcová kráľovná** režisérky May el-Toukhy, francúzsky film roka, ktorým sa tak v hlasovaní akademikov, ako aj divákov stali **Bedári** a ktorého režisér Ladj Ly získal za svoj debut aj Cenu poroty v Cannes, či nemecký film roka ocenený aj na festivale v Berlíne **Narušiteľ systému** (r. Nora Fingscheidt). Diváci tu nájdu aj ďalšie festivalové hity posledných rokov, ako nemecký **Toni Erdmann** (r. Maren Ade) či švédsky **Štvorec** (r. Ruben Östlund), ktorým len o vlások unikal cudzojazyčný Oscar. Vtedy, v roku 2018, ho získala **Fantastická žena** (r. Sebastian Lelio), ktorú diváci takisto nájdu v ponuke Edisonline.sk. Súčasťou knižnice budú aj úplne nové premiérové filmy a bonusy v podobe diskusných platforiem či pravidelných programov. „VOD je posledným kúskom v hybridnom distribučnom modeli, v ktorom chce Film Europe uvádzať svoje filmové akvizície na slovenský, ale aj európsky filmový trh a previesť tak snímky celým ich životným cyklom od kinopremiéry cez uvedenia v online priestore až po reprízy v televízii, pričom časové okná medzi týmito platformami budú skrátené na nevyhnutné minimum,“ povedal k spusteniu projektu šéf spoločnosti Ivan Hronec.

— mak —

Spolu sami v kine

Kino Film Europe v Pistoriho paláci v Bratislave je od júna opäť otvorené. Aktuálne obmedzenia ho priviedli k projektu, ktorý zaštitilo heslo #spolusami. „Pretože nepočítame s masovým prílevom divákov do kín, rozhodli sme sa od 1. júna spustiť platformu pre súkromné projekcie s maximálnym počtom 15 osôb. Samozrejme, pri dodržaní všetkých doteraz známych protipandemických nariadení a dôslednej dezinfekcii priestorov kina,“ uviedol PR manažér distribučnej spoločnosti Film Europe Marek Suchitra. Rodina či partia priateľov si podľa neho môže rezervovať

termín a vybrať film z ich aktuálneho portfólia a rezervovať si kino pre seba. Kapacita projekcií je 15 ľudí, celková cena 75 eur a v čase našej uzávierky ponúkalo kino na svojich stránkach termíny do 14. júna.

— mak —

Fellini a sladký život Talianska v Považskej galérii umenia

Výstava v Považskej galérii umenia v Žiline priblíži zlatú éru talianskeho filmu prostredníctvom filmových plagátov, letákov, fotosiiek a niekoľkých diel vizuálnych umelcov Mila Manaru a Mimma Rotellu, Koná sa v rámci festivalu Dolce vitaj a potrvá do 12. júla. Potom sa presunie do priestorov Slovenského národného múzea v Bratislave. „So zberateľom Enricom Minisiniim sme sa pri príležitosti stého výročia narodenia Federica Felliniho rozhodli pripraviť výstavu, ktorá by okrem filmových plagátov s dôrazom na Felliniho tvorbu zachytila aj atmosféru doby, v ktorej talianska kinematografia dominovala a ponúkla tiež pohľad na Felliniho v širších súvislostiach. A tak je Minisiniho zbierka rozšírená o jedenásť originálnych československých plagátov k Felliniho filmom, 18 grafických listov Mila Manaru a tri vzácné dekoláže Mimma Rotellu,“ povedal Marco Gerbi z Talianskeho kultúrneho inštitútu.

— mak —

ASFK oživila svoju online ponuku

Asociácia slovenských filmových klubov oprášila svoj projekt s online sprístupňovaním filmov a vybrané tituly ponúka divákovi na adrese **vimeo.com/asfk/vod_pages**. Snímky pribúdajú postupne, koncom mája ich bolo zhruba 20. Do rozhodovania o výbere snímok zapája asociácia na sociálnych sieťach aj divákov. K najnovším prírastkom videotéky patrí príbeh o rodičoch a deťoch **Mama Brasil** (r. Gustavo Pizzi), ktorý získal na festivale Sundance Veľkú cenu poroty, nevšedná, snová i vtipná **Realita** Quentina

Dupieuxa či **Ma Ma** španielskeho režiséra Julia Medema. Do hlavnej úlohy obsadil Penélope Cruz, ktorá sa v ponuke objavuje aj po boku Javiere Bardema ako protagonistka psychologického trileru **Všetci to vedia** oscarového iránskeho režiséra Asghara Farhadiho. Medzi dvadsiatkou filmov v aktuálnej ponuke sú aj oscarové snímky **Parazit** (r. Joon Ho Bong) a **Moonlight** (r. Barry Jenkins), zatiaľ posledný film Michaela Hanekeho **Happy End** s Isabelle Huppert, so Jeanom-Louisom Trintignantom a s Mathieuom Kassovitzom, animovaná **Pieseň mora** (r. Tomm Moore) vo verzii s dabingom aj s titulkami. Cena za film sa pohybuje v rozmedzí od 2 po 3 eurá a od momentu zakúpenia si ho možno pozrieť aj opakovane počas 48 hodín.

— mak —

Aktuálne uzávierky

Cinematik

Uzávierka: 15. 6.

Pätnásty ročník Medzinárodného filmového festivalu Cinematik sa uskutoční 10. až 15. 9. v Piešťanoch. Do súťažnej sekcie Cinematik.doc sa môžu prihlásiť nové celovečerné slovenské dokumentárne filmy, ktoré vznikli v rokoch 2019 a 2020. Cinematik je otvorený záujmu filmárov uviesť ich film na festivale aj v nesúťažných informatívnych sekciách, ak sa bude hodiť do programovej koncepcie aktuálneho ročníka.

Viac na www.cinematik.sk

CinEast

Uzávierka: 30. 6.

Trinásty ročník Medzinárodného festivalu filmov strednej a východnej Európy CinEast sa uskutoční 8. až 25. 10. v Luxemburgu (Luxembursko). Do súťaže sa môžu prihlásiť hrané, dokumentárne aj animované snímky.

Viac na www.cineast.lu.

Príbehy, ktoré som bral s rezervou, som si teraz overil

I keď sa jeho meno vyslovuje súčasne s menami ako Volker Schlöndorff či Aleksandar Petrović, z domácich František Vlácil, Karel Kachyňa alebo Juraj Herz, známy je viac ako protagonistu televíznej snímky *Adam Šangala* či hrdina rozprávky *Princ Bajaja*. Ivan Palúch by 20. júna oslávil 80. narodeniny. Herecké majstrovstvo, ale aj dobové slučky, ktoré sa okolo Ivana Palúcha postupne utáhovali, pripomenie archívny strihový dokument *Odpočítavanie*. Nakrútil ho filmový teoretik Martin Palúch. Otcovej tvorbe sa venoval už v monografickej knihe *Herec Ivan Palúch* (2008).

V akej fáze je film?

— Pred postprodukciou, vo fáze hrubého zostrihu. Z náhľadových, väčšinou archívnych materiálov sme zostrihali celkový tvar filmu. Použité ukážky sa teraz digitalizujú, zháňame práva, licencie. Pochádzajú z rôznych krajín – z Česka, Francúzska, Nemecka, zo Srbska, takže je to dosť komplikované. Problém bol vôbec ich zohnať na filmových pásoch.

Odpočítavanie, to znie dramaticky...

— Dokumentárnym filmom sa zaoberám aj teoreticky. Od začiatku som vedel, že nechcem nakrútiť klasický portrét: človek sa narodí, má nejaké detstvo, kariérne úspechy, rozbehne sa, potom sa mu niečo stane, väčšinou tragické, nejakú to prežije a na konci umiera. *Odpočítavanie* sme postavili na opačnom princípe. Začíname otcovou smrťou a pomaly odkrývame jednotlivé vrstvy až po najdôležitejšie okamihy v 60. rokoch, keď bol na vrchole medzinárodnej filmovej kariéry. Za 60. roky už nejdem. Z kapacitných dôvodov, ale i na udržanie dramaturgického tvaru. Špekulovali sme, či zaradiť napríklad odkazy na VŠMU, fotky z divadiel a podobne, ale roztrieštlo by nám to základnú ideu filmu. Nechceli sme zaťažovať koncepciu, ktorá stojí na jednotlivých etapách jeho života – na tom, ako sa doba a filmová tvorba premieňali v čase a aký to malo dosah na jeho život. V 60. rokoch bolo divadlo pre otca v podstate už uzavretou kapitolou.

Je dokument logickým pokračovaním knihy?

— Áno. Po vydaní knihy sa ma často pýtali, či by som sa nepustil aj do filmu. Vtedy som sa na to necítil, ale postupom času som si uvedomil, že mám najlepší prehľad i znalosti o svojom otcovi a jeho kariére, prístup k množstvu dokumentov z jeho archívu alebo k materiálom, s ktorými som sa pri doterajšej práci stretol. Napokon som sa teda rozhodol film zostaviť. Námet vznikol, ešte keď otec žil. Film sme začali pripravovať, ale potom otec zomrel, čiže už sme mohli vychádzať iba zo zozbieraných audiovizuálnych materiálov – z filmov, nahrávok rozhovorov, zo súkromných materiálov i tých, ktoré sa nám podarilo nazhromaždiť. Je toho naozaj veľa.

Nahrál si niečo do tohto filmu ešte počas otcovho života?

— Určitá iniciatíva prebehla s Martinom Šetinom a Petrom Gavalierom, keď sme robili rozhovory počas nakrúcania filmu *Legenda o lietajúcom Cypriánovi*. Ale gro dokumentu sme museli vyskladať z archívu. Najťažšie bolo, že sme sa museli vrátiť v čase o 60 rokov. Ako základný rámec bola pre nás veľkou pomocou už spomínaná kniha. Dôležitejšie bolo, že sa mi podarilo rozprávať s ľuďmi ako režisér Volker Schlöndorff či herečka Eva Ras, ktorí s otcov v 60. rokoch v zahraničí pracovali. Z Francúzska sa mi podarilo zohnať z tohto obdobia audiovizuálne záznamy, o ktorých sme predtým nevedeli. Vďaka filmu sa mi tak podarilo doplniť telo knihy, overiť si množstvo informácií, ktoré otec v rozhovoroch len tak spomenul. Príbehy, ktoré som predtým bral niekedy s rezervou, sa mi podarilo z iných zdrojov verifikovať. To bol pre mňa takisto objav. Bol to náročný proces aj pre mňa osobne, v pri-

vátnej rovine, spojenej s komplikovanými vzťahmi v našej, vďaka otcovi rozvetvanej rodine.

Posledná veta znie až (arte)terapeuticky. Predpokladám, že táto osobná línia je iba v názvaku, odčítateľná pre tých, ktorých sa to týka.

— Privátnu rovinu som eliminoval. Má to byť portrét s vyššou metafyzickou rovinou, nemá byť o mojich súkromných pocitoch. A nechcel som sklznúť ani do ťažkopádnej faktografie. Snažil som sa, aby bol film komunikatívny a zrozumiteľný aj pre dnešného diváka, aby mal podobu kinofilmu, ale nebol zahľtený faktami a osobnosťami. Napríklad Annie Girardot je veľká francúzska herečka, ale dovoľím si tvrdiť, že ju nikto z bežných mladých divákov nepozná. Rovnako meno Schlöndorff mladej generácii nič nehovorí. Ak sme chceli urobiť komunikatívny kinofilm, museli sme tieto línie potlačiť. Sústredili sme sa na otcov osud filmového herca, na postavy, ktoré stvárnil a korešponduje s jeho životom. Vypovedajú o tom, ako doba, vývoj politickej situácie a režim vplývajú na osud človeka. Pocit, ktorý mi z toho zostal, je, že sme, bohužiaľ, nepoučiteľní.

Viacero filmových teoretikov a kritikov začalo nakrúcať. Berieš teoretické zázemie ako výhodu?

— Tým, že som vyštudoval filmovú vedu, poznám dostatočne dejiny slovenskej kinematografie a som poučený, ako so snímkami, v ktorých otec hral, narábať. Je tu však jeden zásadný problém – vrchol jeho kariéry sa odohral v rokoch 1962 až 1969 v zahraničí a zistil som, že nikto, ani teoretici, o tom nevie nič okrem základných informácií, napríklad, že mal tri filmy v Cannes, čo je už dobre známe. Nikto nepozná podrobnosti, málokto tie filmy vôbec videl. Keď sa otec v roku 1969 vrátil z Cannes, zostal pre domáceho diváka neznámym, pretože jeho zahraničné filmy sa tu nepremietali alebo išli rovno do trezoru. To sa týka napríklad aj filmu *Zabitá neděle*, ktorý nakrútil s Drahomírou Vihanovou. Ľudia si ho spájajú iba s postavami Adama Šangalu a princa Bajaju, možno niektorí s filmom *Marketa Lazarová*, ale ani ten sa počas normalizácie veľmi nepremietal. Okolo roku 1974 nastal zlom, otec dostával menej príležitostí, sám tvrdil, že až do roku 1986 mal neoficiálny zákaz hrať aj v divadle. Všetky neskoršie úlohy s výnimkou Šangalu a Bajaju boli už iba epizódne. Otec mal slobodného ducha, nekolaboroval s mocou a bol na voľnej nohe. To všetko sa odrazilo na jeho kariére. Všetko sme to chceli vložiť do filmu, pretože povedomie o jeho hviezdnom období je len na úrovni rečí. Málokto pozná fakty a podrobnosti.

Vráťme sa k práci s archívmi. Hovoril si, že to bol komplikovaný a náročný proces.

— Otcovu kariéru uzatvára Adam Šangala a princ Bajaja. Najlepšie filmy nakrútil v zahraničí, ak dnes berieme ako zahraničie už aj Česko. To, čo nakrútil doma, sa zúžilo na epizódne postavy. Preto musíme gro materiálov zháňať v zahraničí. Už ruská filmárka Esfir Šub si v 20. rokoch minulého storočia musela kúpiť cársky archív z Ameriky za 6-tisíc dolárov. Aj dnes si vlastníci archív- →

nych materiálov pýtajú za ich použitie vysoké sumy. Vyrkovať ceny stojí veľa síl. Ďalší problém je archivácia kópií. Stalo sa, že nám v Srbsku potvrdili, že majú kópiu nami požadovaného filmu, a tesne pred podpisom zmluvy oznámili, že ju nenašli. Tak sme museli celý proces hľadania začať odznova vo Francúzsku. Podobne sa to dialo aj v iných prípadoch. Aj digitalizácia trvá určitý čas, než sa urýchliť ani urobiť lacnejšie. Archívny strihový film je štandardná forma, ktorá sa desaťročia vyvíja. Dnes sú archívy stále zaujímavejšie a hodnotnejšie a tento žáner je veľmi populárny. Ak robíte veľký medzinárodný projekt, pri ktorom nestačia iba archívy RTVS a SFÚ, je celý proces komplikovaný a finančne náročný, čo málokto chápe.

Bol takýto typ filmu hneď prvou voľbou?

— Áno. Keďže som nechcel používať hovoriace hlavy, musel som oželiť množstvo výpovedí otcových spolupútnikov, lebo iba zlomok z nich s ním zažil vrcholné obdobie 60. rokov. Pamätali si ho skôr zo 70. a z 80. rokov, keď sa vrátil do Československa. Rozhodli sme sa pre čisto strihový film, postavený na otcovom komentári a na ukážkach z filmov, poskladaných tak, aby vytvorili konkrétny príbeh, ktorý sa však odohrá spätne. Bola to veľká kombinotorika, zvuková a obrazová stopa boli samostatné, museli sme ich práce dávať dokopy a vyvažovať, aby to vo finále dávalo zmysel.

„Otec mal slobodného ducha, nekolaboroval s mocou a bol na voľnej nohe. To všetko sa odrazilo na jeho kariére. Všetko sme to chceli vložiť do filmu.“

Keď sa veci dajú vedľa seba, niekedy sa odkryjú zaujímavé súvislosti. Prekvapilo ťa niečo?

— Bol som napríklad v Ústave pamäti národa a pozrel si otcov spis, v ktorom som našiel zaujímavé veci. Dokresľujú to, čo sa vtedy dialo. Veľa vecí bolo skartovaných, ale zostalo tam torzo, ktoré dosť vypovedá. Vo Francúzsku som našiel zaujímavé archívne materiály z nakrúcania a zo Srbska som doniesol film, ktorý u nás nikto nevidel. Bude to zaujímavá koláž a myslím si, že málokto zaber bude slovenskému divákovi niečo hovoriť. Vzniklo dielo, pri ktorom môže byť divák prekvapený, v akých filmoch a aké postavy otec stvárnil.

Keď spomínaš politikum, aký priestor má vo filme táto rovina?

— Vo filme je dôležitá a dostáva priestor práve zo subjektívneho pohľadu otca, čiže ako prežíval jednotlivé okamihy a s čím súviseli. Súviseli, samozrejme, s politickou situáciou. V 60. rokoch tu bolo nadšenie, nádej a uvoľnenie. Prejavilo sa to výbuchom rôznych nových vln všade vo svete i rozsiahlymi protestmi. To všetko bolo potlačené, ale v rôznych krajinách rôznymi spôsobmi. My sme boli satelit sovietskeho Ruska a po vstupe vojsk Varšavskej zmluvy sa začala normalizácia. Otec mal šťastie, že bol vtedy v zahraničí a videl všetky veci aj z inej strany. Normalizačný útlm postupoval a s jeho prehistóriou, že účin-

koval v zahraničí, v zakázaných filmoch, že mu potom emigrovala manželka, to všetko vyvrcholilo okolo roku 1974. Vidíme to na jeho životnom príbehu, na úlohách, ktoré dostával. Ale aj na témach filmov, na tom, ako sa menila ich umelecká úroveň, politické zameranie. Doba je tam zachytená cez filmy, ktoré vtedy vznikali. Týka sa to aj 80. a 90. rokov. Čiže je to aj film o vývoji slovenského filmu ako takého a vybrané snímky sú metakomentárom.

Ivan Palúch bol veľmi dobrý rozprávač, nechýbal mu nadhľad.

— Myslím, že sa to do filmu dostalo, ale opäť sme narazili na problém, čo film unesie bez toho, aby stratil tvar. Otec bol veľmi dobrý rozprávač, veľa toho videl a zažil. Mal kladný vzťah k ľuďom. Aj najväčšie herecké hviezdy považoval za najjednoduchších ľudí, úprimných a priamych, pretože, ako sám tvrdil, veľký umelec sa na umelca nemusí hrať, jednoducho ním je. Na rozdiel od kvázi umelcov, ktorí bývajú nepríjemní a ešte si o sebe myslia, akí sú veľkí umelci. Aj mi je ľúto, že som aspoň niektoré príbehy nemohol do filmu zaradiť, lebo ľudia sa na nich bavili a stále bavia.

V ktorom filme máš otca najradšej?

— Samozrejme, v *Markete Lazarovej*, ale najzaujímavejšiu úlohu dostal vo filme *Zabitá nedele*, ktorý je celý

postavený na ňom. Degradovaný poručík, ktorý stráži sklady a nikto nevie prečo a nakoniec spácha samovraždu. Stváraňuje človeka, ktorý je v existenciálnej tiesni v dôsledku vonkajších okolností – podobne ako bol v tiesni po roku 1974 on sám. Dokázal zachytiť rozorvanosť človeka, ktorý je utláčaný, degradovaný – nikoho nezaujímá, čo cíti. Má síce najlepšie výsledky, ale armáda ho degradovala. Je to ako metafora toho, čo sa stalo otcovi – prišiel z veľkého sveta, uzavreli ho v Československu, potom na Slovensku, nedali mu herecké príležitosti; je tu aj otázka, čo človek môže v tejto situácii robiť.

Svoj rozhovor s otcom pre *Film.sk* si pred piatimi rokmi uzavrel otázkou: „Čo by si povedal na záver?“ Tak čo by si ty povedal na záver?

— Citoval by som otcove slová: „Keď raz sklameš, šťastie sa ti už nikdy nevráti.“ Povedal to v tom zmysle, že veci treba robiť naplno. Na sto a viac percent, aby sa človek potom nemusel hanbiť a mohol sa každému smelo pozrieť do očí. To však neznamená, že aktívny človek je imúnny voči chybám, ktoré sa takisto môžu vyskytnúť. Ale ten odkaz a prístup k profesii je platný stále. Vždy si na tieto slová spomeniem, keď vidím niekoho, ako uhýba pohľadom (smiech). ◀

— text: Mariana Jaremková —
— foto: archív SFÚ/Eduard Hollý —

JANA PLICHTOVÁ

Hoci stvárnila viacero zaujímavých úloh, jej životnou rolou zostáva Muška z Herzových Sladkých hier minulého leta. Jana Plichtová oslavuje v júni 70. narodeniny.

— Naposledy sme ju ako herečku videli v úlohe víly v rozprávke Šípková Ruženka (r. S. Párnický, 1990). Vtedy sa po vyše 20 rokoch pred kamerou rozhodla dať svojmu životu iný smer. „Bolo to moje osobné rozhodnutie, motivované tým, že som chcela všetky sily sústrediť na vedeckú prácu na novom pracovisku v Slovenskej akadémii vied, ktoré som spolu s kolegami v roku 1990 založila a stala som sa jeho riaditeľkou. Splnil sa mi tým sen slobodne bádať v oblasti sociálnej psychológie, čo bolo pred rokom 1989 dosť problematiqué,“ spomínala pre Film.sk na svoje zlomové rozhodnutie Jana Plichtová, ktorá napriek množstvu filmových úloh bude aj tak stále Muškou. Film Sladké hry minulého leta získal medzinárodné uznanie; režisér Juraj Herz ním dokázal, že nie je iba majstrom temných nálad, a debutujúca herečka na seba strhla rovnakú pozornosť ako trojica vtedy už známych hercov v úlohách jej nápadníkov. Ako sama povedala, postavu Mušky vytvárala spontánne: „Jednoducho som si predstavovala emocionálny stav Mušky a jej motiváciu v jednotlivých konkrétnych situáciách. Išlo len o to, aby som ich autenticky vyjadřila.“ S Jurajom Herzom sa potom stretla aj pri filme s celkom inou atmosférou – Petrolejových lampách. Na úlohu slúžky Manky ju síce musel prehovárať, ale nie dlho. „Pán Herz filmuje s ľahkosťou umelca a s obrovským talentom – nepracuje, ale baví sa a niekedy aj celú spoločnosť okolo. Celodenná konverzácia, žartíky, vtipy, príbehy, klebietky a šantenie. Na to ja veľmi nie som. Vtipná konverzácia nie je práve mojou silnou disciplínou. Potrebujem byť aj mimo a sama so sebou. A tak keď ma nebolo treba, vždy som sa radšej kdesi zašila a čítala som si.“

— Postupne prichádzali ďalšie zaujímavé ponuky – síce najmä v televíznych filmoch, ale od režisérov ako napríklad Peter Solan (Záhrada plná plienok), Stanislav Párnický (Straty a nálezy), Miloslav Luther (Starý včelár), Andrej

Lettrich (Desatinka citu) či Dušan Trančík (Iná láska). Pred kamerou sa však nikdy nestretla so svojim otcom, významným scenáristom a režisérom Dimitrijom Plichtom.

— Z jeho filmografie spomína napríklad na dokument Stroskotáme zajtra, a to nielen na samotný film, ale aj na príbeh, ktorý je za ním. „Otec mal 46 a išiel si splniť chlapčenský sen – plaviť sa cez Atlantický oceán po stopách slávneho francúzskeho biológa, lekára a politika Alaina Bombarda. A to otec nemal s jachtingom žiadne skúsenosti. V Prahe dal postaviť dve športové plachetnice Albatros a Horizont, presvedčil filmové štúdio, aby mu dalo na projekt peniaze, vybavil všetky tie devízové prísluby, doložky a víza, čo bol za socializmu malý zázrak, a nahovoril na tento projekt päť mužov vrátane lekára a kameramanov Alojza Hanúska a Karola Skřipského. Najmenej polovica tímu boli zelenáči, z ktorých jeden dokonca ani nevedel plávať, čo vyšlo najavo až na mori. No a k tomu všetkému tu bol plán, že druhú polovicu cesty sa budú živiť len tým, čo si sami ulovia, rovnako ako Bombard. Nič sa im však uloviť nepodarilo, a keďže konzerv sa už podľa plánu môjho otca museli zbaviť, tak hladovali. Posádka sa s otcem veľmi nebavila, ale nálada sa zlepšila, keď sa im podarilo zakotviť pri ostrove Martinik. Na cestu z Rijeky do Bratislavy im už nezostali peniaze, a tak otec predal kameru. Obvinili ho zo sprenevery socialistického majetku a neviem, či za to aj nesedel. Keď strihal, lepšie povedané zliepal natočený materiál, pozval ma do strižne. Sedela som v nej asi dve hodiny a bola to poriadna nuda. Nič iné ako len stereotypné hojdanie sa jednej alebo druhej plachetnice, kvapky na objektíve, búrku a strhané tváre mužov, ktorí fajčili posledné cigarety, som nevidela. Ale urobil z toho celkom zaujímavý film. Myslím, že získal aj nejaké ceny.“

— Jana Plichtová sa stále venuje výskumno-pedagogickej činnosti v Ústave aplikovanej psychológie FSEV UK v Bratislave. ◀

— text: Barbora Gvozdjaková / filmová publicistka —
— foto: archív SFÚ/Milan Kordoš —

1

Rozporuplný obraz súčasníka

V rubrike TV tip predstavujeme archívne slovenské filmy zaradené do aktuálneho televízneho vysielania.

V júni uvedie Jednotka RTVS film Kosenie Jastrabej lúky (1981).

— Pri spomienke na filmy Štefana Uhra sa divákovi ako prvé vybaví čiernobiele zábery z jeho kultového Slnka v sieti (1963) či Organu (1964). Až v druhom slede asociácií sa do mysle pretlačí tvorba z neskoršieho obdobia, v ktorej režisér Uher už naplno využíva plnofarebné rozlíšenie. Film Kosenie Jastrabej lúky (1981) mal premiéru rok predtým, ako prišla do československých kín režisérova divácky atraktívnejšia snímka Pásla kone na betóne. Príbeh Kosenia Jastrabej lúky je jednoduchý. Otec zavola svojich troch synov na víkend domov kvôli „neodkladnej záležitosti“. Vysvitne, že treba pokosiť družstevnú lúku, ktorá im kedysi patrila. „Kosenie sa stalo pre nich čosi ako spoveď, očisťovanie duší. Toto rodinné portrétovanie sa v postupnom odhalovaní charakterov ponára do morálno-filozofickej problematiky života nášho súčasníka, snaží sa ho zachytiť v celej rozporuplnosti a zložitosti,“ uvádza sa v anotácii filmu v dobovom distribučnom liste.

— V úlohe otca sa predstavil herecký bard domácej kinematografie Jozef Kroner, trojicu synov hrajú Karol Spišák, Rudolf Jelínek a Jozef Úradník. V úlohe vnučky vo filme debutovala 12-ročná Zuzana Vačková, ktorá si poplietla gramatický krúžok s dramatickým práve v čase, keď režisér Uher hľadal dievča do filmu. Postavu miestnej malomeštičky a nevesty stvárnila Milka Zimková. Za kamerou stál režisér dvorný spolupracovník Stanislav Szomolányi, hudbu skomponoval Svetozár Štúr. Scenáristicky filmom debutoval Slavomír Rosenberg, s ktorým spolupracovali Štefan Uher a Jozef Paštéka.

— V dobových recenziách nezaujala kritika k Uhrovmu filmu jednoznačný postoj. Recenzent Aurel Hrabušický sa na adresu Kosenia Jastrabej lúky vyjadril kriticky, keď svoj text pre Večerník nazval Rozporuplným obrazom súčasníka. Hoci oceňuje poctivú sondu do súdobých problémov, ako aj pálčivú kritiku malomeštiactva, režisérova

zámer ostáva podľa neho na polceste. Kameň úrazu spočíva v (ne)schopnosti sústrediť sa a rozlišovať. Dôslednejšie rozvinutie motívov, prípadne potlačenie nepodstatných a samoučelných motívov, by viedlo k priaznivejšiemu výsledku. Kombinácia opisného záznamu každodennej práce so žánrovo-komediálnymi prvkami pôsobí niekedy vtieravo. Polovičatosť ovláda formovanie postáv, situácií, dialógov i režijné vedenie, dodáva Hrabušický. Autor však napriek mnohým výčitkám v závere priznáva, že „napriek týmto kritickým pripomienkam film Kosenie Jastrabej lúky môžeme v celkovom kontexte minuloročnej kolibskej produkcie zaradiť k najpozoruhodnejším pokusom o poctivé zobrazenie problémov nášho súčasníka“.

— Pozitívnejšie vidí Uhrov film recenzentka Mladej fronty Zdenka Červenková: „Najväčšia hodnota predlohy aj filmu spočíva v konfrontácii týchto stroskotancov života, ľudí zdeformovaných honbou za iluzórnou predstavou blahobytu a spoločenského úspechu, so životným postojom prostých ľudí, úzko spätých s prírodou, ľudí, ktorí svoje životné pravdy aj opodstatnenie svojej existencie hľadajú v priamych a nekomplikovaných vzťahoch k druhým, v práci, v uvedomení si svojich koreňov, v živote zbavenom všetkého balastu zbytočnosti a malichernosti. Teda v hodnotách skutočných a trvalých.“

— V podobne pozitívnom duchu hodnotí film v denníku Ľud Jana Mjartanová. Podčiarkuje pôsobivý umelecký výraz výpovede, o ktorý sa v súhre s ostatnými tvárnymi prostriedkami zaslúžili aj hereckí predstavitelia. Štefan Uher podľa nej vo svojej tvorbe dokazuje, že nezáleží na tom, či svoj filmový príbeh zaodeje do čiernobieleho, alebo do farebného obalu. Jeho filmy ostávajú pre diváka dodnes presvedčivé. ◀

1 Kosenie Jastrabej lúky (r. Štefan Uher, 1981)
Jednotka RTVS → 28. 6.

Tragédia miliónov koncentrovaná do dvoch osudov

Keď významný britský divadelný kritik Kenneth Tynan navštívil socialistickú Prahu 60. rokov, okrem divadla ho zaujímali nové filmy. Poradili mu aj *Obchod na korze* (1965) slovensko-českého tandemu Jána Kadára a Elmar Klos. Film neskôr v reportáži pre *The New Yorker* nazval jedinečným, ale ešte predtým napísal veľkú recenziu pre britský *The Observer* a *Obchodu na korze* nepriamo otvoril dvere do sveta.

— Túto historku spomína Elmar Klos mladší v jednom z bonusových rozhovorov, ktoré pre nové vydanie *Obchodu na korze* na 2-DVD a blu-rayi pripravil na leto Slovenský filmový ústav. „To, že sa *Obchod na korze* dostal do súboja o Oscara, bola náhoda,“ vysvetľuje ďalej dabingový režisér Klos ml. „V roku 1966 na jar sa mal konať festival československých filmov v Londýne. Výber filmov mal na starosti istý pán Baker, šéfredaktor časopisu *Films and Filming*. Vybral rôzne filmy, ale *Obchod na korze* medzi nimi nebol,“ spomína. Filmový historik Václav Macek vo svojej monografii o Jánovi Kadárovi cituje režiséra Jiřího Weissa, ktorý uvádza, že Baker *Obchod na korze* dokonca odmietol a bez Tynana a jeho recenzie by film úplne zapadol. Emotívna kritika „najdojímavejšieho filmu o antisemitizme, aký kedy vznikol“, po ktorom vám tečú slzy aj cestou z kina, Bakera presvedčila. *Obchod na korze* pridala do výberu v Londýne, ktorý bol vstupnou bránou na Západ. Až potom Československo film prihlásilo do Cannes, kde ocenili výkony Jozefa Kronera a Idy Kamińskiej.

— Doma totiž *Obchod na korze* pred nakrúcaním ani po ňom neprijali úplne pozitívne. V poznámke k scenáru vrátenému zo schvaľovačky sa ktosi pýtal: *Kto si myslí, že z tohto môže byť film?* Sandra Klenová z Filozofickej fakulty Masarykovej univerzity v Brne, ktorá sa v diplomovej práci venuje autorovi predlohy a scenára Ladislavovi Grosmanovi, uvádza, že poprední slovenskí komunisti zase snímku po premiére označovali za ohováračskú kampaň proti Slovákom, ktorou sa prekrúcajú dejiny, či

za urážku slovenského národa a jeho povstania. Filozof Egon Gál v bonusovom rozhovore vysvetľuje, že na obdobie, v ktorom sa film odohráva, nechceli spomínať ani kolaboranti, ani Židia. „*Ludia, ktorí to zažili, chceli zabudnúť,*“ hovorí Gál s tým, že naozaj pozitívne prijatie čakalo film až vďaka Oscarovi. „*Téma, že Slováci kolaborovali, bola tabu.*“ Gál v rozhovore dokresľuje aj zaujímavé dobové spoločenské súvislosti.

Chcel porozumieť tomu, čo prežil

— „V roku 1962, osemnásť rokov po tom, ako Kadár utiekol z tábora a prišiel o takmer celú svoju rodinu, dokázal už so spriaznenými dušami napísať taký scenár, kde túžba po pomste nebola na prvom mieste. Štyridsiatnik Kadár už nemal v sebe dravosť mladosti, čo dúfa, že naruby prevráti filmový svet. Omnoho viac mu záležalo na tom, aby pomocou filmu porozumel tomu, čo prežil, čím sám prešiel, čím prešli iní ľudia. V *Obchode na korze* chcel porozumieť aj tomu, prečo museli zomrieť jeho rodičia,“ píše vo svojej knihe Václav Macek.

— Kadár v texte pre *The New York Herald Tribune* z roku 1966 vysvetľuje, že vo svojom najosobnejšom filme nemyslel na osudy šiestich miliónov umučených Židov, ale na osud svojho otca a rodičov svojich priateľov. To, čo sa stalo, chcel pochopiť cez konkrétne osudy, nie cez čísla, ktoré o nich nič nehovorí. Grosman dokázal podľa neho vidieť fašizmus zvnútra aj vďaka tomu, že tragédiu vytvoril okolo jednej dvojice. Pripomína film *Ohrada* (r. Armand Gatti, 1961), v ktorom veliteľ koncentráku zavrie na noc

dvoch odsúdenov na smrť – nemeckého antifašistu a francúzskeho Žida – do ohrady z ostatného drôtu. Ten, kto zabije toho druhého, môže žiť. „*O komunistoch počas vojny povedal viac, ako by dokázal rozsiahly epos alebo film so silným externým konfliktom,*“ napísal Kadár. „*Ani najdokonalejšia rekonštrukcia situácie – a to nás privádza k *Obchodu na korze* – nedokáže prekonať obraz fašizmu koncentrovaný do tragédie jedinej ľudskej bytosti,*“ dodáva Kadár v článku. Diváci podľa neho iba ťažko zabudnú na bielovlasú, takmer nepočujúcu a zmätenú starú paniu s nevinnou tvárou. „*Je najsilnejším pripomenutím fašizmu a jeho obetí, aké poznám.*“

— Text vyšiel v januári 1966, keď mal *Obchod na korze* za sebou už úspech na newyorskom festivale, získal cenu newyorských kritikov a o dva dni nato mu vyšla veľmi priaznivá recenzia v *The New York Times* od vplyvného kritika Bosleyho Crowthera. Ten sa už o pár mesiacov neskôr išiel na vlastné oči pozrieť, kde sa rodia také filmové zázraky. Keď potom na konci roka 1966 zostavoval rebríček 10 najlepších filmov v americkej distribúcii, zaradil doň snímku *Kto sa bojí Virginie Woolfovej?* Mika Nicholosa, *Zväčšenina* Michelangela Antonioniho a *Evangelium* podľa Matúša Piera Paola Pasolinioho spolu s Formanovými *Láskami jedné plavovlásky* a *Obchodom na korze*. V recenzii ho označil za „*jeden z najstrhujúcejších a najskľučujúcejších filmov, aké som v posledných rokoch videl.*“ Chválil nielen výkony Jozefa Kronera a Idy Kamińskiej, ale celkovo excelentné obsadenie a kreácie Hany Slivkovej ako Brtkovej chamtivej ženy, Františka Zvaríka v úlohe skazeného švagra, Martina Hollého st. ako Imra Kuchára aj Martina Gregora ako holiča.

Tvaroval ich ako plastelínu

— „*Dokázal ich hnieť a tvarovať ako plastelínu,*“ opisuje Klos mladší prácu Jána Kadára s hercami. „*Pre Kadára bolo kľúčové, čo zdôrazňoval, najst správneho herca na tú-ktorú rolu,*“ dodáva v ďalšom bonusovom rozhovore Václav Macek. Pre poetiku tohto filmu je podľa neho zásadný príbeh. „*Nie zložitý štylistický, formálne experimenty. A keď je kľúčový príbeh, potom je tam kľúčový herec.*“ V Kadárovom cite pre hollywoodske epické kino vidí Macek aj dôvod jeho úspechu v Amerike po emigrácii. V dokrútku spomína aj to, že počas Kadárovej storočnice absolvoval viacero projekcií a uvedomil si, že film sa dokáže prihovoriť každému vďaka tomu, že veľmi neexperimentuje. „*Jeho jednoduchosť rozprávania ako v detskej rozprávke u divákov rezonuje,*“ hovorí Macek. Kadár (považuje ho za kľúčovú tvorivú silu filmu a Klosa vníma ako kreatívneho producenta) mal podľa neho v rozprávaní cit aj pre istú mieru metaforickosti, ale nie priamočiarej. Jeho metafory sú skryté. Až keď divák začne hlbšie rozmyšľať nad obrazmi, ktoré vidí, uvedomí si druhý alebo tretí význam. „*Filmu dáva hĺbku a aj päťdesiat-šesťdesiat rokov od jeho vzniku ho potom možno čítať ako čosi, čo prináša stále nové významy a dáva priestor na nové interpretácie.*“

— Medzi bonusmi nájdú diváci aj rozhovor s českou filmovou historičkou Stanislavou Příkladnou, ktorá vysvetľuje, v čom je snímka odvážna a prečo ju považuje za jeden z najdôležitejších československých filmov. Upozorňuje aj na zaujímavú prácu kamery.

— Dvoj-DVD a blu-ray *Obchod na korze* vychádza s anglickými titulkami, so slovenskými titulkami pre nepočujúcich aj s audiokomentárom pre nevidiacich a slabozrakých a s bookletom na 64 stranách. Medzi bonusmi sú okrem rozhovorov aj povojnové krátke strihové filmy Jána Kadára z roku 1946 *Sú osobne zodpovední za zločiny proti ľudskosti!* a *Sú osobne zodpovední za zradu na národnom povstaní!* Tie bez milosti mieria na fašistických zločincov, ktorí počas vojny vládli na Slovensku.

Základ násilia? Neškodní dobráci

— Bonusy s rôznymi uhlami pohľadu môžu slúžiť aj ako praktická pomôcka pre pedagógov. S filmom môžu pracovať v rámci výučby dejepisu, etiky či estetiky a predstaviť novej generácii príbeh stolára Tóna Brtky, ktorý „ani prstom nepohol“, iba podľahol tlaku manželky, švagra a prijal arizačný dekrét na obchod staručkej židovskej vdovy Lautmannovej. Hoci jej chcel pomôcť, tragédii nezabránil. „*Je veľké zjednodušenie, keď sa násilie vykresľuje iba v podobe diabla. Ono predsa môže byť aj veľmi žoviálne, ľudské, susedské, a pritom rovnako zlé,*“ citoval vyjadrenie režiséra Jána Kadára z rozhovoru pre *Film* a dobu festival v Karlových Varoch pred tromi rokmi v správe o svetovej premiére digitálne reštaurovanej verzie filmu. „*Základ všetkého násilia tvoria vždy neškodní, dobrí, voči násiliu pasívni ľudia. Tito ľudia možno aj neskôr zo svojej pasivity vyjdú, ale to už býva neskoro. Toto platí všade. Bez týchto dobrých ľudí ako nositeľov násilníckej ideológie by nebolo násilia,*“ tvrdil Kadár.

— Užitočnosť filmu je dnes podľa Václava Maceka presne v tom istom, v čom bola v čase jeho vzniku. „*Ako náhle začnete uvažovať nad tým, že by bolo dobré trochu kompromisu... (...) Film ukazuje, aké môže mať následky každé váhanie, či by predsa len nebolo dobré trochu sa prikloniť na stranu zla.*“ *Obchod na korze* mal pripomenúť hrôzy minulosti, aby sa neopakovali. Podľa Egona Gála je dnes film aktuálny práve preto, že sa v spoločnosti opäť objavujú javy, ktoré tu boli v 30. rokoch minulého storočia. „*Obchod na korze je dôležitý ako výstraha, že stačí veľmi málo,*“ hovorí Gál. Je to ako s tou povestnou žabou. „*Spočiatku si nikto nevšimne, že sa blíži niečo zlé. Ľudia sa postupne adaptujú na situáciu a potom si už nikto neuvedomuje, že sa rútime do priepasti. Preto je ten film skutočne dôležitý aj dnes.*“ ◀

Na nože

(Magic Box)

Každý kriminálny príbeh operuje s určitou mierou tajomstva, ktoré divák s postupujúcim vyšetrovaním po kúskoch odkrýva. Režisér a scenárista Rian Johnson vložil do jemne parodického rozpletania nitiek absurdného (zlo)činu vo filme *Na nože* pre istotu niekoľko záhad naraz. Monumentálne sídlo bohatého autora detektívnych príbehov je miestom stretnutia jeho rozvetveného príbuzenstva i ostatných členov domácnosti. Stretnutie vyvrcholí tragédiou, pri ktorej bohatý a staručký spisovateľ skončí s podrezaným hrdlom. Rozbieha sa policajné vyšetrovanie. Do hry navyše vstupuje aj svojrázny súkromný detektív. Páchatela hľadá po svojej línii a jeho metódy nie sú práve konvenčné. Rian Johnson prevracia naruby a ironizuje osvedčené filmové postupy a žánre. Svojím príspevkom do univerza *Star Wars* dokonca značne rozhorčil veľkú fanúškovskú základňu tejto ságy. V autorovej snímke *Na nože* mu zasa široká plejáda hereckých hviezd slúži na neustále mätenie diváckych očakávaní a ani odhalenie „páchatela“ ešte nemusí znamenať konečné objasnenie všetkých otázok. Distribútor tentoraz rezignoval na obsahlu bonusovú výbavu zahraničných edícií a tuzemské DVD vybavil iba dabingom a originálnym znením s titulkami.

Maják

(Magic Box)

Americký režisér Robert Eggers zaujal pred piatimi rokmi naturalistickou hororovou drámou *Čarodejnica*. V podobnom duchu nakrútil aj svoj druhý celovečerný film. Minimalistický a komorný príbeh vychádza z interakcie medzi dvomi postavami, ktoré „uviazli“ pri obsluhu majáka. Stráži ho starší skúsený námorník, ktorého zranenie nohy odsúdilo do úlohy „suchozemského červa“. Spoločnosť mu robí mladý pomocník. Štyri týždne jednotvárnej, náročnej a drsnej služby, motivovanej štedrým zárobkom sa postupne menia na klaustrofobicky znepokojivú antickú drámu. Počas osamelých večerov sa obnažujú charaktery postáv a odkrývajú animálne pudy, katalyzované neustálym prísunom alkoholu. Eggers do nevyhnutne kulminujúcej tragédie šikovne implantoval znepokojujúce legendy a mýty spojené s morom a námorníkmi. V spojení s nejednoznačnými informáciami o postavách a ambivalentnými obrazovými montážami predkladá divákovi znepokojivú a miestami až esteticky odpudivú snímku, ktorú výbornými výkonmi podporujú Willem Dafoe a Robert Pattinson. Do našej DVD distribúcie sa *Maják* dostáva v originálnom formáte 1,19 : 1 s českými titulkami. Ako bonus ponúka audiokomentár režiséra, 2 vynechané scény a dokument o vzniku filmu.

— Jaroslav Procházka —

Karol Mišovic: Soňa Valentová – cesta herečky

(Marenčin PT, Bratislava, 2020, 168 strán)

Po knihe *Javiskové osudy*, v ktorej sa sústredil na herečky Máriu Prechovskú, Evu Kristinovou, Vieru Strniskovú, Zdenu Gruberovú a Evu Polákovú, sa teatrolog Karol Mišovic podujal na analýzu herectva Sone Valentovej. Jeho štúdia sa zameriava najmä na Valentovej divadelné pôsobenie. Hoci tak ako jej generační spolupútnici, ktorí sa presadili v 60. rokoch, aj ona dostala zaujímavé príležitosti vo filme a v televízii hneď na začiatku kariéry, cestu k charakterovým úlohám na javisku si musela prejsť krok za krokom a Mišovic prostredníctvom jednotlivých úloh rekonštruje túto cestu. Kniha je výsledkom niekoľkoročného výskumu a autor vychádza nielen z dobových recenzií, ale aj zo záznamov a spomienok pamätníkov. Hľadá Valentovej herecké špecifiká a popritom demýtizuje jej umelecké spojenectvo s manželom a režisérom Pavlom Hasprom. Umeleckú trajektóriu Sone Valentovej zároveň Mišovic využíva na to, aby načrtnol aj širší obraz prvej domácej činohernej scény v dobovom kontexte.

— mak —

Ondřej Suchý: Když Chaplin potkal Buriana

(Brána, Praha, 2019, 152 strán)

Český spisovateľ a novinár Ondřej Suchý sa roky venuje groteske aj komikom. Kniha *Když Chaplin potkal Buriana* je už niekoľkou v poradí, v ktorej sa zaoberá Charliem Chaplinom. Sústreďuje sa na jeho vzťah k Československu, jeho kultúre a na stretnutia s českými umelcami, ako aj na ich vzťah k Chaplinovi. Téma sa Suchý venoval už v predchádzajúcej *Veľkej knihe o Chaplinovi*, v ktorej vydavateľ dodal jeho text k hercovej autobiografii. Suchý text teraz aktualizoval o nové zistenia. Okrem dobovej tlače čerpá aj z filmového spravodajstva, zo spomienok, z memoárov či pozostalostí. Hľadá v nich kúsok do svojej skladačky, ktorými sa snaží podprieť niekoľko domniek, napríklad o Chaplinovom vystúpení v karlínskom divadle v roku 1908. Ak mu niekedy chýba vedecská skepsa (sám v úvode zdôrazňuje, že nie je filmový historik), nechýba mu nákazlivé nadšenie a trpezlivosť „snoriča“, ktorý číha na zaujímavé detaily. Práve nimi sa aktuálna kniha odlišuje od predchádzajúcich.

čo robia

Juraj Mravec

[dokumentarista a fotograf]

Od začiatku pandémie som mal pomerne turbulentné obdobie. Našu rodinu opustila teta Marta. O ľudoch, ako bola Marta, sa veľa nehovorí a pritom majú často zásadné miesto v našich životoch bez toho, aby sme si to naplno uvedomovali. Od narodenia bola mentálne postihnutá a ovplyvnila moje vnímanie ľudí, ktorí sú niečím iní. Popri prežívaní tejto tragickej udalosti sa intenzívne venujem fotografovaniu aktuálnej situácie – prázdne ulice, ľudia s rúškami... V rámci spolupráce so švajčiarskou televíziou SRF som navštívil rómske osady na východe Slovenska. A venujem sa svojmu životnému koníčku – cestnej cyklistike. Nedávno som s kamarátom Mirom Remom absolvoval trasu z Bratislavy do Košíc.

Diana Fabiánová

[režisérka a producentka]

V plnom nasadení pripravujeme filmový festival Jeden svet. Pozerám a vyberám filmy. Tento rok je to špecifické, keďže netušíme, v akej forme sa bude festival konať. Je to čudný pocit, rozmýšľať nad online verziou podujatia, ktorého čaro tkvie práve v spájaní ľudí v malom fyzickom priestore. Čím plnšia kinosála, tým je filmový aj emocionálny zážitok silnejší. O hosťoch a ich prepájaní s návštevníkmi ani nehovorím. Vyberanie filmov prekladám prácou na svojom dokumente o nevere, ktorý mám rozpracovaný. Triedim a spracovávam filmovú surovinu, rešeršujem tému a dúfam, že čoskoro budem môcť vyraziť natáčať do terénu.

Vera Lacková

[režisérka]

Momentálne pracujem na dokumentárnom filme *Ako som sa stala partizánkou* o neznámej účasti rómskych partizánov v protifašistickom odboji. Sme teraz vo fáze postprodukcie a podľa plánu by mal film doputovať do slovenských kín začiatkom budúceho roka. Aktuálna kríza s koronavírusom ma trochu zabrzдила v cestovaní, ale našťastie zvládame pracovať online. Okrem toho máme vo vývoji televízny dokument o rómskej spisovateľke Elene Lackovej a ďalší dokumentárny film, ale jeho téma zatiaľ ostáva tajomstvom. Diváci sa majú na čo tešiť, bude to magické.

— text: Zuzana Sotáková —
foto: HBO —

... a 5, 6, 7, 8...

Ona je hviezda Broadwaya, on začínajúci choreograf. Ona má hlavnú rolu slúbenú už týždne, on ju aj tak chce podrobiť skúške. A tak sa raz večer stretnú v štúdiu. Ona mu pochváli manželku, on jej priateľa. Zdvorilostné frázy zľahka dýchajú podpichovaním. On jej naznačí choreografu, ona jej dodá iskru. „Ty tieto kroky už poznáš?“ „Ja ich rovno zlepšujem.“ On príde s vulgárnou ideou, ona jej dá sexepíl. Ona má úlohu istú skôr, než vstúpi do štúdia, on má jej srdce skôr, než z neho odíde. Bez nej by nezažiaril, bez neho by skončila zabudnutá. Bob Fosse a Gwen Verdonová boli svojráznou partnerskou dvojicou v živote menom kabaret. Ich príbeh si môžete pozrieť v 8-dielnej minisérii na HBO GO.

Keď Fosse pred štyrmi desaťročiami uviedol svoju felliniovskú autobiografickú filmovú fantáziu *All That Jazz* (takisto je v aktuálnej ponuke HBO GO), bol to vrchol jeho tvorby, priekopnícke dielo, ktoré organicky spájalo žánre a zotieralo ich konvenčné črty. Predvídal v ňom svoju smrť a všetkým ukázal nielen „šialenstvo“ svojich choreografických vízií, ale aj šialenstvo svojho životného štýlu. Cigarety, alkohol, nespavosť, sedatíva, kokaín, žúry, sex, výčitky, tlak, deadlines, úspech, spochybňovanie, spomienky, búrlivé ego... Fosseho život v štýle sex, tabletky a kabaret je v nadčasovom muzikáli veľkolepou búrkou – zničujúcou, no neviete od nej odtrhnúť zrak. Fosse vyšiel s kožou na trh, ukázal svoje rozorvané vnútro, ale aj spoločnosť prahnúcu po senzácii, ktorá nadšene tleska aktu jeho umierania, akoby šlo o lacnú zábavnú televíznu reality show. Je to brilantná sonda do života sebaštruktívneho umelca, ktorého požíra túžba po dokonalosti.

All That Jazz je dielo, ktoré nepotrebuje žiadny „film o filme“. Nová seriálová biografia HBO našťastie ide ďalej a sústreďuje sa nielen na Fosseho (Sam Rockwell), ale aj na jeho manželku Gwen Verdonovú (Michelle Williams), jednu z najväčších muzikálových herečiek svojej doby. A práve dvojportrét ponúka nesmierne pútavú dynamiku dvoch silných osobností, ktorá sa vo víre udalostí neustále preklápa z jednej misky váh na druhú. Talent, túžba po sláve, vyjadrovanie sa tým, čo im je najprirodzenejšie, teda tancom, ale aj sebeckosť, tvrdohlavosť či manipulácia – seriál má široký diapazón charakterových polôh. Hoci sú Fosse i Verdonová hviezdami, sú aj oby-

čajnými ľuďmi z mäsa a kostí. Aj Fosse, ktorému krásne tanečnice samy skáču do postele, občas trápne prosí o sex. A občas dostane kopanec do rozkroku. On, slávny choreograf. V jednom roku získa Oscara, dve ceny Tony a tri Emmy, a predsa samovražedne balansuje na parapete v hotelovej izbe. Verdonová, sen každého broadwayského producenta a stredobod večierkov, musí zase prehltáť trpké pilulky nevery a stráviť tvrdé zrážky so starnutím. Seriál tak nie je plochou spomienkou na prominentný hollywoodsky pár, ale viacvrstvovou vzťahovou i osobnostnou drámou, teda práve tým, o čo sa nedávno pokúšal Noah Baumbach. Jeho film *Marriage Story* však napriek marketingovému humbugu nakoniec ostal len vyprázdnenou drámou s afektovanými hereckými výkonmi i scenárom.

Divácky zážitok robí zo seriálu *Fosse/Verdonová* v prvom rade to, že tvorcovia tkajú pavučinu, ktorej vlákna sa v časopriestore niekoľkých desaťročí každú chvíľu navzájom pretínajú, na niektorých miestach sú prehustené, inde zase vykúkajú väčšie časové očka a občas z nej siahajú jemné nitky až do dávnej minulosti. Fosse bol oslavovaný za svoj štýl rozprávania, cit pre obraz a najmä obrazovú skladbu. Autori seriálu *Fosse/Verdonová* skladajú poctu jeho jazyku, či už nelineárnou naráciou, alebo strihom.

Začíname. Osem minút do smrti Boba Fosseho. V ústach má neodmysliteľnú cigaretu. Nahodená Gwen Verdonová mu zaklope na dvere. Je čas ísť na premiéru ich posledného muzikálu. Strih. Verdonová a Fosse na javisku skúšajú nové figúry. Strih. Nakrúcanie filmu *Sweet Charity*. Strih.

Úseky z rôznych časových období sa striedajú s citom pre tempo, presne pracujú s náladou, rozpoložením postáv, formou i fragmentmi spomienok.

Strih. Fosse natáča v Mníchove svoj druhý film – slávny muzikál *Kabaret*. Producent nemá v jeho réžiu ani štipku dôvery. Fosse musí sebe i druhým dokázať, že na to má. Tlak sa stupňuje. Strih. Fosse stojí na opustenom javisku a zapaluje si cigaretu. Zrazu vedľa neho stepuje jeho mladšie ja. Za energickým mladíkom stojí prísny učiteľ a ako otravný čmeliak mu bzučí do ucha: „Pamätaj si, že tam vonku je vždy niekto lepší, ako si ty. Vždy niekto, kto maká viac ako ty. Nemysli si ani na chvíľu, že by som ťa nemohol vymeniť.“ Dospelý Fosse potrasie hlavou, akoby sa chcel fyzicky zbaviť spomienky, ktorá ho práve reže viac než inokedy. Strih.

Začiatok sa prelína s koncom, koniec sa odvíja od začiatku. Sugestívne rozprávanie prirodzene vtahuje diváka do deja, s ľahkosťou ho napája na hrdinov.

Autori minisérie *Fosse/Verdonová* pridávajú popri všetkých historických vrstvách aj také, ktoré rezonujú práve dnes. Zobrazujú svet šoubiznisu, v ktorom ženy hrajú druhé husle, akokoľvek sú talentované či inteligentné. „Potrebujem ťa,“ prosí Fosse do telefónu manželku, aby prišla za ním do Nemecka. Ona mu uteká na pomoc, zatiaľ čo v New Yorku zostáva ich malá dcéra s problémami v škole. A keď potrebuje uprostred natáčania zohnať

masku gorily, bez váhania precestuje za tri dni pol sveta, aby ju našla. Keď však on zažíva najväčšiu slávu, ona sedí doma pri televízore. Nie je jediná. Jej najlepšia kamarátka sa vzdáva kariéry tanečnice pre svojho manžela, ktorý tak nemusí znášať fakt, že nie on, ale ona je hviezdou na večierku. Seriál *Fosse/Verdonová* však poukazuje aj na hodnoty prepadávajúce sa v sypkom piesku povrchnosti. „To je to, čo robíme. Vezmeme, čo nás boľí, a zmeníme to na veľkú šou. Tancujeme a spievame a diváci nám to žerú a smejú sa tak silno, že si ani neuvedomujú, že sa smejú na osobu, ktorá je v agónii,“ vyslovuje Fosse smutnú pravdu o šoubiznise, ktorá platí dodnes. Zaužívané pravidlá sa však snaží všemožne prelomiť. „Ludia dnes už nechodia do kina, aby unikli, chodia tam, aby tam našli niečo pravdivé,“ snaží sa Verdonová presvedčiť producenta, že možno nastal čas, keď by sa mohli pokúsiť o niečo hlbavejšie než len o rozdávané úsmevy a páčivé príbehy.

Poslednou, no esenciálnou ingredienciou tohto seriálu sú Michelle Williams ako Gwen Verdonová a Sam Rockwell ako Bob Fosse. Obaja sa ako také herecké améby menia pred očami diváka a s nespochybniteľnou prirodzenosťou zachytávajú všetky nuansy svojich postáv, či už sú na vrchole mladosti, alebo so stuhnutými kĺbmi a šedinami. Len tak, akoby ani nehrali. Ak pozeráte seriál, pokojne im venujte standing ovation, zaslúžia si ho. ◀

Fosse/Verdonová (Fosse/Verdon, USA, 2019) NÁMET Steven Levenson, Thomas Kail VÝKONNÍ PRODUCENTI S. Levenson, T. Kail, Joel Fields, Lin-Manuel Miranda, George Stelzner, Sam Rockwell, Michelle Williams KAMERA Tim Ives HUDBA Nathan Barr, Alex Lacamoire HRAJÚ Sam Rockwell, Michelle Williams, Kelli Barrett, Aya Cash

POČET ČASTÍ 8 HODNOTENIE ●●●●½ DISTRIBUČNÁ PLATFORMA HBO GO

Kto bude strážiť (odkaz) Strážcov?

Americký superhrdinský komiks som vždy vnímal predovšetkým ako lekciiu politickej filozofie. Napríklad ten priam modelový konflikt medzi individuálnou a inštitucionálnou spravodlivosťou: maskovaný pomstiteľ berie spravodlivosť do vlastných rúk rúk, ak skorumpovaná polícia zlyháva. Mýtický topos americkej historickej skúsenosti; šerif odkladá odznak, pretože za spôsob, akým sa chystá porátať so zloduchmi – niekedy jediný naozaj účinný –, by sám musel do väzenia.

— Ale potom sú tu otázky. Môžeme veriť v neporušiteľnú integritu jeho morálky ako garanta „spravodlivosti“? Aké sú jeho skutočné motívy? „Verejný záujem“ či súkromná pomsta? Nebude hádam ochotný obetovať ako prostriedok na dosiahnutie svojich cieľov aj nevinných ľudí? A nie je to nakoniec len obyčajný sadista v maske, ktorý túži niekomu zlámať väz, kým potláčanie zločincov (obvykle drobnej veľkomestskej chudoby) je len ospravedlivením jeho zvrátenosti? Neukrýva sa za maskou rasistický xenofób, ktorý zo všetkého zla v spoločnosti viní černochoch, prisťahovalcov, Židov, narkomanov, pankerov, zdegenerovanú mládež a (lavicových!) intelektuálov a umelcov?

— To je približný náčrt morálneho univerza komiksového veľdiela scenáristu Alana Moora a kresliara Davida Gibbonsa *Strážcovia* z roku 1986. Vlni mala na HBO premiéru nová séria čerpajúca z tohto sveta. Moore účast' i akékoľvek spájanie svojho mena so seriálom odmietol, Gibbons prispel ilustráciami.

— Autor seriálu, scenárista Damon Lindelof opísal svoju ideu v otvorenom liste fanúšikom, zverejnenom na Instagrame. Seriál má 9 dielov a ponúka celkom nový príbeh, ktorý vychádza z pôvodného komiksu. Opäť máme do činenia so zložitým a značne bizarným fikčným svetom. Píše sa rok 2019, prezidentom je Robert Redford (!) a v alternatívnej súčasnosti USA sú vigilanti, maskovaní hrdinovia, postavení mimo zákona. Maskami teraz

chránia svoju identitu samotní policajti. Dôvodom sú útoky rasistickej skupiny zvané Siedma kavaléria na ich rodiny. Táto skupina, inšpirovaná denníkom Rorschacha, jedného z niekdajších maskovaných Strážcov, podľa všetkého plánuje konšpiráciu, ktorá má navrátiť moc bielej rase.

— Kým pôvodní komiksoví *Strážcovia* reflektovali súdobú situáciu v 80. rokoch, studenú vojnu a úzkosť z možnej jadrovej apokalypsy, Lindelof sa chce zviezť na vlnu aktuálnosti svojej doby. Ako centrálnu tému preto zvolil rasizmus a jeho renesanciu v súčasných USA. Prvá epizóda sa začína scénou brutálneho masakra, ktorý sa skutočne odohral v roku 1921 v bohatej černošskej štvrti Greenwood v Tulse v štáte Oklahoma, ktorá je aj hlavným dejiskom príbehu. Ide o výrazný aktualizčný posun, ktorý rezonuje s érou trumpovskej Ameriky, poznačenou oživením bieleho suprematizmu a ideí Ku-Klux-Klanu. Napokon, aj jeho členovia boli maskovanými vykonávateľmi „práva“, zrejme dokonca prvými.

— Lindelof označil koncept série za „remix“, hoci formálne ide o sequel, ktorý sa odohráva 34 rokov po udalostiach komiksovej série v rovnakej alternatívnej realite (fikčnom univerze), avšak s (čiastočne) novými postavami a zápletkou. Z hľadiska intertextových vzťahov teda nejde o novú adaptáciu, ako to bolo v prípade filmu Zacka Snydera z roku 2009, ale o retake, opätovné „siahnutie“ po existujúcom fikčnom svete a jeho repertoári (posta-

vy, prostredie, topos, témy, motívy). I keď pôvodných hrdinov tu vystupuje len zopár – Lindelof chcel podľa vlastných slov zachovať balans medzi starými a novými postavami –, celým rozprávaním sa vinie bezpočet odkazov a narážok.

— Intertextová práca s predlohou tu totiž hrá zásadnú rolu: prakticky všetko v seriáli má svoj predobraz, ktorý je však od začiatku zámerne znejasnený a odhaľuje sa až postupne. Nuansovité nadväzovanie na originál je zvlášť pregnantné pri opakujúcich sa motívoch, ktoré sa ustavične vracajú a pripomínajú aj v pôvodných *Strážcoch*, napr. mnohonásobný symbol hodiniiek či zakrvácaný smajlík – symbol straty nevinnosti a emblém celej série. Na agregátore recenzií Rotten Tomatoes to zhrnuli takto: „Seriál pridáva svetu *Strážcov* nové vrstvy kultúrneho kontextu, so znalosťou stavia na zdrojovom materiáli, ale zároveň si zachováva svoju vlastnú nezameniteľnú identitu.“

— Žánrovo ide o mix hororu, crime noir, steampunku, mysteriózneho sci-fi... Temná syntetizátorová hudba Trenta Reznora a Atticusa Rossa z kapely Nine Inch Nails pripomína *Stranger Things*, bizarné dejové zvraty a žánrová hybridnosť zasa akoby evokovali kultový seriál *Twin Peaks*. K tomu nelineárne rozprávanie, skoky v časopriestore

a chronológii príbehu, simultánne prebiehajúce akcie či multifokálne komponovanie hľadísk viacerých postáv...

— Napriek všetkej scenáristickej i vizuálnej sofistikovanosti sa však tvorcovia nevyhli prešlapom. Kresba postáv ani zďaleka nedosahuje subtilnú psychológiu komiksových *Strážcov*, komplexných a zložito prepracovaných charakterov s množstvom protichodných motívácií. Nikto nie je vyslovene dobrý či prvoplánovo zlý, čierno-biele poňatie komiksových hrdinov Moore cielene spochybňuje (či „dekonštruuje“) – zodpovedá tomu aj celková hýrivá farebnosť – a zaraduje sa tak k tradícii „noir“. Morálna nejednoznačnosť je skrátka vo fikčnom svete *Strážcov* hlavným hýbateľom deja. Seriál ponúka mnoho plochejšie figúry, a to tak kladné, ako aj záporné. Zlyhaním je najmä neschopnosť zobrazit' skutočné motivácie rasistov tak, aby sme mohli mať pocit, že im rozumieme (čo nie je to isté ako ospravedlňovať ich!) rovnako, ako rozumieme Rorschachovi, i keď s ním bytostne nesúhlasíme. Rorschachov „duševný fašizmus“ je komplikovaný. Siedma kavaléria je primitívna. Paralela medzi nimi je tak iba čisto povrchná. ◀

Watchmen (USA, 2019) NÁMET Damon Lindelof PREDLOHA Alan Moore VÝKONNÍ PRODUCENTI S. D. Lindelof, Tom Spezialy, Nicole Kassell, Stephen Williams, Joseph E. Ibert HUDBA Trent Reznor, Atticus Ross HRAJÚ Regina King, Yahya Abdul-Mateen II, Frances Fisher, Louis Gossett Jr., Andrew Howard, Jeremy Irons, Don Johnson

POČET ČASTÍ 9 HODNOTENIE ●●●½ DISTRIBUČNÁ PLATFORMA HBO GO

Fenomén s tvárou Dalího

Červená kombinéza, maska Dalího a stará pesnička, ktorú si spievali talianske ženy na protest proti ťažkej práci na ryžových poliach a neskôr sa stala hymnou talianskych partizánov – tieto popkultúrne symboly zo španielskeho seriálu Papierový dom z produkcie Netflixu pozná dnes celý svet. Pôvodná verzia, vyrobená španielskou verejnou právnou televíziou, nevzbudila veľký záujem, ale keď seriál odkúpil Netflix, zrodil sa náhle globálny fenomén.

— Ľudí v červených kombinézach a s maskou Dalího dnes vidíme na záberoch z demonštrácií či zo športových zápasov, deti dostávajú mená podľa obľúbených hrdinov. Už po prvej sérii sa *Papierový dom* stal najsledovanejším neanglickým titulom. Dnes je potvrdená nielen piata séria, ale plánuje sa aj spin-off. Príbehy o dokonalých lúpežníkoch vedených Profesorom a realizovaných nesúrodou skupinkou outsiderov, ktorá ani nepozná svoje pravé mená, nie sú formou ani obsahom inovatívne a nehrajú sa na veľké umenie. Naopak, tvorcovia cielene využili odľahčený mix žánrov, aby mohli vypovedať o náladách v spoločnosti a pritom oslovit práve tie „masy“, ktoré protestujú v uliciach.

— Tvorcovia *Papierového domu* spojili soap operu, akciu, sociálne témy a komédiu do atraktívneho mixu, využili široké spektrum odkazov – od Dona Quijota až po Tarantina – na vytvorenie metafory povstania a cez akčné a zábavné rozprávanie sprostredkovali čoraz rozšírenejší pocit – súčasný skepticizmus voči vládám, systému, inštitúciám či bankám. Napokon, spomínaná hymna gangu – *Bella Ciao* – je lokálnou hymnou ľavice. Cez seriál sa potom stala hymnou odporu marginalizovaných menšín. Svoj protest vyjadrujú na demonštráciách po celom svete. *Papierový dom* postavený z farebných papierikov, ktoré samy osebe nemajú žiadnu hodnotu, slúžia iba na výmenu. A pritom sa stali modernými modlami. Pri druhej lúpeži, naopak, je už v hre cenné zlato. Seriál nekomplikovane a rokenrolovým štýlom vracia do hry ľudových hrdinov, resp. sympatických banditov ako zástupné figúry rastúcej globálnej frustrácie. Rôznorodosť postáv, ich zázemia a motivácií potvrdila potenciál oslovit široké divácke spektrum. Idealizmus, precízny plán a intelekt v opozícii voči agresii. A ako sa hovorí v inom príbehu – revolúcia potrebuje nádej. V tomto prípade je to rad často nepravdepodobných šťastných náhod, ktoré jednoducho vyriešia situáciu. Ale osud vraj praje pripraveným.

— V seriáli sa využívajú i kultúrne špecifiká. Proti produkciami Spojeného kráľovstva či severských krajín sa stavia živelnosť a emotívnosť Španielov, ktoré sa dávajú do kontrastu s racionalitou precízne naplánovanej lúpeže. Seriál tak prináša hravosť, ľahkosť a humor, ktoré môžu zafungovať v kombinácii s výbuchmi akcie či privátnymi drámami. Možno disfunkčná, ale predsa milujúca sa rodina i „rodina“ rešpektujúca sa vo svojich odlišnostiach. Vzťahy dostávajú často prednosť pred akciou, ktorá je však vždy dobre načasovaná. To vyčleňuje seriál z monotónneho radu kriminálov. Postupné odkrývanie detailov zo života jednotlivých postáv je kľúčom k prekvapivým zvratom. Nadchádzajúce udalosti sa nedajú predvídať, pretože sa odhaľujú ďalšie a ďalšie súvislosti a fazety charakterov. Stačí len malé pootočenie a ukážu sa motivácie, jemné nuansy, čo vo finále ľudsky približuje postavy divákovi. Aj postava, ktorú diváci spočiatku vnímali najnegatívnejšie, sa napokon stala ich miláčikom.

— Ženské charaktery sú v *Papierovom dome* často zaujímavejšie ako mužské, ktoré lavírujú medzi dvoma typmi. Dobráci u žien nevyhnutne prehrávajú, ak oproti nim stojí muž s „čarom zlého chlapca“. Seriál ukazuje ženy v rôznych pozíciách, životných etapách a v bohatšom charakterovom spektre. Celý príbeh rozpráva žena a v ďalších sériách sa k nej pridáva ďalšia z hrdiniek. *Papierový dom* otvára aj tému násillia na ženách a podobne ako *Big Little Lies* upozorňuje na kliše, že obeťami domáceho násillia nemusia byť iba submisívne ženy, finančne alebo inak odkázané na muža. V posledných dvoch sériách ženy už dominujú.

— Fenomén *Papierový dom* pokračuje aj po štvrté sérii, ktorá nečakane zostala otvorená. Či a dokedy si status udrží, ukáže ďalšia séria, keď sa svet nadýchne a odkrývajú sa všetky trhliny v základoch „papierového domu“. ◀

Papierový dom (La casa de papel/Money Heist, Španielsko, 2017-)

NÁMET Alex Pina HRAJÚ Úrsula Corberó, Álvaro Morte, Itziar Ituño, Pedro Alonso, Paco Tous, Alba Flores, Miguel Herrán, Jaime Lorente, Esther Acebo POČET SÉRIÍ 4 (2x2) HODNOTENIE ●●●● DISTRIBUČNÁ PLATFORMA Netflix

— text: Mariana Jaremková / filmová publicistka —
— foto: Netflix —

Neprepnú! Teória diváka podľa Fox News

Roger Ailes založil v roku 1996 spravodajskú televíziu Fox News, patriacu do portfólia mediálneho magnáta Ruperta Murdocha. I keď označenie „spravodajská“ je asi trochu prehnané. Fox News je skôr názorové združenie, ideologická klika amerických konzervatívcov a republikánskej strany. A najmä – hlasná trúba Donalda Trumpa a jeho konšpiračného myslenia.

— Napriek popularite internetu či sociálnych sietí je televízia ešte stále najvplyvnejším médiom. Prinajmenšom v USA. A jeden muž jej rozumel ako nikto iný. Roger Ailes. Sedemdielna miniséria *Najsilnejší hlas* (2019) z produkcie televízie Showtime sleduje americkú politickú a mediálnu realitu posledných dvoch dekád, ktorú do veľkej miery formoval práve Ailes. Je to vratký terén plný intríg a zákulisných špinavostí. Dokonale zamaskovaný Russell Crowe získal za svoj výkon Zlatý glóbus.

— Jeho Ailes pôsobí až démonicky. Ambiciózny, všetkého schopný manipulátor a bezškrupulózný egomaniak, tak posadnutý mocou, že stráca akékoľvek zábrany a prekračuje hranice v intímnom aj vo verejnom priestore. Ponižuje podriadených, vyžaduje od nich absolútnu lojalitu (u žien sa najlepšie preukazuje sexom), každý prejav nesúhlasu vníma doslova ako útok na USA. Postupne prepadá čoraz väčšej paranoji, vedie si osobné spisy o spolupracovníkoch aj protivníkoch. Na dennom poriadku je sledovanie vlastných zamestnancov, manipulácia, sexuálne obťažovanie.

— *Najsilnejší hlas* sa nesie na vlne podobných produkcí posledného obdobia stojacich na priesečníku najvyššej politiky, médií a #metoo agendy. Napríklad *Bombshell* Jaya Roacha (2019) sa takisto zaoberá sexuálnym obťažovaním žien v toxickom prostredí Fox News a súdnej žalobe, ktorá Ailesovi zlomila väz. Najmä zo svedectiev žien pracujúcich pre Aileasa čerpal aj autor knižnej predlohy minisérie. Sexuálne škandály tvoria ťažisko rozprávania, pojem sexuálny predátor tu nadobúda podstatne zreteľnejšie kontúry než v obyčajných novinových článkoch. Moderátorky vo Foxe museli napríklad povinne nosiť krátke sukne a stoly v štúdiu boli zámerne navrhnuté tak, aby im bolo vidieť odhalené nohy. Diváci chcú skrátka vidieť sexi správy a Roger Ailes, ten veru divákom rozumie.

— Miniséria trochu pripomína aj *Network* Sidneyho Lumeta (1972). Konšpiračná atmosféra všadeprítomnej

paranoje, temné PR a spin doctoring, skryté ovplyvňovanie verejnej mienky, virálny marketing ako nástroj na hacknutie mysle národa. V spravodajstve Foxu sa systematicky stiera rozdiel medzi správou a komentárom, čo je takpovediac svätý grál žurnalistiky. V podstate ide často iba o *predstieranie* spravodajstva. Repertoár manipulatívnych techník ilustruje napríklad vytrvalé zdôrazňovanie Obamovho stredného mena, Hussein, aby sa do mysle divákov podvedome vryla negatívna asociácia s terorizmom.

— Pri dramaturgickom spracovaní sa udržuje rovnováha medzi súkromnou, psychologickou a procedurálnou rovinou. Fakty a historické súvislosti sa dávajú v malých, reprezentatívnych vzorkách, aby diváka úplne nezahltili. I tak je neraz potrebné pozrieť si niektoré scény opakovane. Tvorcovia často využívajú reálne zábery z televízneho archívu a strihové montáže, ktorými ilustrujú významné historické okamihy. Žánrovo teda ide o dokudrámu či dokumentárnu fikciu, hrané dielo založené na faktograficky dôkladne zrešeršovanom scenárii.

— Snaha vychádzať z dostupných faktov a čo najvernejšie sa pridržať skutočnosti však vyvoláva otázku, nakoľko môžeme predloženému obrazu naozaj veriť, nakoľko reprezentuje *skutočnosť* a nie iba ideologický pohľad opačnej strany (otázku, ktorú kladie aj samotná existencia Fox News!). Odkiaľ mal napríklad Sherman informácie zvnútra firmy či z Ailesovho súkromia, keď väčšina jeho najbližších spolupracovníkov je viazaná mlčanlivosťou a aj Ailesova žena s ním rázne odmietla komunikovať? Tá trvá aj tri roky po manželovej smrti na jeho nevine, hoci seriál pomerne dramaticky vykresluje jej trpké precitnutie, keď vypláva na povrch všetka dlho utajovaná špina. Treba mať na pamäti, že stále ide len o fikciu, mnohé detaily sú výsledkom tvorivého domyslenia a interpretácie autorov. Existujú však Ailesove verejné i súkromné vyjadrenia, ktoré dávajú jasný obraz o jeho názoroch.

Produkcija Fox News je takisto ako číre zrkadlo. ◀

Najsilnejší hlas (The Loudest Voice, USA, 2019) NÁMET Alex Metcalfe PREDLOHA Gabriel Sherman ADAPTÁCIA Tom McCarthy

HRAJÚ Russell Crowe, Seth MacFarlane, Sienna Miller, Simon McBurney, Naomi Watts

POČET ČASTÍ 7 HODNOTENIE ●●●● ¼ DISTRIBUČNÁ PLATFORMA HBO GO

— text: Daniel Kováčik / literárny a filmový publicista —
— foto: HBO —

Aký bude nový obsah žurnálu

Filmové týždenníky ako žáner spravodajského filmu sú dnes vzácnosťou. Na Slovensku sa o ne vo svojich zbierkach stará Slovenský filmový ústav (SFÚ), ktorý ich v spolupráci so spravodajskou televíziou TA3 uvádza v jej programe. V mesačníku **Film.sk** ich čitateľom približuje Milan Černák, ktorý pôsobil ako dramaturg a režisér Spravodajského filmu.

— Nastal november a s ním aj povinnosť osláviť Veľký október. Pravoslávny kalendár totiž paradoxne spôsobil, že októbrová revolúcia bola vlastne v novembri. Ten bol dlhé roky vyhlásený za Mesiac československo-sovietskeho priateľstva, čo výrazne poznačilo celý občiansky život a najmä médiá, teda i filmový žurnál. Zvlášť v období začínajúcej sa normalizácie a nového vedenia redakcie.

— Šotmi zo Sovietskeho zväzu a o ňom sa to len tak hemžilo: oslavy Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie v Moskve i Bratislave a výročie Leninovho plánu elektrifikácie Ruska (TvF č. 47), vystúpenie Štátneho súboru národných tancov ZSSR (č. 48), úspech sovietskej kozmonautiky – Lunochod 1 na Mesiaci (č. 49). A nový šéfredaktor sa uviedol ako autor a režisér hneď monotematickým týždenníkom (č. 46) ku Dňom sovietskej kultúry. Treba však priznať, že, odhliadnuc od patetického komentára, divák nájde v jeho obsahu hodnotové stálice, ako K. S. Stanislavskij či Aram Chačaturjan, vysokú školu baletu v inscenácii Bizetovej *Carmen* vo Veľkom divadle v Moskve i vtedy populárnu speváčku Editu Piecha na koncertnom turné na Slovensku. Taký bol teda november.

— Ešte sa doň zmestil šot k 25. výročiu znárodnenia čs. kinematografie (č. 45), pri príležitosti ktorého riaditeľ Slovenskej filmovej tvorby (takisto nový) oceňoval zaslúžilých pracovníkov. Popri tvorcoch tentoraz nechýbali ani „zaslúžilí“ stránickí funkcionári.

— Za zmienku stojí kritika problémov vyplývajúcich z nedostatku palív (č. 49), najmä ich zdôvodnenie: „Príčiny súčasného nepriaznivého stavu v baníctve na Slovensku treba hľadať v minulosti, v rokoch 1967 a '68, kedy sa hlásala teória nahradzovania pevných palív palivami plynými a tekutými. Baniam a baníckemu povolaniu by sa mal vrátiť ich niekdajší význam.“

— December sa z dnešného pohľadu javí svojím obsahom ako posledný pokus žurnálových tvorcov zaujať filmového diváka aspoň pestrým obsahom, keď už nemohlo byť ani reči o kvalitnej publicistike s názorom (nebodaj vlastným).

— Palo Bielík oslávil v plnej tvorivej aktivite šesťdesiatku a o pätnásť rokov viac uplynulo od premiéry prvých filmov bratov Lumièrovcov (č. 50).

— V Mexiku ošetroval zubár tigra a v Brne krstili levíčatá (č. 51).

— Nuž a hodnotenie roka v čísle 52? Nekonal sa. (Našťastie.) Namiesto toho sa bilancovala móda – samozrejme, dámska –, ktorá oscillovala medzi midi a maxi. A tak v poslednom šote búrlivého roka 1970 tancovali na bruselskom pódiu bosé modelky v prievitných šatách... ◀

FILMOVÉ TÝŽDENNÍKY NA TA3 – JÚN 2020

6. 6. – 14.30 hod. ▶ Týždeň vo filme 45/1970 a 46/1970 (repríza 7. 6. o 8.30 hod.)

13. 6. – 14.30 hod. ▶ Týždeň vo filme 47/1970 a 48/1970 (repríza 14. 6. o 8.30 hod.)

20. 6. – 14.30 hod. ▶ Týždeň vo filme 49/1970 a 50/1970 (repríza 21. 6. o 8.30 hod.)

27. 6. – 14.30 hod. ▶ Týždeň vo filme 51/1970 a 52/1970 (repríza 28. 6. o 8.30 hod.)

Jana Bodnárová

[spisovateľka]

V lete roku 1978 som sa ocitla v Židovskom divadle vo Varšave. Vo foyer som hneď rozoznala jemnú tvár Idy Kamińskiej – bola jedným z oporných stĺpov filmu, ktorý sa ako ikona vpečatil do môjho vedomia už v mladosti: oscarového filmu Jána Kadára a Elmara Klosa *Obchod na korze* (1965). Fascinuje ma filmársky gradovaná intimita vo zvláštnom, vynútenom vzťahu arizátora, dobráckeho, až naivného Tóna Brtka, s pôvodnou majiteľkou galantérie, vdovou Lautmannovou. I subtilný filmový ponor do vedomia starej ženy už odpojenej od vonkajšieho sveta s výnimkou smrteľného tušenia pogromu. Rovnako presná je aj „anatómia“ osobnej tragédie Brtka.

Proti komornej uzavretosti sveta dvoch ľudí je s mierou dávkované kruté politikum fašizmu slovenského štátu. Bez akýchkoľvek schém. Peter Solan je jeden z mojich top obľúbených režiséro. Jeho filmy na mňa pôsobia takmer minimalisticky, akoby chcel zo scén vytlačiť pocit „prlišného“ života. Majstrovsky pracuje so skratkou, bez akejkoľvek spektakulárnosti, skôr diskkrétne, asketicky – raz s temným výrazom drámy (*Boxer a smrť*, 1963), inokedy so sviežo satirickým filmárskym švihom (*Kým sa skončí táto noc*, 1966). Zvlášť ma zaujal

Prípad Barnabáš Kos (1965), satira gradovaná ad absurdum v kritike ideologickej direktívnosti, tupého protekcionizmu a „súdržkovania“ doby.

Jediné stretnutie so Šulíkovou *Nehou* (1991) zanechalo vo mne dojem filmársky osobitého diela s európskym nádychom a v štýle *coolness*: programového chladu, bezútešnosti až patologického vzťahu staršieho páru, ich manipulovanie mladého muža... Pusté ulice, strohé interiéry, ešte pôvodné dunajské nábregie, pomalý rytmus, „kruhový“, nie pyramidálny dej, vzruch hudby... A k tomu tie postavy žijúce v bublinách osamelosti, až sadizmu, s totálnou absenciou nehy. ◀

Eugen Gindl [scenárista, publicista]

— Prvé pohyblivé obrázky, ktoré som videl, boli disneyovky o námorníkovi Pepkovi. Kamarátov otec ich premietal rovno na stenu. Vyrastal som v nemocnici v Palúdzke. V bývalej kotolni tam bol filmový klub. Najviac ma v ňom nadchli filmy *Pod strechami Paríža* (R. Clair) a *Tulák Archimedes* (G. Grangier). V ktorej nemocnici majú dnes filmový klub? V kine Tatra v Liptovskom Mikuláši sme videli Felliniho *Sladký život* i *Cestu*, niekoľko Bergmanových filmov, *Wajdove Kanály* i *Popol a diamant*. Aj westerny *Na pravé poludnie* či *Seďem statočných*. Prvé slovenské filmy, ktoré ma naozaj nadchli, boli *Uhrovo Slnko v sieti* a neskôr *Organ*. Uhanula ma *Ťapáková Balada o Vojtovej Maríne*. Rýdzo slovenský film. Príbeh ľudí v klepci osudovej nevyhnutnosti. Predpovedám, že nadgeneračnú životnosť budú mať nielen prvé filmy Jakubiska, Hanáka a Vlada Balca. Prežije aj *Trančíkov Pavilón šeliem* či najlepšie Solanove filmy. Vracajme sa k nim!

— V bratislavskom internáte Horský park bol filmový klub v jedálni. Filmy vyberali aj Richard Blech a Peter Mihálik a videl som tam Antonioniho (*Noc, Dobrodružstvo, Výkrik*) aj *Občana Kana* od Orsona Wellesa. Po ňom som dva dni s nikým neprehovoril. Orson mi prezradil o svete čosi podstatné, zlovestné. V tom sa mu vyrovnal hádam iba Tarkovskij. V tom čase som mal najradšej české, ale najmä francúzske filmy novej vlny. Začal som zostavovať tabuľku najlepších filmov, ktoré som videl. V prvej desiatke doteraz ostali Godardove *Na konci s dychom* (6x), *Bláznivý Petriček* (12x), Truffautov *Jules a Jim* (7x). Po sovietskej invázii som strávil dva roky v Západnom Berlíne. Denne som chodil do kultového kina Die Lupe. Do tabuľky sa vtedy dostal Polaňského *Nôž vo vode* aj Němcove filmy *Démanty noci*, *Mučedníci lásky*, ale najmä nedocenený *O slavnosti a hostech*. Málokto film odhalil tiesnivú podstatu „mazľavej totality“ zvnútra i zvonku. Za rovnako sugestívny považujem Buñuelov *Skrutý pôvab buržoázie*.

— V 70. rokoch som mal najradšej geniálne Zanussiho kvarteto (*Štruktúra kryštálu*, *Iluminácia*, *Ochranné sfarbenie*, *Špirála*), Schlöndorffov *Plechový bubienok* (popri Viscontiho *Smrti v Benátkach* najlepšia filmová adaptácia) a Herzogov *Stroszek* sa na istý čas dostal na čelo mojej tabuľky. A hneď za ním boli maďarské filmy *Vera Angiová* a *Správca žrebčínca*. A Juhoslávia: Petrovičovi *Nakupovači peria*, Makavejevov *Lúbstný príbeh alebo Tragédia pracovníčky pôšt a telegrafov...* Do dvanástky sa dostali aj Kusturicove *Otec na služobnej ceste* a *Dom obesenca*. V perestrojkovej Moskve som s Valentinom Černychom (*Moskva slzám neverí*) pracoval na scenári filmu *Právo na minulosť*. Vtedy som videl *Jesenný maratón* (G. Danelija), *Plumbum – nebezpečná hra* (V. Abdrašitov) či snímku *Assa* (S. Soloviov), ktorú mám dodnes v prvej dvanástke, a kopu filmov, ktoré boli do čias perestrojky trezorované. Všetky spomínané diela, každé na svoj spôsob, reflektovali hrdinov každodennosti v osídľach... Nielen doby, ale i vlastnej karmy. ◀

→ Cenu mladého publika 2020 udelila detská porota Európskej filmovej akadémie (EFA) talianskej rodinnej snímke *Mio fratello rincorre i dinosauri* (r. Stefano Cipani). O cene rozhodli aj detskí diváci zo Slovenska. Podujatie sa pre pandémiu uskutočnilo 26. 4. online.

→ Dramaturg Jozef Filo, ktorý spolupracoval na filmoch ako *Dovidenia v pekle, priatelia* (r. Juraj Jakubisko), *Fontána pre Zuzanu* a *Rabaka* (r. Dušan Rapoš), *Ulice bez mena* (r. Vladimír Štric) aj na rozprávkach *Nebojsa* (r. Julius Matula) a *Sol' nad zlato* (r. Martin Hollý), zomrel vo veku 66 rokov. Na prelome tisícročí bol programovým riaditeľom STV.

→ Dvadsiaty ročník Festivalu stredoeurópskeho a východoeurópskeho filmu goEast sa uskutočnil online od 5. do 11. mája. Uviedol filmy *Služobníci* (r. Ivan Ostrochovský), *Pomaľované vtáča* (r. Václav Marhoul) a *Skutok sa stal* (r. Barbora Berezňáková). Festivalový tím odložil niekoľko programových sekcií na koniec roka, aby sa na projekciách mohli zúčastniť aj hostia. Týka sa to aj retrospektívnej sekcie Symposium, v ktorej bude uvedený slovenský film Martina Šulíka *Záhrada*.

→ Špeciálna online premiéra digitálnej verzie filmu *Na krásnom modrom Dunaji* (r. Štefan Semjan) sa uskutočnila 9. 5. v rámci projektu Lumière doma. Slovenský filmový ústav film zreštauroval, zdigitalizoval a vydá ho na DVD s bonusovým filmom o filme.

→ Vo veku 94 rokov zomrel 12. 5. francúzsky herec Michel Piccoli, ktorý bol aj producentom a režisérom. K najslávnejším snímkam, v ktorých počas svojej 70-ročnej kariéry účinkoval, patria *Pohrdanie* (r. Jean-Luc Godard), spolupráce s Luisom Buñuelom (*Denník komornej, Kráska dňa, Mliečna dráha, Topaz* (r. Alfred Hitchcock), *Veľká žranica* (r. Marco Ferreri), *Pútnička zo Sans-Souci* (r. Jacques Rouffio), *Zlá krv* (r. Leos Carax) či *Máme pápeža!* (r. Nanni Moretti). V roku 1989 nakrúcal v Československu s Jiřím Weissom film *Marta a ja*.

→ Vzdelávací projekt Dokument na kolesách sa presunul do online prostredia. V dňoch 18. až 31. 5. ho diváci mohli vidieť na DAFilms.sk. Súčasťou projektu boli filmy *Skutok sa stal* (r. Barbora Berezňáková), *Na hranici* (r. Dominik Jursa), *Xenofóbia* (r. Barbora Sliepková), *Biomasaker* (r. Jana Bučka), *Spýtaj sa vašich 89* (r. Barbora Berezňáková), *Mečiar* (r. Tereza Nvotová), *Hotel Úsvit* (r. Mária Rumanová) a *Svet podľa Daliborka* (r. Vít Klusák). Organizátori dúfajú, že na jeseň bude projekt pokračovať projekciami pre školy s účasťou lektora a expertov.

→ Film *Šarkan* Martina Smatanu získal cenu pre najlepší animovaný film na 36. ročníku festivalu FAMUFEST, ktorý sa konal 20. – 24. 5. v online priestore.

– jj –

JÚN 2020

- 1. 6. 1965 **Roman Luknár** – herec
- 2. 6. 1930 **Richard Lachkovič** – herec (zomrel 4. 5. 1997)
- 2. 6. 1950 **Eva Matejková** – herečka
- 4. 6. 1905 **Dano Živojnovič** – operný spevák, herec (zomrel 12. 1. 1983)
- 10. 6. 1905 **František Hečko** – spisovateľ (zomrel 1. 3. 1960)
- 10. 6. 1920 **Ernest Šmálik** – herec
- 10. 6. 1950 **Jana Plichtová** – herečka, psychologička
- 10. 6. 1970 **Marek Kuboš** – režisér
- 11. 6. 1930 **Hilda Michalíková** – herečka
- 16. 6. 1970 **Michaela Čobejová** – herečka
- 17. 6. 1930 **Ernest Šmigura** – herec (zomrel 26. 7. 2007)
- 18. 6. 1925 **Ludovít Vavro** – televízny režisér, kameraman (zomrel 18. 10. 2010)
- 20. 6. 1935 **Jozef Fuska** – herec (zomrel 3. 8. 2007)
- 20. 6. 1940 **Milan Dubovský** – hudobný skladateľ (zomrel 25. 4. 2020)
- 20. 6. 1940 **Ivan Palúch** – herec (zomrel 3. 7. 2015)
- 24. 6. 1930 **Pavol Forišch** – vedúci výroby (zomrel 21. 8. 2019)
- 27. 6. 1955 **Miroslav Cimerman** – režisér
- 29. 6. 1935 **Garik Seko** – režisér, animátor (zomrel 20. 6. 1994)
- 30. 6. 1960 **Anna Šišková** – herečka

zdroj: Kalendár filmových výročí 2020
Interná publikácia Slovenského filmového ústavu
zostavila Renáta Šmatláková

**O DOBRÝCH FILMOCH
SA HOVORÍ AJ
V RELÁCII
FILMOPOLIS **_FM****

filmy / filmová hudba / zaujímavosti / novinky

v sobotu 13.00 – 14.00

